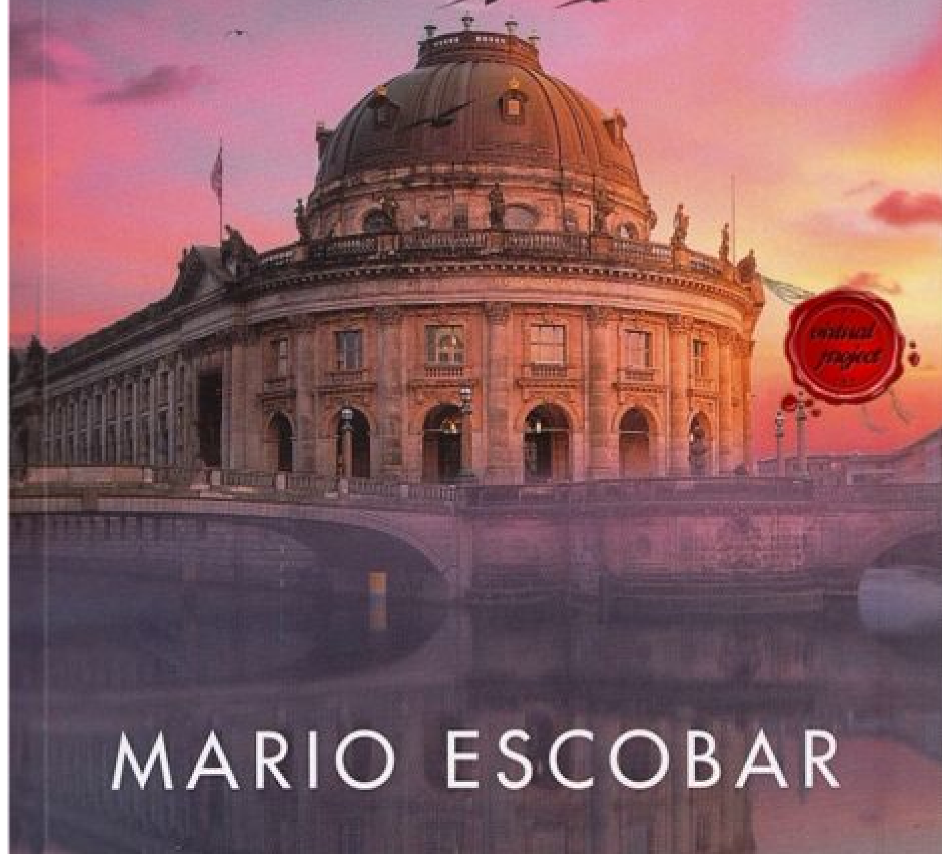
„Romanul demonstrează puterea sacrificiului și puterea demnității umane, chiar și atunci când orice speranță pare pierdută."
Goodreads

Cântec de leagăn de la Auschwitz

MARIO ESCOBAR

Mario Escobar

CÂNTEC DE LEAGĂN DE LA AUSCHWITZ

Original: *Auschwitz Lullaby (*2018)

Traducere de Liliana Pelici

— 2021 —

Iubitei mele soţii, Elisabeth, care a vizitat
Auschwitz-ul cu mine şi s-a îndrăgostit de povestea asta.
Vreau să îmi petrec tot restul vieţii cu tine.

Celor peste douăzeci de mii de etnici romi care
au fost închişi şi exterminaţi în Auschwitz
şi celor două sute cincizeci de mii care
au fost ucişi în pădurile şi şanţurile d
in nordul Europei şi Rusia.

Membrilor Asociación de la Memoria del Genocidio Gitano
(Asociaţia pentru Memoria Genocidului Romilor) pentru lupta lor pentru
adevăr şi dreptate.

NOTA AUTORULUI

Cântec de leagăn de la Auschwitz a fost cea mai grea carte pe care am scris-o în toată cariera mea profesională – dar nu din cauza vreunei dificultăţi privind stilul sau a dilemelor legate de direcţia poveştii. Ceea ce m-a îngrijorat a fost neputinţa de a capta măreţia sufletului lui Helene Hannemann în rândurile acestor pagini.

Oamenii sunt adieri efemere în mijlocul uraganului împrejurărilor noastre, dar povestea lui Helene ne aminteşte că putem fi stăpânii destinelor noastre, chiar dacă toată lumea e împotriva noastră. Nu pot spune dacă această carte m-a învăţat să fiu o persoană mai bună, dar cu siguranţă m-a învăţat să ofer mai puţine scuze pentru greşelile şi slăbiciunile mele.

Când Larry Downs, prietenul şi editorul meu, a auzit povestea lui Helene, a spus că lumea trebuia să o cunoască. Dar asta nu depinde de noi... Depinde de tine, drag cititor, şi de iubirea ta pentru adevăr şi dreptate. Ajută-mă să spun lumii povestea lui Helene Hannemann şi a celor cinci copii ai ei.

Madrid, 7 martie 2015
(la peste şaptezeci de ani de la eliberarea Auschwitz-ului)

PROLOG

MARTIE 1956

BUENOS AIRES

Mi-am ţinut respiraţia în timpul urcării bruşte a avionului. Nu prea am ieşit din capitală în toţi cei şase ani pe care i-am petrecut în Argentina. Gândul de a fi închis într-un spaţiu atât de mic, atât de multe ore, mi-a provocat o durere în piept, dar când botul avionului s-a îndreptat, acelaşi lucru s-a întâmplat cu respiraţia mea şi m-am calmat.

Când a venit blonda atrăgătoare şi m-a întrebat dacă voiam ceva de băut, i-am spus că un ceai ar fi fost bun. Pentru o secundă, m-am gândit să iau ceva mai puternic pentru nervii mei dar, de la şederea mea în Auschwitz, m-am lăsat de băuturile alcoolice. Era scandalos să-mi văd colegii beţi în fiecare zi şi pe comandantul Rudolf Höss făcându-se că nu vedea. E adevărat că, în ultimele luni ale războiului, disperarea pusese stăpânire pe mulţi bărbaţi. Unii îşi pierduseră soţiile şi copiii în raidurile aeriene barbare ale Aliaţilor. Totuşi, un soldat german – şi, mai mult, un membru SS – trebuia să rămână calm indiferent de împrejurări.

Stewardesa mi-a pus cu grijă ceaiul fierbinte pe măsuţa-tavă, iar eu i-am zâmbit. Avea trăsături perfecte. Buzele ei erau destul de largi, ochii ei erau de un albastru intens, strălucitor, obrajii ei erau mici şi trandafirii – chipul ideal arian. Apoi mi-am întors privirea spre vechea mea valiză neagră din piele. Împachetasem câteva texte de biologie şi genetică pentru a face călătoria mai uşoară. Nu-mi pot explica de ce, dar, în ultimul minut, am hotărât să iau câteva caiete vechi din grădiniţa *Zigeunerlager* din Auschwitz-Birkenau. Cu ani în urmă, le pusesem cu rapoartele mele despre studiile genetice făcute în Auschwitz, dar nu le-am mai recitit. Caietele erau jurnalele unei femei germane pe care am întâlnit-o în Auschwitz, Helene Hannemann. Frau Hannemann, familia ei şi războiul făceau parte dintr-un trecut îndepărtat la care preferam să nu mă gândesc, din anii în care eram un tânăr ofiţer SS şi toţi mă cunoşteau ca Herr Doktor Mengele.

Am întins mâna şi am ridicat primul caiet. Coperta era complet decolorată, colţurile aveau pete uscate, iar hârtia căpătase acea culoare gălbuie a cărţilor vechi de care nu-i mai pasă nimănui. Înghiţind prima sorbitură de ceai, l-am deschis încet la prima pagină. Mâna lungă şi înclinată a lui Helene Hannemann,

directoarea grădiniţei ţiganilor din Auschwitz, m-a întors în Birkenau, la sectorul BIIe, unde erau găzduiţi romii. Noroi, garduri electrice şi mirosul dulceag al morţii – asta a fost Auschwitz pentru noi, asta a rămas în amintirile noastre.

UNU

MAI 1943

BERLIN

Încă era întuneric când m-am dat jos din pat, poticnindu-mă, pe jumătate adormită. Chiar dacă începea să se încălzească în timpul zilei, dimineţile continuau să fie destul de răcoroase încât să-mi facă pielea de găină. M-am îmbrăcat cu halatul uşor de satin şi, fără să-l trezesc pe Johann, m-am îndreptat spre baie. Din fericire, apartamentul nostru încă avea apă caldă, aşa că am putut să fac un duş rapid înainte să merg să-i trezesc pe copii. Toţi, cu excepţia micuţei Adalia, trebuiau să meargă la şcoală în acea dimineaţă. Am şters condensul de pe oglindă cu mâna şi m-am uitat la mine timp de câteva secunde, observând cum ridurile care îmi înconjurau ochii albaştri îi făceau să pară mai mici. Aveam cearcăne, dar asta nu era ceva surprinzător pentru o mamă cu cinci copii sub doisprezece ani şi care lucra în tură dublă ca asistentă medicală pentru a-şi întreţine familia. Mi-am şters părul cu prosopul până când şi-a recăpătat culoarea blond-pai, dar m-am oprit ca să cercetez şuviţele cărunte care se răspândeau în sus de la tâmple. Am început să îmi ondulez părul, dar asta a durat doar până i-am auzit pe gemenii Emily şi Ernest strigându-mă. M-am îmbrăcat în grabă şi, încă desculţă, m-am grăbit să ajung în celălalt dormitor.

Stăteau ridicaţi în pat, discutând încet, când am intrat în cameră. Cei doi fraţi mai mari ai lor au rămas ghemuiţi, agăţându-se de ultimele secunde de somn. Adalia încă dormea cu noi, pentru că patul copiilor era prea mic ca să se înghesuie toţi cinci în el.

— Mai puţin zgomot, dragilor. Ceilalţi încă dorm. Trebuie să pregătesc micul dejun, am şoptit eu.

Mi-au zâmbit de parcă simpla vedere a feţei mele ar fi fost destul pentru a le însenina ziua.

Am tras hainele lor de pe scaun şi le-am pus pe pat. Gemenii aveau deja şase ani şi nu aveau nevoie de ajutorul meu pentru a se îmbrăca. Cu cât sunt mai mulţi membri într-o familie, cu atât mai simple trebuie să fie regulile ca să îi ajute pe toţi să execute cele mai simple sarcini cât mai repede şi mai uşor.

M-am dus în mica noastră bucătărie şi am început să încălzesc diverse. După câteva minute, aroma amăruie a cafelei a umplut camera. Acel înlocuitor de cafea din apă în nuanţă maronie era singurul mod de a ascunde lipsa de gust a laptelui nostru diluat, chiar dacă copiii noştri mai mari ştiau deja că nu beau lapte

adevărat. Din când în când, cu puţin noroc, reuşisem să punem mâna pe câteva cutii de lapte praf, dar, de la începutul anului, raţiile au devenit şi mai insuficiente când situaţia de pe front s-a înrăutăţit.

Copiii au dat buzna în bucătărie, înghiontindu-se prin holul strâmt. Ştiau că bucata de pâine cu unt şi zahăr care li se oferea în fiecare dimineaţă nu avea să rămână mult pe masă.

— Dragilor, mai puţin zgomot, vă rog. Tatăl vostru şi Adalia încă dorm, i-am mustrat eu în timp ce şi-au ocupat locurile.

În ciuda foamei, nu au rupt pâinea până nu le-am dat cănile şi nu am spus o scurtă rugăciune de mulţumire pentru hrana noastră.

După trei secunde, pâinea a dispărut, iar copiii au dat pe gât cafeaua înainte să meargă la baie ca să se spele pe dinţi. Am profitat de acel moment ca să merg în camera noastră, să-mi iau pantofii şi haina, şi să-mi pun boneta de asistentă. Ştiam că Johann era treaz, dar întotdeauna se prefăcea că doarme până când auzea că se închidea uşa de la intrare. Îi era ruşine că eu întreţineam familia, dar totul s-a schimbat în Germania de când a început războiul.

Johann era un virtuoz al viorii. A cântat ani de zile în Filarmonica din Berlin, dar, din 1936, restricţiile împotriva celor care nu se încadrau în legile rasiale ale Partidului Nazist deveniseră mult mai dure. Soţul meu era de etnie romani, chiar dacă majoritatea germanilor foloseau cuvinte ca *ţigan* sau *tzigane* pentru oamenii din rasa lui. În lunile aprilie şi mai ale anului 1940, practic toată familia lui a fost deportată în Polonia. Nu am mai auzit nimic de ei de aproape trei ani. Din fericire, în ochii naziştilor, eu eram de rasă pură; din cauza asta, nu ne-au deranjat de atunci. Chiar şi aşa, de fiecare dată când cineva bătea la uşa noastră sau telefonul suna noaptea, inima îmi tresărea fără să vreau.

Când am ajuns la uşa de la intrare, cei patru copii mai mari aşteptau cu hainele încheiate cu nasturi, cu şepcile de şcoală pe cap şi cu ghiozdanele lor din piele maro la picioare. M-am uitat la ei atentă, le-am legat cravatele şi am zăbovit la partea din rutină în care îi sărutam pe obraji. Blaz, cel mai mare, îmi respingea uneori afecţiunea exuberantă, dar Otis şi gemenii devorau acele momente preţioase înainte de a trece pragul ca să mergem la şcoală.

— Haideţi, nu vreau să întârziaţi. Am doar douăzeci de minute până când îmi începe tura, am spus eu, deschizând uşa.

De-abia am ajuns pe palier şi am aprins lumina când am auzit zgomotul cizmelor care urcau treptele de lemn. Am simţit un fior pe şira spinării. Am înghiţit în sec şi am încercat să le zâmbesc copiilor, care s-au întors ca să se uite la mine, simţindu-mi neliniştea. Mi-am fluturat mâna cu nonşalanţă ca să îi liniştesc şi am început să coborâm. Copiii nu au îndrăznit să plece de lângă mine. De obicei, trebuia să-i ţin ca să nu se arunce cu capul înainte pe scări, dar paşii care se apropiau le-au stopat energia. S-au furişat în urma mea, de parcă jacheta mea verde şi uşoară ar fi putut să îi ascundă şi protejeze.

Până când am ajuns la palierul de la etajul doi, sunetul cizmelor se auzea în toată casa scărilor. Blaz s-a aplecat peste balustradă ca să arunce o privire şi, după o secundă, s-a întors ca să se uite la mine în felul în care doar un frate mai mare o poate face ca să comunice fără să îi supere pe cei mai mici.

Atunci, inima a început să îmi bată nebuneşte. Nu am putut respira, dar am continuat să cobor pe scări sperând, încă o dată, că nenorocirea avea să treacă, pur şi simplu, pe lângă mine. Nu am vrut să cred că suferinţa m-a ales pe mine de data aceea.

Poliţiştii au dat peste noi chiar în mijlocul celei de-a doua scări. Agenţii erau tineri, îmbrăcaţi în uniforme de culoare verde-închis, cu centuri de piele şi nasturi aurii. S-au oprit direct în faţa noastră. Într-un moment de tăcere, copiii mei s-au uitat cu teamă la căştile lor cu vulturul auriu, dar apoi şi-au coborât privirea la nivelul cizmelor lor lucioase. Un sergent a înaintat, gâfâind un pic, s-a uitat la noi, apoi a început să vorbească. Mustaţa lui lungă, în stil prusac, tremura din cauza cuvintelor lui politicoase, dar ameninţătoare.

— Frau Hannemann, mă tem că va trebui să vă întoarceţi în apartamentul dumneavoastră cu noi.

M-am uitat direct în ochii lui înainte să-i răspund. Răspunsul rece al pupilelor lui verzi m-a umplut de frică, dar am încercat să rămân calmă şi să zâmbesc.

— Domnule sergent, mă tem că nu înţeleg ce se întâmplă. Trebuie să-mi duc copiii la şcoală, apoi să ajung la muncă. E vreo problemă?

— Frau Hannemann, aş prefera să vorbim în apartamentul dumneavoastră, a răspuns el, apucându-mă de braţ cu forţa.

Mişcarea lui a speriat copiii, chiar dacă a intenţionat să fie subtilă. Ani de zile am fost martora violenţei şi agresiunii naziştilor, dar aceasta era prima dată când m-am simţit ameninţată personal. Am sperat foarte mult timp că nu aveau să ne observe, pur şi simplu. Cel mai bun mod de a supravieţui în noua Germanie era să fii invizibil.

Uşa unor vecini, a familiei Wegener, s-a deschis puţin şi, prin crăpătură, am zărit o faţă palidă şi ridată. Mi-a aruncat o privire îngrijorată, apoi a deschis uşa complet.

— Herr *Polizei,* vecina mea, Frau Hannemann, e o soţie şi o mamă minunată. Ea şi familia ei sunt un model de politeţe şi bunătate. Sper că nu i-a defăimat o persoană cu intenţii rele, a spus Frau Wegener.

Acel act de curaj mi-a umplut ochii de lacrimi. Nimeni nu risca expunerea publică în faţa autorităţilor în mijlocul războiului. M-am uitat în ochii înceţoşaţi de cataractă ai vecinei mele şi i-am strâns umărul cu recunoştinţă.

— Noi doar executăm ordine. Vrem doar să vorbim cu vecina dumneavoastră. Vă rog, mergeţi înăuntru şi lăsaţi-ne să ne facem slujba în pace, a spus sergentul în timp ce a apucat clanţa şi a închis uşa trântind-o.

Copiii au tresărit, iar Emily a început să plângă. Am profitat de moment ca să o

iau în braţe şi să o apăs pe pieptul meu. Singurele cuvinte care au reuşit să treacă peste supărare şi să se întărească în creierul meu au fost: „nu voi lăsa pe nimeni să vă facă rău, copii”.

După câteva secunde, stăteam în faţa apartamentului meu. Am scotocit după cheia din poşeta mea plină de biscuiţi, şerveţele, hârtii şi produse de machiaj, dar unul dintre poliţişti m-a împins într-o parte şi a bătut tare în uşă cu pumnul.

Ecoul sunetului s-a auzit în jos, pe scări. Încă era destul de devreme, iar oraşul încă nu se trezise din liniştea nopţii. Oamenii tocmai îşi începeau rutina de dimineaţă, încercând să se ascundă într-o normalitate care încetase să existe cu mult timp în urmă.

Am auzit paşi grăbiţi, apoi uşa s-a deschis, luminând palierul. Claia de păr negru şi creţ a lui Johann îi acoperea parţial ochii şi îl făcea să arate deosebit de dezordonat. S-a uitat întâi la poliţie, apoi la noi. Îl rugam din priviri, în tăcere, să ne apere cumva, dar tot ce a putut să facă a fost să deschidă uşa complet şi să ne lase pe toţi să intrăm.

— Johann Hanstein? a întrebat sergentul.

— Da, Herr *Polizei*, a răspuns soţul meu cu o voce tremurândă.

— La ordinul *Reichsführer-SS* Heinrich Himmler, toţi etnicii sinti şi roma din Reich trebuie să fie internaţi în tabere speciale, a recitat sergentul.

Cu siguranţă repetase acest discurs de zeci de ori în ultimele zile.

— Dar... a început soţul meu.

Ochii lui mari şi negri păreau să devoreze clipa eternă înainte ca poliţistul să facă un semn şi colegii lui să-mi înconjoare soţul şi să-l prindă de braţe.

Mi-am pus mâna pe umărul sergentului.

— Nu, vă rog. Veţi speria copiii.

Am simţit o uşoară apăsare în privirea lui pentru câteva secunde. Ideile nu reuşesc niciodată să înăbuşe complet sentimentele. O femeie germană care ar fi putut fi sora sau verişoara lui îi vorbea, nu un criminal periculos hotărât să-l înşele.

— Vă rog să-i permiteţi soţului meu să se îmbrace. Voi duce copiii în altă cameră, l-am rugat eu încet, încercând să atenuez situaţia violentă.

Sergentul le-a făcut semn oamenilor lui să se îndepărteze de Johann. Dar apoi a strigat:

— Şi copiii vin cu noi.

Acele cuvinte mi-au rupt măruntaiele ca un cuţit. M-am cocoşat chinuită de greaţă, dând din cap ca să-mi limpezesc mintea de ceea ce eram sigură că am auzit greşit. Unde voiau să-mi ducă familia?

— Şi copiii sunt romani. Ordinul îi include şi pe ei. Nu vă faceţi griji, dumneavoastră puteţi rămâne, a spus sergentul, încercând să-mi explice noua situaţie.

Cu siguranţă, faţa mea a arătat, în sfârşit, disperarea pe care o simţeam de mulţi

ani.

Am încercat să pledez.

— Dar mama lor e germană.

— Asta nu contează. Lipseşte un copil. Avem informaţii că sunt cinci copii şi un tată.

Tonul sergentului era serios.

Nu am putut răspunde. Teama m-a paralizat. Am încercat să îmi înghit lacrimile.

Copiii au stat cu ochii pe mine tot timpul.

— Îi voi pregăti într-un moment. Vom merge toţi cu dumneavoastră. Cel mai mic încă e în pat.

Am fost surprinsă când mi-am auzit vocea. Cuvintele păreau să vină de pe buzele altei femei.

— Frau Hannemann, vor veni doar cei cu sânge ţigănesc, ţiganii, a spus sergentul, sec.

— Herr *Polizei*, voi merge unde merge familia mea. Vă rog să mă lăsaţi să fac bagajele şi să îmi îmbrac mezina.

Poliţistul s-a încruntat, dar mi-a făcut semn să ies din cameră împreună cu copiii. Am mers în dormitorul principal şi, urcându-mă pe un scaun, am dat jos două valize mari de carton pe care le ţineam pe dulap. Le-am aşezat pe pat şi am început să pun haine în ele. Copiii m-au înconjurat în linişte. Nu au plâns, deşi feţele lor speriate nu le puteau ascunde îngrijorarea.

— Unde mergem, mamă? a întrebat Blaz, cel mai mare.

— Ne duc la un fel de tabără de vară, cum ţi-am arătat o dată, când erai mic. Îţi mai aminteşti? am spus eu, forţându-mă să zâmbesc.

— Mergem în tabără? a întrebat Otis, al doilea copil al meu, cu o voce ridicată, cu un entuziasm confuz.

— Da, dragule. Vom petrece o vreme acolo. Îţi aminteşti că ţi-am spus acum câţiva ani că şi verişorii tăi au fost duşi acolo? Poate îi vom vedea, am spus eu, încercând să o fac pe un ton optimist.

Gemenii chiar s-au entuziasmat atunci, de parcă vorbele mele i-ar fi făcut să uite tot ceea ce tocmai văzuseră.

— Putem să luăm mingea? Şi nişte patine şi alte jucării? a întrebat Ernest.

Întotdeauna era pregătit să organizeze un plan de joacă.

— Vom lua doar ce e absolut necesar. Sunt sigură că au multe lucruri pentru copii acolo unde mergem.

Îmi doream cu disperare să cred că asta putea fi adevărat.

Ştiam că naziştii au scos evreii din casele lor, la fel ca pe disidenţii politici şi pe trădători. Am auzit zvonuri că „duşmanii” Reich-ului erau încarceraţi în lagăre de concentrare, dar noi nu reprezentam nicio ameninţare pentru nazişti. Eram sigură că ne-ar fi cerut doar să stăm într-un fel de tabără improvizată până când

se termina războiul.

Adalia s-a trezit atunci şi s-a speriat când a văzut dezordinea de pe pat. Era o fetiţă slăbuţă şi micuţă de trei ani, cu trăsături blânde şi piele foarte palidă. Era foarte diferită de fraţii ei mai mari, care semănau mai mult cu tatăl lor.

— E bine, nu e nicio problemă, dragă. Mergem într-o excursie, i-am spus eu, ţinând-o strâns la piept.

Am simţit un nod greu în gât şi am fost cuprinsă din nou de îngrijorare. M-am gândit că ar fi trebuit să-mi sun părinţii, ca să ştie măcar unde eram duşi, dar mă îndoiam că poliţia mă va lăsa să dau un telefon.

După ce am îmbrăcat-o pe Adalia, am terminat cu valizele şi am mers în bucătărie. Am împachetat câteva conserve, puţinul lapte care ne-a rămas, nişte pâine, resturi rămase de mezeluri feliate şi nişte biscuiţi. Nu ştiam cât de lungă avea să fie călătoria noastră şi voiam să fiu pregătită.

Când m-am întors în mica noastră cameră de zi, mi-am dat seama că soţul meu încă era în pijama. Am pus jos două valize grele şi m-am întors în cameră ca să îi găsesc nişte haine. I-am ales cel mai bun costum, o cravată maro, o pălărie şi un palton. În timp ce el s-a schimbat sub supravegherea severă a poliţiei, m-am întors în camera noastră şi mi-am dat jos uniforma de asistentă. Copiii erau aliniaţi lângă uşă şi nu mă scăpau din ochi. Am ales un costum cu un sacou maro şi o bluză albastră, apoi m-am îmbrăcat cât de bine am putut cu cei trei copii mai mici înghesuiţi în jurul meu. Ne-am întors în camera de zi şi l-am cercetat pe Johann pentru un moment. Îmbrăcat atât de elegant, arăta ca un prinţ al ţiganilor. Şi-a pus pălăria când am intrat în cameră, iar cei trei poliţişti s-au întors spre mine.

— Frau Hannemann, nu e nevoie să veniţi, a insistat sergentul.

M-am uitat direct în ochii lui şi l-am întrebat:

— Credeţi că o mamă şi-ar abandona copiii într-o situaţie ca asta?

— Aţi fi şocată dacă v-aş spune tot ce am văzut în ultimii ani, a răspuns el. Foarte bine, veniţi cu noi până la gară. Trebuie să îi urcăm în tren până la zece.

Comentariul lui m-a făcut să cred că acea călătorie avea să fie mai lungă decât am crezut la început. Familia soţului meu a fost deportată undeva în nord, dar am presupus că aveau să ne ducă în lagărul de prizonieri ţigani pe care l-au construit în apropiere de Berlin.

Am mers prin camera de zi, până în pragul uşii. Soţul meu a ieşit primul cu valizele, cu cei doi poliţişti mai tineri în urma lui. Apoi au urmat cei doi fii mai mari ai mei, gemenii care se agăţau de paltonul meu şi Adalia, în braţele mele. Când ne-am oprit dincolo de uşă, pe palier, m-am întors ca să mă uit pentru ultima dată la casa noastră. M-am trezit în acea dimineaţă cu siguranţa nechibzuită că ne aştepta o zi normală. Blaz a fost un pic îngrijorat din cauza unui test pe care îl avea înainte de pauză; Otis s-a plâns de o durere puternică de ureche, ceea ce era un semn sigur că avea să se îmbolnăvească; gemenii erau

sănătoşi ca nişte cai, dar tot s-au văitat că trebuiau să se trezească atât de devreme pentru şcoală; Adalia era un îngeraş care întotdeauna se purta bine şi încerca din răsputeri să ţină pasul cu fraţii ei la jocurile lor. Nu a existat niciun semn de rău augur care să arate că această normalitate nu avea să mai însemne nimic în scurt timp.

Casa scărilor nu era bine luminată, dar lumina slabă a soarelui de dis-de-dimineaţă a ajuns la noi din intrarea de jos. Pentru o secundă, am simţit durerea înţepătoare de a-mi părăsi casa, dar asta nu era tocmai adevărat; casa mea erau cei cinci copii ai mei şi Johann. Am închis uşa apartamentului nostru şi am început să cobor scările, fredonând cântecul de leagăn pe care copiii mei îl cereau întotdeauna când erau supăraţi sau nu puteau să doarmă. Cuvintele nerostite au umplut casa goală a scărilor şi au calmat inimile copiilor în timp ce ne îndreptam spre necunoscut.

Guten Abend, gute Nacht,
mit Rosen bedacht,
mit Näglein besteckt,
schlupf unter die Deck:
Morgen früh, wenn Gott will,
wirst du wieder geweckt,
morgen früh, wenn Gott will,
wirst du wieder geweckt.
Guten Abend, gute Nacht,
von Englein bewacht,
die zeigen im Traum
dir Christkindleins Baum:
Schlaf nur selig und süß,
schau im Traum 's Paradies,
schlaf nur selig und süß,
schau im Traums Paradies.[1]

---

[1] Seară bună, noapte bună, acoperit de trandafiri şi garoafe, bagă-te sub pături. / Mâine-dimineaţă, cu voia Domnului, te vei trezi din nou. / Seară bună, noapte bună, vegheat de îngeri care îţi arată în vise pomul de Crăciun. / Dormi acum, fericit şi dulce, vezi raiul în vise. / Dormi acum fericit şi dulce, vezi raiul în vise. (în limba germană, în original, n. Red.)

DOI

MAI 1943

DRUMUL SPRE AUSCHWITZ

Totul s-a întâmplat foarte repede. În zona de încărcare şi descărcare a gării, sute de oameni erau înghesuiţi pe peroane. La început, am fost cam zăpăciţi. Poliţia ne-a lăsat cu un grup de soldaţi SS care, la rândul lor, ne-au împins în gară. M-am speriat când am văzut un vagon de culoare maro-închis, pentru vite, cu uşile larg deschise, dar nu am avut nevoie de mult timp ca să înţeleg ce se întâmpla. Încă o ţineam în braţe pe Adalia, dar, cu cealaltă mână, am apucat mâinile reci, dar transpirate, ale gemenilor. Cei doi copii mai mari se ţineau de valizele pe care Johann le strângea cât de tare putea. Soldaţii au început să ne împingă şi peronul s-a golit încet în timp ce oamenii se chinuiau să intre în vagoanele pentru vite. Johann a pus valizele jos şi i-a ajutat pe Blaz şi pe Otis să intre. Apoi i-a ridicat pe gemeni în vagon.

Doar atunci, presiunea mulţimii a început să mă împingă înainte. Johann a urcat în vagon, aşa că am putut să i-o înmânez pe Adalia, dar atât am putut să fac ca să rămân la o distanţă de un braţ de uşa vagonului. Johann a apucat-o pe Adalia, dar eu m-am trezit tot mai departe. O mare de bărbaţi, femei şi copii mă împingea repede spre alte vagoane. Cu inima bătându-mi nebuneşte, am încercat să-mi forţez întoarcerea. Am apucat o bară de metal a vagonului şi am sărit tare, suspendată pentru o fracţiune de secundă deasupra capetelor mulţimii care trecea, dar m-a oprit o lovitură în coaste. M-am întors şi am văzut un soldat SS încercând să mă îndepărteze cu bastonul. Soţul meu a putut vedea ce se întâmpla. S-a furişat de-a lungul deschizăturii vagonului, unde îmi ţineam braţul liber întins spre el. Ne-am privit în ochi când a doua lovitură aproape că m-a aruncat înapoi în mulţime. Am reuşit să prind mâna lui Johann, iar el m-a tras în vagon.

De-abia mi-am controlat impulsul de a vomita când mirosul greţos al vagonului a ajuns la mine. Era rău acolo. Am reuşit să facem un loc pentru copii, ca să stea pe fânul care puţea a urină şi mucegai. Eu şi Johann am stat în picioare. Cu aproape o sută de oameni înghesuiţi în vagon, puţini puteau sta aşezaţi.

Trenul s-a clătinat înainte şi a început să înainteze încet. Mişcarea ne-a dezechilibrat, dar mulţimea de corpuri din jurul nostru nu ne-a lăsat să cădem. Călătoria infernală de-abia începuse.

Toţi cei din tren erau ţigani, ca soţul meu. La început, oamenii au încercat să rămână calmi. Dar, odată cu trecerea orelor, au început certurile şi bătăile. După

patru sau cinci ore, setea a devenit o problemă serioasă. Bebeluşii ţipau neconsolaţi, copiii erau flămânzi, iar bătrânii începeau să leşine de oboseală şi din cauza poziţiilor incomode pe care eram forţaţi cu toţii să le menţinem. Vagonul trenului s-a clătinat şi a zăngănit încontinuu. În ciuda faptului că era începutul lui mai, era frig. După-amiezile germane sunt foarte friguroase, iar noi ne îndepărtam de soare.

La căderea nopţii, s-a instalat panica până când unul dintre bătrânii ţigani şi-a ridicat glasul deasupra vacarmului în limba lui strămoşească. Asta a reuşit să-i calmeze un pic pe oameni. Johann şi câţiva bărbaţi au organizat vagonul şi au însemnat unul dintre colţuri ca un fel de latrină, cu o găleată şi o pătură care atârna de tavan ca să ofere un minimum de intimitate.

Am profitat de moment ca să le dau copiilor mei puţină mâncare şi câteva guri de lapte pe rând. Cei doi mai mari s-au aruncat iar pe fân, gemenii s-au ghemuit în golurile de la picioarele lor, iar Adalia s-a strecurat în mijloc.

Nu era nicio lumină, dar nu era nevoie de una ca să îmi imaginez teama şi tristeţea de pe feţele tuturor călătorilor. Condiţiile în care eram transportaţi nu ne lăsau să ne facem nicio iluzie despre modul de viaţă la care eram duşi. Când Johann s-a întors după instalarea latrinei, nu am mai putut să mă stăpânesc. Am început să plâng pe umărul lui. Am încercat să îmi înăbuş hohotele de plâns în sacoul lui ca să nu trezesc copiii. Dar lacrimile nu mi-au adus nicio uşurare. Cu cât plângeam mai tare, cu atât mă simţeam mai disperată.

— Nu plânge, draga mea. Totul va fi mai bine când vom ajunge în lagăr. În ’36, mulţi ţigani au fost încarceraţi pentru Jocurile Olimpice, dar, după câteva luni, li s-a permis să se întoarcă acasă.

Tonul lui Johann era liniştitor. A fost prima dată când am vorbit după acea dimineaţă. Mi-am permis să fiu relaxată de timbrul vocii lui, de parcă nimic rău nu s-ar fi putut întâmpla dacă rămâneam lângă el.

— Te iubesc, i-am spus eu, îmbrăţişându-l.

De multe ori, de când ne-am întâlnit, i-am spus ce simţeam. Dar să-l iubesc în acel loc, înconjurată de o hoardă disperată, era confirmarea tuturor acelor ani de fidelitate neîntreruptă.

— Romii au fost persecutaţi sute de ani şi au supravieţuit întotdeauna. Vom găsi o cale de scăpare şi din asta, mi-a spus Johann, mângâindu-mi faţa.

Eram împreună de peste douăzeci de ani. Ne-am întâlnit când eram copii şi familia lui a apărut în Freital, oraşul de lângă Dresda în care m-am născut. Părinţii mei erau activi în proiectele de binefacere ale bisericii noastre şi îi ajutau pe copiii ţiganilor să se integreze în comunitate. Imediat ce l-au văzut pe Johann, au ştiut că el era special. Părinţii mei au trebuit să depăşească prejudecăţile care au existat întotdeauna împotriva ţiganilor. Majoritatea vecinilor noştri credeau că ţiganii nu erau de încredere. În orice moment, puteau minţi sau înşela. Tatăl meu s-a împrietenit cu tatăl lui Johann. Familia lui se ocupa, în principal, de

cumpărarea şi vânzarea cailor, dar vindeau şi tot felul de alte lucruri pe lângă ei. Uneori, tatăl lui Johann venea în casa noastră ca să ne arate ultimele lucruri pe care le obţinuse: feţe de masă cusute de mână în Portugalia, cearşafuri, prosoape fine... Mama cerceta pânza întotdeauna cu neîncredere, dar aproape întotdeauna sfârşea prin a-şi da aprobarea. Cei doi bărbaţi se ciondăneau câteva momente din cauza preţului, apoi încheiau afacerea cu o strângere de mână.

Între timp, eu am pus ochii pe băiat. Cu pometţii proeminenţi şi bărbia pătrăţoasă, era ca un prinţ persan pentru mine. Dar vorbeam foarte rar. Uneori, ni se permitea să ne jucăm cu mingea în curte, dar doar ne uitam unul la celălalt şi loveam mingea cu piciorul înainte şi înapoi. Părinţii mei l-au plăcut. L-au înscris la şcoala primară şi au avut grijă să ajungă până la liceu, apoi au plătit din buzunarul lor ca el să studieze la conservator.

Într-o dimineaţă, tatăl lui Johann a cumpărat un vechi ceas de buzunar lângă casa noastră şi i-a jurat tatălui meu că era din cuarţ cu incrustaţii de aur. După ce s-au ţigănit o vreme, tatăl meu a cumpărat ceasul. După două săptămâni, nu a mai funcţionat şi aurul s-a dovedit a fi alamă. Cei doi bărbaţi nu au mai vorbit o vreme, dar părinţii mei au continuat să-l susţină pe Johann. Puţin câte puţin, în timp ce mergeam împreună la conservator, sentimentele mele pentru el au început să crească. Johann nu m-a cerut în căsătorie până când nu şi-a luat diploma. Şi nu a avut nevoie de mult timp până când a devenit unul dintre cei mai buni violonişti din ţară.

Când le-am spus părinţilor mei că eram îndrăgostită de Johann, ei m-au avertizat să mă gândesc bine înainte să iau o decizie greşită. Veneam din culturi foarte diferite. În cele din urmă, iubirea a depăşit toate obstacolele şi prejudecăţile lumii din jurul nostru. Fireşte, am suferit mult după ce ne-am căsătorit. Legile împotriva ţiganilor erau foarte stricte. Şi ţiganilor nu le plăcea să-şi amestece sângele cu cei care nu erau ţigani, chiar dacă erau un pic mai îngăduitori în cazul bărbaţilor. Johann a trebuit să jure părinţilor mei că nu avea să fie un rom nomad. Când familia lui a plecat din oraş, el a venit să locuiască în casa noastră.

Îmi amintesc zilele dinaintea nunţii noastre. Tot oraşul era agitat. Unul dintre pastorii de la biserica noastră a venit să ne descurajeze pentru a nu încheia prin contract ceea ce el considera o „uniune nefirească”, dar, chiar şi aşa, eram fericiţi şi am continuat cu planurile noastre. În dimineaţa în care am mers la birou ca să ne înregistrăm căsătoria şi să cerem o ceremonie civilă, personalul biroului a refuzat să ne dea certificatul. Doar intervenţia unui judecător bătrân, cu chipul amabil, a restabilit procesul cuvenit al legii.

Toate acele amintiri şi greutăţi păreau la un milion de kilometri depărtare, doar o picătură în găleata abisului adânc şi îngrozitor spre care ne îndreptam huruind.

În următoarea dimineaţă, ne-am oprit timp de câteva ore în Pruszków, ceea ce ne-a confirmat că eram în Polonia. Setea începea să ne înnebunească. Mirosul de

vomă, urină şi fecale era peste tot, aerul era aproape irespirabil. Apoi am auzit un zvon despre un soldat SS care se uita prin ferestruica vagonului. Oamenii îl implorau să le dea apă şi mâncare.

Arătându-şi pistolul Luger prin fereastră, acesta a strigat:

— Daţi-mi tot ce aveţi de valoare!

Johann i-a ajutat pe ceilalţi pasageri să adune ceasuri de mână, inele şi alte bijuterii ca soldatul să ne dea apă curată. O găleată, atât. Era foarte puţină şi preţioasă pentru aproape o sută de oameni, de-abia o sorbitură pentru fiecare. Oamenii gâfâiau şi erau disperaţi, pierzându-şi toate manierele pe care s-au străduit din răsputeri să şi le menţină. Când a venit rândul nostru, Adalia a băut prima, doar câteva sorbituri mici, apoi gemenii, apoi Otis. Blaz s-a uitat la mine, cu buzele uscate. Mi-a înmânat găleata fără să bea. A înţeles că erau oameni bolnavi şi bebeluşi care aveau nevoie de ea mai mult decât el. Asta mi-a umplut ochii de lacrimi. Curajul lui m-a uimit: şi-ar fi suportat setea ca alţii să şi-o satisfacă pe a lor.

În după-amiaza celei de-a doua zile, câţiva copii din vagon aveau febră mare, iar câţiva pasageri bătrâni păreau cu adevărat bolnavi. Am mers o zi şi jumătate aproape fără hrană sau apă şi cu foarte puţin somn.

A doua noapte a fost chiar mai rea decât prima. Un bătrân numit Roth a făcut un infarct şi a căzut chiar lângă noi. Nu am putut face nimic pentru el. Copiii au fost îngroziţi, dar am reuşit să îi culcăm.

— Cât vom mai fi aici? l-am întrebat pe Johann, cu capul rezemat de umărul lui.

— Nu cred că va mai dura mult timp. Lagărul trebuie să fie în Polonia. La felul în care merge războiul, mai trebuie să fie lagăre pentru prizonieri, a spus Johann.

Speram că avea dreptate. Ca asistentă, ştiam că copiii aveau să înceapă să moară după două sau trei zile fără hrană sau apă, apoi bătrânii şi adulţii mai slăbiţi. Mai puteam rezista doar o zi în acele condiţii îngrozitoare.

Strâmtoarea noastră m-a făcut să-mi amintesc de prima noastră casă. Ne-am mutat în casa mătuşii şi a unchiului lui Johann de la marginea oraşului. Ne-au lăsat să dormim într-o cameră mică, umedă şi rece, dar simplul fapt că eram împreună ne-a făcut atât de fericiţi că ne-am petrecut majoritatea nopţilor râzând sub cearşafuri, încercând să nu deranjăm adulţii mai în vârstă. O dată, când eram acasă fără Johann, mătuşa lui a început să se ia de mine, acuzându-mă că mă dădeam mare şi nu făceam nimic ca să o ajut în gospodărie. M-a insultat, apoi m-a dat afară. Ningea ca-n poveşti. M-am aşezat pe valizele noastre, udă leoarcă, tremurând, şi am aşteptat ca Johann să se întoarcă acasă.

Imediat ce m-a văzut, m-a îmbrăţişat şi a încercat să îmi transmită toată căldura lui corporală. Ne-am petrecut noaptea aceea într-o pensiune şi, a doua zi, am găsit o căsuţă de închiriat, cu bucătărie şi o baie mică. După două săptămâni, Johann a primit postul de la conservator şi a început să ne meargă mai bine. Nu

mai trebuia să supravieţuim cu conserve şi să ne chinuim ca să ne ajungă banii până la sfârşitul lunii.

A treia zi a călătoriei noastre în vagonul de vite a început foarte friguroasă. Ne-am oprit încă o dată şi acelaşi soldat din ziua precedentă ne-a oferit un pic de apă în schimbul mai multor bijuterii şi obiecte de valoare. Apa ne-a calmat pe moment, dar ne-a fost mai sete după picătura ispititoare. Cinci oameni au leşinat în călătorie, dar cea mai tristă parte a fost atunci când a murit un bebeluş în braţele tinerei lui mame ţigănci, Alice. Membrii familiei ei au implorat-o să pună copilul în zona în care am îngrămădit celelalte cadavre, dar ea s-a agăţat de corpul fără viaţă al bebeluşului ei. Ştiam că, peste câteva ore, puteam fi în locul ei. Mi s-a frânt inima la gândul acela. Mi-am amintit toate nopţile în care am aşteptat alături de copiii mei, toate zilele fericite pe care le-am petrecut împreună. Nu am putut înţelege. Copiii mei erau complet nevinovaţi. Singura lor infracţiune era că aveau un tată ţigan. Războiul înnebunea pe toată lumea.

Noaptea s-a lăsat din nou. Lângă mine, copiii zăceau complet nemişcaţi. Bietele fiinţe nu mai aveau nicio putere. Epuizarea, setea şi foamea aproape că îi uciseseră, ca nişte lumânări gata să fie stinse. Johann o ţinea pe Adalia în braţe. Era palidă şi pielea îi era uscată din cauza deshidratării. Voia doar să doarmă.

Am mers până la şipcile de lemn ale peretelui vagonului ca să văd ce puteam prin crăpături. Am zărit o gară uriaşă cu un turn central. Oamenii se agitau tot mai mult cu cât stăteam mai mult acolo. Apoi ne-am mişcat din nou şi am trecut pe sub un fel de arcadă. De cealaltă parte, un gard lung de sârmă ghimpată lega stâlpii de beton întinşi de-a lungul căii ferate. Reflectoare puternice luminau lagărul. Arăta uriaş şi oribil, dar măcar era un loc de trăit, o cale de a scăpa din trenul infernal.

Oamenii s-au agitat când ne-am oprit din nou, dar au trecut patru ore fără să vină cineva la tren. Epuizaţi, toţi ne-am gârbovit şi ne-am ghemuit cum am putut, o grămadă încurcată care încerca din răsputeri să evite cadavrele şi să adoarmă. Mama bebeluşului mort a fost singura care a rămas aproape de cadavre, de parcă era deja resemnată să fie luată de umbre.

Familia mea a dormit cu întreruperi, în pragul morţii, iar eu am început să plâng în linişte. M-am simţit vinovată pentru că am crezut că nebunia naziştilor nu avea să ne ajungă în cele din urmă. Ar fi trebuit să fugim în Spania sau în America, ar fi trebuit să încercăm să fugim cât de departe puteam de nebunia care ne-a cuprins ţara şi aproape toată Europa. Întotdeauna am vrut să cred că oamenii aveau să se trezească şi să înţeleagă ce reprezentau Hitler şi oamenii lui, dar nimeni nu a făcut asta. Toţi au mers după nebunia lui fanatică şi au transformat lumea într-un iad al foamei şi războiului.

Când, în sfârşit, s-a luminat de ziuă, am auzit lătratul câinilor şi zgomotele paşilor pe pietrişul din jurul căii ferate. Cincizeci de soldaţi, un ofiţer SS şi un traducător care a repetat ordinele în diferite limbi i-au trezit pe toţi cei din tren.

Toţi eram nerăbdători să scăpăm de condiţiile infernale din tren, fără să ştim că săream din lac în puţ.

— Tăceţi acum, le-am spus copiilor.

S-au uitat la mine, calmi. Erau foarte obosiţi, chiar dacă erau şi curioşi să afle ce ne aştepta afară.

În timp ce vagonul trenului a început să se golească, Johann ne-a luat valizele şi ne-am uitat peste tot în jurul nostru înainte să sărim jos. O mulţime uriaşă cobora din vagoanele de tren. Jos, soldaţi SS şi prizonieri îmbrăcaţi în uniforme dungate îi separau pe toţi în cozi diferite.

— Ieşiţi repede! a strigat unul dintre soldaţi la noi.

Johann a sărit jos, apoi ne-a ajutat şi pe noi. Îmi tremurau picioarele şi mă dureau oasele, frigul mi-a intrat în cele mai adânci părţi. Soldaţii SS aveau câini şi bastoane în mâini, dar nu păreau să le folosească. La câţiva metri depărtare erau turnuri de pază şi, în fundal, coşuri uriaşe de fum, dar nu prea am avut timp să ne uităm la ce era în jurul nostru.

Ne-au împărţit în două grupuri uriaşe: femeile şi copiii într-o parte, bărbaţii în cealaltă. La început, am încercat să mă împotrivesc separării de Johann, strângându-i mâna până când unul dintre prizonieri a venit şi mi-a spus cu blândeţe:

— Îl veţi vedea mai târziu. Nu vă faceţi griji, doamnă.

Johann mi-a înmânat valizele şi a mers la cealaltă coadă. Ne-am privit. A încercat să zâmbească pentru a ne linişti, dar buzele lui s-au strâmbat din cauza unei frici insuportabile, nu din cauza bucuriei.

— Unde îl duc pe tati? a întrebat Emily în timp ce îşi freca ochii roşii.

Nu am ştiut cum să-i răspund. Am rămas fără cuvinte, complet amuţită de jale. Pur şi simplu, creierul meu nu putea înţelege toată acea absurditate. Doar i-am mângâiat capul şi am privit în jos ca să nu îmi vadă lacrimile.

— Bărbaţii care au între douăzeci şi patruzeci de ani vor veni cu noi, a spus unul dintre ofiţerii SS.

Grupul s-a împărţit în două şi l-am văzut pe Johann luat de lângă noi. Era în faţa cozii, aşa că am avut doar câteva secunde rapide ca să îi văd spatele larg şi părul negru şi creţ, parţial băgat în gulerul cămăşii. Existenţa mea se învârtea de mulţi ani în jurul soţului meu. Sufletul mi s-a golit în timp ce el a plecat. Viaţa nu merita să fie trăită fără el. Apoi m-am uitat la copiii noştri. Ei m-au cercetat cu ochii mari, încercând să-mi citească inima. Apoi am înţeles că a fi mamă înseamnă mai mult decât să-ţi creşti copiii; înseamnă să te legi sufleteşte până când sinele tău e pentru totdeauna contopit cu chipurile lor frumoase şi inocente. Grupul de bărbaţi era departe, dar eu încă îmi muşcam buzele ca să nu plâng. Johann mergea în mijlocul grupului, cu faţa ascunsă de mine. L-am rugat pe Dumnezeu să mă lase să îl mai văd o dată. Soldaţii îi împingeau şi îi grăbeau pe bărbaţi, dar Johann a riscat un moment. S-a întors şi m-a privit în ochi, cu acele

pupile frumoase ale lui care înlocuiau cuvintele.

TREI

MAI 1943

AUSCHWITZ

În timp ce şirul nostru înainta de-a lungul gardului interminabil de sârmă ghimpată, temerile mele au căpătat forme fantasmagorice. Înaintea noastră se întindea o succesiune neîntreruptă de barăci, despărţită doar de mici taluzuri acoperite cu iarbă, ca nişte vase naufragiate de-a lungul unei coaste infinite. Peste tot în jurul lor, ca nişte naufragiaţi dezorientaţi, oameni îmbrăcaţi în zdrenţe se holbau la noi cu indiferenţă. Am crezut că era un fel de spital de nebuni. Capete rase, uniforme dungate, expresii absente, întâi pe feţele femeilor pe lângă care am trecut, apoi pe cele ale bărbaţilor – sigur erau semne de demenţă. Cine erau toţi aceşti oameni? De ce ne-au adus aici?

Un miros straniu şi dulceag pătrundea prin acel loc, iar un fum cenuşiu întuneca primele raze timide ale soarelui de dimineaţă. Între timp, gardiencele ne-au condus cu repeziciune şi nu au încetat să dea ordine. Am mers o vreme până când am ajuns la un gard mobil. Ne-au pus să trecem prin el. Copiii erau obosiţi şi flămânzi, dar nu ne-au lăsat să ne oprim ca să le dăm ceva să mănânce. Ne-au pus să stăm aproape două ore în faţa unei clădiri mici din lemn neprelucrat pe care scria: „Înregistrare”.

În cele din urmă, o gardiancă foarte frumoasă, îmbrăcată într-o uniformă oficială de culoare verde-închis, cu pelerină, a început să ţipe la noi ca să intrăm în clădire. Acolo, patru femei în haine de prizonier, care arătau un pic mai bine decât cele pe care le-am văzut la marginea lagărului, ne-au înmânat o foaie de hârtie de culoare verde pe care trebuia să ne scriem numele şi informaţiile personale, împreună cu o foaie albă de hârtie de la Biroul Central al Reich-ului care ordona încarcerarea noastră imediată în lagăr. Am avut nevoie de ceva vreme ca să completez documentele pentru cei cinci copii ai mei. Adalia nu mă lăsa să o pun jos, iar ceilalţi se agăţau de paltonul meu.

— Mai repede, femeie. Nu avem toată ziua, mi-a spus, nerăbdătoare, o lucrătoare prizonieră.

Era o coadă lungă în spatele meu. Am înaintat spre a doua masă, unde nişte bărbaţi tatuau pe corpurile celor nou-veniţi numărul care le fusese alocat pe hârtia verde. Mi-am întins braţul, înţepăturile m-au durut, dar prizonierul a terminat repede.

Cu o voce inexpresivă, a spus:

— Şi copiii.
— Copiii? am spus eu, îngrozită.
— Da, acestea sunt ordinele.
Bărbatul avea nişte ochi goi în spatele ochelarilor rotunzi. Părea mai mult un robot decât un om, era complet golit de sentimente.
Blaz, cel mai mare, şi-a întins braţul fără să ezite şi, încă o dată, inima mea de mamă s-a umplut de mândrie pentru el. Imediat, Otis l-a urmat, apoi gemenii. Au ţipat un pic din cauza durerii, dar niciunul nu s-a retras şi nu a refuzat tatuajul.
— Braţul fetiţei e prea subţire, am spus eu, arătând spre Adalia.
— O să-l facem pe coapsă, a răspuns prizonierul.
A trebuit să-i dau jos colanţii albi Adaliei şi să-i dezvălui piciorul alb ca laptele pentru ca bărbatul să îl desfigureze cu numărul precedat de Z pentru *Zigeuner*, ţigan.
Am ieşit din clădire şi ne-am întors la coada lungă, de data asta aşteptând ca femeile gardieni să ne conducă până în lagărul ţiganilor. Am stat acolo cel puţin o oră în timp ce o ploaie măruntă de primăvară ne-a udat până la piele. Copiii erau atât de obosiţi şi de flămânzi că de-abia s-au mişcat.
Gardianca cea drăguţă – mai târziu am aflat că numele ei era Irma Grese – ne-a ordonat să începem să umblăm. Am urmat-o într-un şir lung la marginea unei pădurici care începea să înverzească după iarna aspră poloneză. Contrastul dintre copacii plini de viaţă şi străzile noroioase ale lagărului m-a făcut să mă gândesc la condiţia umană mizerabilă: doar noi eram capabili să distrugem frumuseţea naturală şi să transformăm lumea într-un loc inospitalier.
Am ajuns la o poartă uriaşă şi am continuat să mergem pe o stradă largă care marca intrarea în lagărul ţigănesc pe care germanii îl numeau „Zigeunerlager Auschwitz”. Pe fiecare parte erau barăci lungi care serveau ca bucătării şi depozite, urmate de încă vreo treizeci de barăci pentru locuinţele prizonierilor, un spital şi câteva băi.
Se pare că hârtia pe care ne-au dat-o avea numărul barăcii în care trebuia să locuim, dar toţi eram atât de copleşiţi, epuizaţi şi flămânzi că i-am urmat ca nişte zombi, fără să ştim unde mergeam sau ce făceam.
Gardienii au devenit nerăbdători. Cu ajutorul unor prizonieri, ne-au smuls documentele din mâini şi ne-au împins spre barăcile alocate. În cele din urmă, mi-am revenit şi, înainte să mă lovească un prizonier care mânuia ceva ce părea a fi un baston, mi-am dat seama că am fost repartizaţi în baraca numărul 4.
Drumul principal era plin de noroi şi când am ajuns la presupusa noastră casă am fost surprinşi să vedem bălţi de noroi şi înăuntru. Apa curgea prin acoperiş şi picura prin pereţii din lemn făcuţi din scânduri îndoite şi prost fixate. Practic, baraca era un grajd murdar în care nici măcar animalele nu ar fi catadicsit să doarmă. Asta eram pentru nazişti, animale sălbatice, şi aşa ne tratau.
Noua noastră cocină mirosea a transpiraţie, urină şi murdărie. Un mare cuptor

de cărămidă înalt de vreun metru şi douăzeci de centimetri împărţea camera în două. De fiecare parte erau trei rânduri de paturi pe care prizonierii le numeau *koias*. Erau până la douăzeci de oameni înghesuiţi în fiecare dintre aceste cuşti de lemn. Oamenii trebuiau să doarmă pe lemnul gol şi singura protecţie era o pătură ruptă, de obicei plină de purici. Foarte puţini aveau saci plini cu rumeguş care semănau cu o saltea de paie. Dar nu erau destule „paturi" din acestea pentru toţi şi unii prizonieri trebuiau să doarmă pe pământul noroios sau pe banca de piatră care se întindea pe lungimea barăcii.

— E vreun loc liber pe undeva? am întrebat câteva femei care stăteau pe bancă.

S-au uitat la mine şi au început să trăncănească. Niciuna dintre ele nu vorbea limba noastră. Probabil că erau ţigănci din Rusia.

Cu valizele noastre încă în mâini, am căutat un loc în care să merg, dar nu era un loc liber niciunde. Copiii au început să se smiorcăie. Au stat în picioare aproape toată ziua fără să mănânce nimic.

Una dintre femei – scribul blocului – aşa se numeau acei prizonieri care făceau numărătoarea zilnică a prizonierilor – ne-a spus că era un mic loc liber în ultimul rând de *koias* din spate, dar că eu şi fiul meu cel mare ar fi trebuit să dormim pe podea până când s-ar fi eliberat mai mult spaţiu.

Nu am înţeles. Cum putea să se elibereze spaţiul? Asta însemna că unii oameni plecau acasă? La acel gând, o mică speranţă că aş putea să-l revăd pe Johann şi să ne întoarcem la viaţa noastră normală mi-a fluturat prin inimă. Poate, atunci când războiul s-ar fi terminat, totul s-ar fi reîntors la normal. Din păcate, mai târziu, mi-am dat seama că vorbea despre moartea prizonierilor, fie din cauza condiţiilor inumane de trai sau pentru că gardienii îi omorau.

Copiii au încercat să se urce în *koia*, dar supraveghetoarea blocului ne-a spus că erau ore hotărâte pentru odihnă şi gardienii ne interziceau să folosim paturile până la căderea nopţii.

Am inspirat adânc şi am pus valizele jos, acolo unde copiii mei aveau să doarmă în noaptea aceea. Blaz m-a întrebat dacă putea ieşi afară şi, chiar dacă încă ploua, m-am gândit că ar fi fost mai bine pentru el să respire un aer curat în locul aerului putred şi deprimant al barăcii.

— Unde sunt băile şi duşurile? am întrebat scribul.

— În ultimele barăci de la capătul lagărului, la numerele 35 şi 36, dar puteţi merge acolo doar dimineaţa şi la o oră fixă după-amiaza. Duşurile sunt doar pentru dimineaţă.

S-a încruntat la mine, aparent deranjată de numeroasele mele întrebări. Cu accentul ei puternic rusesc articula prost cuvintele şi îmi era greu să o înţeleg.

— Dar cum rămâne cu copiii? am întrebat eu.

— Trebuie să meargă în colţul barăcii şi adulţii se abţin până când au voie să meargă acolo. Avem o găleată pentru noapte şi nou-veniţii ca tine trebuie să o golească atunci când se umple.

Mi s-a întors stomacul pe dos doar când m-am gândit la asta. Mi-am imaginat cum urina avea să ajungă la marginea găleţii peste câteva ore, iar eu ar fi trebuit să merg la dig ca să o golesc în întunericul îngheţat.

— Toţi trebuie să fie în barăci peste jumătate de oră. Apoi vor aduce cina şi, după aceea, nu mai putem ieşi până mâine-dimineaţă. Dacă eşti prinsă în afara barăcilor, pedeapsa e severă, a spus scribul pe un ton scurt şi la obiect.

Nu am putut să înţeleg nimic. Regulile păreau absurde şi arbitrare. Lucram în spitale de ani de zile ca asistentă şi ştiam că ordinea era necesară pentru funcţionarea lucrurilor, dar logica pe care o auzeam era iraţională.

Am dus copiii la baie. Blaz era prin apropiere şi vorbea cu un grup de băieţi dar, când ne-a văzut, i-a lăsat şi ne-a urmat pe noi.

— Mamă, ce e locul acesta? a întrebat el.

Ştiam că nu puteam să-l prostesc. Ceilalţi copii se distrau jucându-se într-o băltoacă, aşa că m-am ghemuit şi am încercat să îl ajut să înţeleagă situaţia.

— Suntem ţinuţi aici pentru că suntem ţigani, i-am explicat eu. Nu ştiu cât timp va trebui să stăm aici, dar ar trebui să încercăm să fim discreţi, să nu fim observaţi. Suntem aici doar de câteva ore, dar cred că e mai bine să evităm să atragem atenţia asupra noastră.

— Bine, voi încerca. Voi avea grijă de cei mici şi voi încerca să găsesc nişte mâncare pentru noi.

— Hai să ne curăţăm un pic, i-am răspuns eu, ciufulindu-i părul negru.

Când am intrat în baia din baracă, am simţit o greutate în inimă. Mirosea mai rău decât baraca de dormit. Era ceva ca o troacă pentru animale care era complet murdară, iar în spate era o lespede lungă de beton cu găuri care servea drept o toaletă lungă şi continuă. Am mers până la troacă. Apa era maronie-închisă şi mirosea a sulf. Nu mi-a venit să cred ce vedeam. Cum ar fi trebuit să-mi spăl copiii în aşa ceva? Era un adevărat vas Petri[2] plin de infecţie.

— Nu atinge apa! am ţipat eu în timp ce Otis se ducea să bea din ea.

— Dar ne e sete, s-a văitat el.

— Apa aceea e infectată, am spus eu, trăgându-i mai departe de chiuveta lungă.

Au făcut ochii mari, nevenindu-le să creadă. Feţele lor negre din cauza murdăriei după zilele lungi petrecute în vagonul de vite, pielea lor deshidratată, cearcănele întunecate de sub ochi, corpurile lor fără vlagă de foame – toate m-au lăsat fără cuvinte. Voiam să mă trezesc din acel coşmar, dar nu puteam ceda. La asta m-am gândit în timp ce am încercat să îmi stăpânesc furia. Pentru prima dată în viaţă, n-am ştiut ce să fac sau să spun.

Ne-am întors în baracă chiar la sfârşitul a ceea ce ei numeau ora liberă. Toţi se întorceau în barăci şi, în câteva minute, strada centrală şi largă a fost complet

---

[2] Vas rotund cu capac din sticlă sau material plastic folosit pentru cultivarea microorganismelor, inventat de bacteriologul german Julius Richard Petri (n. Red.)

pustie.

Ne-am întors în locul care ne-a fost alocat şi m-am aplecat ca să scot pijamalele din valizele noastre. Am fost surprinsă când le-am găsit deschise. Când am dat capacele pe spate, am descoperit că ne-au mai rămas foarte puţine haine. Puţina hrană pe care am adus-o, paltonul meu şi restul bunurilor noastre dispăruseră. N-am mai suportat şi am început să plâng. Tot ce ne mai rămăsese era ceea ce purtam şi ce mâncare aveau să ne aducă în noaptea aceea.

Am auzit râsete în spatele meu, ceea ce m-a înfuriat. O femeie ascundea una dintre cămăşile copiilor mei sub pătura ei. Am făcut doi paşi lungi, am ajuns la *koia* ei şi i-am smuls pătura.

— Ce faci, femeie germană? a ţipat ea cu un accent puternic.

— Aia e a noastră, am răspuns eu în timp ce am apucat cămaşa şi am tras-o.

Altă femeie m-a tras de coc şi, când am încercat să-i împing mâinile, prima femeie m-a pălmuit peste faţă. Una dintre gardience, o prizonieră, a venit la noi. Aceste femei erau responsabile pentru menţinerea ordinii în barăci, aşa cum supraveghetorii prizonierilor, *kapos*, o făceau afară.

— Linişte! a spus ea, trăgându-mă în spate.

— Au furat de la mine!

— Asta nu e adevărat, a răspuns una din femei. Nazista asta blestemată doar caută scandal.

— E adevărat? a întrebat gardianca.

— Nu! Au luat tot ce aveam, am răspuns eu cu o furie evidentă.

— E cuvântul tău împotriva lor. Întoarce-te în patul tău şi nu face probleme. Altfel, o să-l informăm pe *Blockführer* şi vei fi pedepsită. Eşti mamă. Mai bine nu te cerţi cu celelalte prizoniere, a spus gardianca, împingându-mă înapoi în patul nostru.

M-am întors în *koia* al nostru, cu faţa învineţită şi simţindu-mă complet neputincioasă, dar ştiam că prizoniera gardian avea dreptate. După zece minute, două prizoniere au intrat cu un recipient mare care conţinea o cantitate disproporţionat de mică de pâine neagră veche, ale cărei principale ingrediente erau rumeguşul, o lingură de margarină şi un pic de compot de sfeclă. Asta trebuia să ne hrănească până a doua zi. Prizonierele şi copiii s-au aliniat repede cu nişte castroane mici. O femeie mi-a înmânat un castron cu raţiile pentru mine şi cei cinci copii ai mei. Am fost aproape ultima care a primit mâncarea. Când copiii au văzut ce le-am adus să mănânce, au ezitat un moment, dar foamea i-a învins şi au înghiţit totul în câteva secunde. Am preferat să le dau porţia mea. Ştiam că îi ajuta doar pentru puţin timp, dar poate ar fi fost suficient până în următoarea dimineaţă.

În scurt timp, a fost greu să mai văd ceva. Nu exista electricitate în barăci şi, când se lăsa noaptea, toţi trebuia să ne urcăm în paturi şi să încercăm să dormim. Afară nu mai ploua, dar apa tot se mai prelingea pe pereţi şi pe podea. Am dat

jos ghetele Adaliei şi l-am pus pe Blaz să le păzească. Apoi i-am ajutat pe gemeni să se întindă lângă ea. Mai erau patru femei în *koia* cu ei, care i-au împins până când au ajuns cu spatele lipit de lemnul umed al peretelui barăcii. Apoi a urcat Otis, strecurându-se între femei şi fraţii lui, şi a reuşit să obţină un pic mai mult spaţiu pentru toţi, făcându-le să protesteze pe cele cu care împărţeau patul. Nu prea mai era lumină în baracă, doar atât cât să mă uit un moment la feţele celor patru copii mai mici ai mei. Păreau împăcaţi în ciuda ororilor care ne înconjurau. Am jurat că aveam să fac imposibilul ca ei să supravieţuiască. Apoi am întins pătura peste ei şi m-am întors la Blaz, care s-a urcat pe banca de piatră cu cealaltă pătură.

— Mamă, vino să te odihneşti. Sunt sigur că mâine vom vedea lucrurile în altă lumină, a spus el cu un zâmbet.

Ne-am ghemuit unul lângă altul, încercând să ne păstrăm echilibrul şi să nu cădem în noroi. Blaz a adormit aproape imediat. I-am ascultat respiraţia înceată şi ritmică, apoi am observat ultimele scâncete şi plânsete ale celorlalte prizoniere şi ale copiilor lor. Eram într-un grajd dezgustător, înconjuraţi de străini. Soţul meu, Johann, dispăruse şi viitorul era atât de nesigur încât singurul lucru pe care am avut puterea să îl fac a fost să spun o mică rugăciune pentru familia mea. Nu mai fusesem la biserică de aproape şapte ani, dar, în acel moment, să vorbeşti în vidul inexorabil al acelui hangar părea singurul mod de a-ţi păstra speranţa. Gândurile mele erau amestecate şi confuze. Foamea, frica şi suferinţa îmi întunecau mintea, traiul în acel lagăr fiind asemănător cu încercarea de a respira sub apă. M-am gândit din nou la chipul frumos al soţului meu. Ochii lui au spus totul. Aveam să-l revăd. Nu avea să mă lase singură, nici măcar în iad. Johann, precum Orfeu care a trecut prin infern ca să îşi salveze soţia, avea să vină să mă salveze din ghearele morţii; chiar dacă, în acea noapte, m-am gândit că aveam să sufăr aceeaşi soartă ca Euridice şi iubitul meu avea să rămână de cealaltă parte a Styxului. Noaptea a durat o veşnicie. De-abia am dormit, chinuită de teamă şi incertitudine, dar hotărâtă să nu renunţ. Copiii mei aveau să-mi dea putere până când Johann se întorcea după noi.

PATRU

MAI 1943

AUSCHWITZ

Sosirea noastră la Auschwitz nu ar fi putut fi mai rea. Încă nu înţelesesem că singura regulă care guverna lagărul era supravieţuirea cu orice preţ, fără să aştepţi ajutor de la nimeni. Mamele înşfăcau cele mai mici bucăţele de pâine pentru a-şi hrăni copiii sfrijiţi; iar bărbaţii se băteau pentru slujbe mai bune în lagăr cu speranţa de a supravieţui încă o zi. Femeile gardieni şi SS profitau de situaţia noastră vulnerabilă în cele mai crude şi sadice moduri. Logica Auschwitz-ului nu putea fi comparată cu ce exista de cealaltă parte a gardurilor electrice din sârmă ghimpată.

Ne-au trezit când mai erau două ore până în zori. A trebuit să ne grăbim ca să ne îmbrăcăm, să facem ordine în baracă şi să profităm de puţinele minute în care ni se permitea să mergem la baie. Nu era uşor să-mi pregătesc cei cinci copii în atât de puţin timp, dar Blaz m-a ajutat cu Adalia în timp ce eu m-am ocupat de ceilalţi. Pantofii noştri împroşcau cu noroi în timp ce alergam până la baie. Trebuia să aşteptăm afară, în ploaie, până când ne venea rândul. I-am trimis pe copii mai întâi ca să-şi facă nevoile, dar au înghiţit atât de puţin lichid şi atât de puţină hrană că nu au făcut nimic. Apoi am hotărât să le spăl feţele şi mâinile în apa îngheţată din troacele care serveau drept chiuvete.

— Să nu beţi nici măcar o picătură din apa asta, i-am avertizat eu.

Nu trebuia să fii asistentă ca să recunoşti că acea apă nu era potabilă.

De-abia am reuşit să ne ştergem când kapos ne-au împins afară ca să facă loc următorilor oameni.

Când am ieşit din nou afară, pe drumul principal, cu mâinile şi feţele încă ude, frigul dimineţii poloneze ne-a tăiat. Nici nu am vrut să mă gândesc cum avea să fie toamna sau iarna, când termometrele rareori înregistrau temperaturi peste limita de îngheţ.

Când ne-am întors în baracă, am încercat să fiu mai atentă la clădirile din lagăr şi la împrejurimile lor. Toate barăcile arătau la fel în exterior, cu excepţia celor mai apropiate de băi. Una se numea „saună” şi era pentru dezinfectarea prizonierilor, iar alta era în apropiere, dar nu mi-am dat seama pentru ce era. Barăcile 24 şi 30 păreau să fie pavilioane de spital pentru bărbaţi şi femei. M-am consolat un pic când m-am gândit că lagărul se preocupa de sănătatea noastră şi m-am gândit că aş putea să mă ofer să lucrez ca voluntară acolo. Poate asta ne-ar

fi îmbunătăţit poziţia în lagăr. Barăcile rămase erau toate pentru dormit, chiar dacă cele din faţa lagărului erau birouri şi dormitoare pentru kapos, cu mai multe facilităţi decât aveau restul prizonierilor.

Ne-au făcut să stăm la coadă timp de o oră până s-a terminat numărătoarea de dimineaţă ca să se asigure că nu lipsea nimeni. Apoi am intrat în barăcile noastre şi am scos singurul castron care ni s-a dat în seara precedentă. Două muncitoare din bucătărie au servit un lichid întunecat şi urât mirositor pe care îl numeau cafea. M-am dus la una şi am întrebat-o:

— Aveţi lapte pentru copii?

Femeia s-a holbat la mine, s-a întors la colega ei şi a mormăit:

— Ducesa vrea nişte lapte pentru prinţişorii ei.

Întorcându-se spre mine, mi-a spus:

— Nu-mi place să-ţi spun asta, dar sângele albastru nu are nicio valoare aici.

Restul femeilor din tabără au râs răguşite de mine, aşa că mi-am luat cafeaua şi m-am întors la copiii mei fără să spun un cuvânt.

Au sorbit puţin din băutură. Măcar era ceva cald care să ne mai scape de frigul dimineţii şi să ne păcălească stomacurile un pic. Mai aveam jumătate de oră liberă. Am preferat să ies din nou afară în loc să stau în acel loc murdar. Ne-am croit drum spre barăcile de la intrare. Am văzut birourile, bucătăriile şi magaziile. Majoritatea oamenilor care munceau s-au dovedit a fi infractori de drept comun, cum am aflat mai târziu, chiar dacă unii erau ţigani. Am mers să vorbesc cu una dintre femeile din birou, dar, imediat ce am făcut un pas, o gardiancă mi-a blocat drumul.

— Unde crezi că mergi? a spus ea, ridicându-şi biciul.

— Vreau să pun o întrebare, i-am răspuns eu, privind-o în ochi.

Copiii s-au apropiat instinctiv de mine.

— Asta nu e o tabără de vară. Locuinţa alocată nu s-a ridicat la aşteptările tale? Ai o sugestie pentru bucătăreasă? Întoarce-te la baraca ta, curvo, a spus ea şi mi-a dat un pumn în obraz.

Mi-a ţâşnit sânge din nas şi mi-a udat hainele. Copiii au plâns de frică, dar Blaz a înaintat ca să mă apere.

— Nu, Blaz! am spus eu, trăgându-l înapoi.

— Du-ţi puradeii înapoi în baracă şi ai grijă să nu te mai prind pe-aici, ai înţeles?

M-am întors în baraca noastră plină de lacrimi şi sânge. Ne-am ascuns în colţişorul nostru şi nu ne-am mai mişcat până când nu a venit mâncarea. Mintea mea era complet amorţită. Mi-am spus de nenumărate ori că trebuia să reacţionez, să mă ridic, dar corpul meu refuza să răspundă. Trebuia să o fac pentru copiii mei. Chiar dacă îmi pierdeam voinţa de a lupta, ei aveau toată viaţa înainte.

— Mamă, mai târziu voi merge afară şi voi încerca să găsesc un ajutor. Trebuie

să fie cineva pe aici care să fie dispus să ne ajute, a spus Blaz.

Mi-am trecut degetele prin părul lui murdar şi am văzut ceva ce arăta ca nişte păduchi. În scurt timp, păduchii, puricii şi ploşniţele aveau să-şi facă de cap cu noi. Blaz a fost întotdeauna un băiat bun, responsabil şi afectuos. Avea ochi doar pentru mine. Ştiam că era capabil să facă tot ce putea pentru noi, dar mă temeam că avea să fie rănit sau chiar ucis.

— Nu face nimic şi nu te duce nicăieri. Locul acesta e foarte periculos. Ne vom gândi la ceva. Dumnezeu nu-şi abandonează niciodată copiii, am spus eu.

— Cred că, într-un loc ca acesta, s-ar putea să fie nevoie să-i dăm o mână de ajutor lui Dumnezeu, a răspuns el cu seriozitate.

Am adormit şi niciuna dintre gardience nu m-a deranjat. Pentru câteva secunde, am visat despre Johann şi despre primii noştri ani de căsnicie. Am fost foarte fericiţi în ciuda respingerii pe care am întâlnit-o adesea. De aceea ne-am mutat în Berlin. În oraş, nimic nu părea să scandalizeze pe nimeni şi sigur nu o căsătorie mixtă între o femeie ariană şi un bărbat ţigan. În acele zile, la mijlocul anilor ’30, capitala era un punct central pentru toţi cei care încercau să scape de sărăcia de după război şi de criza economică. În oraşul nostru, după întoarcerea neaşteptată a greutăţilor economice, nimeni nu voia ca un ţigan să aibă o slujbă care l-ar fi făcut „bun german”. Mulţi romi au luptat în Marele Război. Tatăl lui Johann chiar a primit Crucea de Fier pentru că a salvat un ofiţer rănit şi l-a cărat de pe front până la un spital militar, dar asta nu a contat când nu erau destule slujbe.

Blaz deja era născut şi doar inima bună a unei brutărese amabile, căsătorită cu un jamaican, ne-a ajutat să nu murim de foame. Şi-a împărţit pâinea cu noi, ceea ce mi-a dat putere să-l alăptez pe Blaz şi să îmi ţin familia în viaţă. Visul Republicii de la Weimar pentru o societate mai dreaptă s-a transformat, încă o dată, într-un coşmar.

Amintirea cu Johann aducând acasă câteva portocale mi-era foarte clară. Era Crăciunul şi tot ce aveam de mâncare în acea seară erau nişte cartofi fierţi şi doi cârnaţi. Am îndulcit portocala cu puţin zahăr presărat pe ea. Johann l-a hrănit încet pe micul Blaz cu câte o felie pe rând, râzând în timp ce bebeluşul sugea cu zgomot fructul de parcă era cea mai rafinată delicatesă de pe pământ.

Foamea continuă te face să visezi tot timpul la mâncare. Sosirea prânzului m-a readus la realitatea vieţii din lagăr. Ne-am dat jos din *koia* pentru raţia insuficientă de la amiază, care era o supă foarte apoasă şi neplăcută. Am dat-o pe toată copiilor. Nu mâncasem de trei zile şi începeam să-mi pierd puterile. Trebuia să găsesc o cale de a supravieţui, altfel peste câteva zile nu aş mai fi putut avea grijă de ei. Fără mine, nu ar fi rezistat nici măcar o săptămână.

După supă, am mers afară să ne plimbăm din nou. De data asta, după întâlnirea mea cu gardianca, am evitat intrarea. Am mers de-a lungul barăcilor, spre băi. Când am trecut pe lângă cea cu numărul 14, am auzit pe cineva vorbind în limba germană. A fost prima dată când am auzit prizonieri comunicând fluent în limba

noastră. M-am apropiat cu precauţie. Copiii au stat aproape de mine, cu excepţia lui Blaz, care a vrut să meargă prin jur de unul singur.

— Sunteţi germane? am îndrăznit să le întreb pe cele două femei mai în vârstă care ţineau bebeluşi în braţe.

S-au uitat la mine, mirate. Nu ştiu dacă din cauza înfăţişării mele ariene, a tăieturilor de pe faţa mea sau a droaiei de copii care erau cu mine. Cea mai bătrână mi-a făcut semn să mă apropii. M-am aplecat în faţa ei, iar ea şi-a pus mâna pe faţa mea. Am început să plâng din cauza atingerii ei blânde. Acel gest simplu de afecţiune în acel infern era cel mai bun dar pe care ar fi putut să mi-l dea.

— Doamne, ce ţi-au făcut? a întrebat ea, aproape şoptind.

— O gardiancă m-a lovit când am mers la birou, i-am explicat eu.

— Probabil sadica Maria Mandel sau Irma Grese, o adevărată bestie. Sunt cele mai rele sălbatice de aici, de la Birkenau.

— Locul acesta se numeşte Birkenau? am întrebat eu.

— Da, suntem în Birkenau, chiar dacă se mai numeşte şi Auschwitz II. Dar tu nu eşti ţigancă, a spus ea.

Am dat din cap şi am spus cu o voce chinuită:

— Nu, dar soţul şi copiii mei sunt. Au vrut să îi aducă aici fără mine, dar nu am putut să-i părăsesc. Sunt mama lor.

— Şi unde e soţul tău? a întrebat cealaltă femeie.

— Ne-au despărţit când am ajuns aici. Cred că l-au dus departe, cu un grup de lucru, i-am răspuns eu.

Femeia mai bătrână a întrebat:

— Era bolnav sau foarte slab?

Întrebarea ei m-a zăpăcit.

— Nu, era puternic şi sănătos ca un bou.

— Eşti sigură?

Nu am înţeles insistenţa ei atunci, până mai târziu, când am aflat ce se întâmpla cu copiii, bătrânii şi bolnavii de cealaltă parte a gardului de sârmă ghimpată.

— Atunci nu trebuie să îţi faci griji pentru el. Cei care muncesc primesc un pic mai multă mâncare şi pot pleca de aici la fabrici, a spus cealaltă femeie.

— Unde te-au pus cu copiii? m-a întrebat femeia mai bătrână, cu mâna încă rezemată de faţa mea.

— În baraca numărul 4.

— Doamne, nu, cu rusoaicele! Acele biete brute au fost maltratate într-un asemenea hal că nu a mai rămas nicio urmă de omenie în ele. Trebuie să pleci de acolo cât de repede poţi, mi-a răspuns ea, evident speriată.

— Dar cum?

Disperarea din vocea mea era clară.

— Vom vorbi cu supraveghetoarea barăcii noastre. Suntem deja multe, dar,

pentru că suntem germane, nu au reuşit să înghesuie atât de multe aici ca în alte barăci. Putem găsi un loc liber. Ea va face o cerere la liderul SS. De obicei, ne acceptă cererile fără scandal. Va trebui să te întorci la numărul 4 în noaptea asta, dar să sperăm că mâine te vor muta în baraca noastră. Nu vorbi cu nimeni şi ai grijă să nu dai de belea. Acele femei sunt periculoase, m-a avertizat ea.

Cuvintele ei m-au deprimat şi m-au încurajat în acelaşi timp. Am avut ghinionul să fim puşi în cel mai rău loc din lagărului ţiganilor, dar părea că lucrurile aveau să devină mai puţin oribile.

Una din femei mi-a înmânat bebeluşul pe care îl ţinea, a intrat în baracă şi s-a întors cu o fâşie de bandă adezivă şi un pansament. Mi-a curăţat faţa cu alcool şi mi-a acoperit rana cu pansamentul.

— Una dintre prietenele noastre e o asistentă poloneză. E evreică. Nu sunt prea multe la infirmerie, dar ne-a dat pe furiş câteva pansamente pentru copii, mi-a explicat ea.

— Sunt asistentă, m-am oferit eu voluntară.

— Ei bine, slavă Domnului. Au nevoie de tot ajutorul pe care îl pot avea la spital. Sunt puţini muncitori şi foarte puţine medicamente, mi-a răspuns ea.

Am stat de vorbă cu femeile o vreme. Era prima dată când simţeam un contact uman de când sosisem acolo. Copiii mei au început să se joace cu alţi copii din baraca lor. Trebuia să mai petrecem o noapte în compania oribilă a celor din baraca 4, dar, în sfârşit, cineva din Birkenau ne oferise un pic de ajutor.

Când a venit supraveghetoarea barăcii 14, mi-a luat datele personale şi le-a dat secretarei, care le-a dus la birou. Faptul că eram asistentă avea să uşureze acceptarea cererii de transfer. Pe lângă asta, era o regulă nescrisă în lagăr: prizonierii germani erau trataţi un pic mai puţin atroce decât ceilalţi, dacă nu erau evrei, altfel erau trataţi la fel ca ceilalţi.

— Suntem mai norocoşi decât bieţii evrei, a spus femeia mai bătrână.

Zăpăcită de comentariul ei, am întrebat:

— De ce spui asta? Încă nu am observat vreun tratament de lux pentru ţigani la Auschwitz.

— Sunt separaţi imediat ce vin. Singurele lagăre de familie pentru evrei sunt cele pentru cehi. La restul, sunt separaţi bărbaţii de femei. Copiii, mamele şi bătrânii dispar. Nu ştim ce fac cu ei. Poate că îi duc în alte lagăre, mi-a explicat ea.

Cealaltă bătrână s-a încruntat şi a şoptit:

— Unii spun că îi omoară şi ard cadavrele.

— Of, nu spune asta, a zis femeia mai bătrână, făcându-şi cruce. O să ne aduci *baxt* rău.

— Când vin să facă duş, asta le-au spus unii dintre Sonderkommandos bărbaţilor noştri. Cred că e un ţigan printre ei. Spun că ard cadavrele în cuptoare.

— Astea sunt doar bârfe. Naziştii nu sunt capabili de atâta cruzime. Chiar şi

monstrul acela de Hitler a avut o mamă şi un tată.

Femeia mai bătrână era furioasă.

— Fiul lui *Beng*, singurul lui tată e Satana, a scuipat cealaltă femeie.

— Nu-mi pot imagina că au ajuns la nivelul acela, am spus eu.

Văzusem multe în ultimii ani, dar cruzimea umană are limitele ei – cel puţin aşa credeam atunci.

Ne-am întors în baracă chiar înainte de cină, după ce ni s-a permis să mergem la baie, în grabă, pentru câteva momente. Am mâncat bucata de pâine neagră şi compotul de sfeclă în linişte, apoi copiii mai mici s-au culcat. Erau epuizaţi. Erau prea multe emoţii şi nu destulă hrană ca să aibă energie după-amiaza târziu. Când s-a întunecat, Blaz mi-a spus despre tot ce a descoperit, iar eu i-am povestit despre discuţia mea cu bătrânele.

— Am aflat că lagărul din dreapta noastră e spitalul pentru tot locul acesta, a spus Blaz. De cealaltă parte, e un lagăr pentru bărbaţii evrei. Pleacă în fiecare dimineaţă ca să lucreze în fabricile naziste.

— Sper că vom fi transferaţi mâine în noua baracă. Nu cred că va fi mult mai bună decât asta, dar măcar oamenii par mai buni.

Nu am ştiut ce să mai spun.

Blaz a continuat să povestească.

— Am întâlnit nişte copii şi am găsit o mică magazie lângă birouri.

L-am întrerupt, nervoasă.

— Te rog, nu, ţi-am spus să nu te apropii de locul acela.

După experienţa din acea dimineaţă, ştiam că apropierea de gardienii SS era foarte periculoasă.

— Nu-ţi face griji, nu m-am apropiat prea mult. Doar destul ca să văd baraca pe care SS o au în spatele magaziei. Acolo merg să fumeze şi să bea, şi am văzut şi câteva fete din tabără mergând acolo.

— Nu vreau să te mai întorci acolo. E prea periculos, l-am avertizat eu.

Am adormit printre prizonierii care gemeau, se văicăreau şi se întorceau de pe o parte pe alta.

În următoarea dimineaţă, a fost, din nou, foarte frig. Cerul era senin şi pământul era acoperit de un strat tare de gheaţă. Acoperişul barăcii nu ne apăra deloc de aerul îngheţat de afară. Ne-am pregătit repede şi am sperat cu disperare că aveam să fim transferaţi la baraca germană în acea zi. După ce ne-am pregătit şi ne-am băut cafeaua, am stat înăuntru. Copiii tremurau incontrolabil din cauza frigului. Chiar dacă am încercat să ne încălzim unii pe ceilalţi, nu aveam destule calorii în corpurile noastre ca să luptăm cu temperaturile joase.

Una dintre rusoaicele mai agresive a venit la noi şi, scoţând un fel de sulă, mi-a spus:

— Am nevoie de paltoanele tale, ducesă. Copiilor mei le e frig.

Şovăitoare, m-am ridicat în picioare. Nu voiam să provoc un scandal care mi-ar

fi putut periclita şansa de a părăsi acea baracă, dar nu puteam să-i permit să ia hainele copiilor mei.

Am privit-o în ochi şi i-am vorbit calm:

— Aş vrea să te pot ajuta, dar şi copiilor mei le e frig. Cere nişte haine noi de la biroul lagărului.

Două prietene de-ale femeii au venit lângă mine. Lupta împotriva a trei femei, dintre care una era înarmată, nu era o decizie înţeleaptă.

Blaz a sărit, s-a strecurat printre femei şi a ieşit repede din baracă. Nu l-au putut opri şi nimeni nu a îndrăznit să iasă din baracă la ora aceea.

— Unde crede că merge puradelul tău mucos? Îl vor aduce înapoi, în curând, vânăt, dar asta merită oamenii ca tine – crezi că lucruri rele nu se întâmplă niciodată oamenilor ca tine, că doar oamenii ca noi merită toate necazurile din lume.

— Nu vreau necazuri. Toţi suntem aici pe nedrept. Dacă ne vom ajuta unii pe alţii, putem rezista, dar dacă ne vom comporta ca nişte animale, naziştii ne vor distruge într-o clipită, am încercat eu să-i explic.

Femeia a ridicat sula şi a început să o mişte înainte şi înapoi. I-am urmărit mişcările cu privirea, apoi mi-am dat jos haina şi mi-am învelit braţul drept cu ea. Johann mi-a arătat ce făceau ţiganii într-o luptă cu cuţite. Rusoaica s-a uitat mirată la mine, de parcă s-ar fi răzgândit, dar a continuat să ne ameninţe. Erau trei împotriva uneia şi ştiau că nu aveam să rezist mult.

În spatele meu, copiii plângeau. Doar Otis a rămas calm. A venit lângă mine, de parcă ar fi putut să mă ajute să lupt cu cele trei animale sălbatice.

Restul prizonierilor şi copiii lor au format un semicerc în jurul nostru pentru că nu voiau să piardă acţiunea. Inima îmi bătea nebuneşte. Puţina vitalitate care-mi mai rămăsese m-a îmbujorat intens în acel moment ca să mă ajute să le înfrunt pe acele femei. Nu puteam să le permit să mă umilească din nou. Hainele erau singurele lucruri care stăteau între copiii mei şi o moarte sigură.

— Dacă nu vei renunţa la ele uşor, atunci va trebui să o faci pe calea cea grea, a spus femeia, încercând să mă înjunghie prima dată.

Am reuşit să mă feresc şi să o lovesc în stomac cu celălalt braţ. S-a îndoit de durere, dar celelalte două femei au sărit pe mine şi m-au tras de păr, târându-mă pe podeaua noroioasă. Prima femeie a profitat de şansa ei şi s-a aşezat cu toată greutatea pe pieptul meu, apăsându-mi gâtul cu sula. Otis a lovit-o pe una dintre femei, dar a fost de-ajuns să fie împins o dată ca să fie trimis în zbor pe *koia*.

— Puradeii tăi vor fi lăsaţi orfani de mamă, dar asta nu prea contează. Vor muri mai devreme sau mai târziu. Oamenii ca voi nu supravieţuiesc mult într-un loc ca ăsta.

Am încercat să mă ridic, dar celelalte două femei îmi ţineau mâinile în jos. M-am gândit să le rog, dar nu ar fi contat. Bietele rusoaice erau doar nişte bestii sălbatice.

Chiar atunci, Blaz a apărut la intrare, urmat de câţiva bărbaţi şi câteva femei. Ţiganii din baraca 14 au venit, în masă, să ne ajute.

— Rusoaicelor, lăsaţi-o pe *Gadje* în pace! a strigat bătrâna pe care am întâlnit-o în ziua precedentă.

Cele trei atacatoare ale mele s-au ridicat în picioare, sfidătoare, dar când au văzut zecile de bărbaţi şi femei, înarmaţi cu cuţite, sule şi alte arme improvizate, s-au dat la o parte şi i-au lăsat pe germani să vină spre mine.

— Ia-ţi lucrurile! Ţi-au dat deja autorizaţia de a te muta în baraca noastră, a spus bătrâna zâmbind.

S-a uitat în jur şi a strigat:

— Nimeni nu se atinge de femeia asta, m-aţi auzit? Dacă vă mai apropiaţi de ea sau încercaţi să-i faceţi rău, nu ne vom opri până când nu vă vom omorî pe toţi. Aţi înţeles?

Cuvintele ei au avut efectul dorit asupra rusoaicelor. Am adunat puţinele lucruri care ne-au mai rămas şi am plecat din baracă, cu copiii agăţându-se de mine. Ţiganii germani ne-au înconjurat ca o escortă personală şi ne-au dus înapoi la baraca lor, fără să intervină kapos. Păreau să aibă o influenţă puternică în lagăr şi nimeni nu se punea cu ei. Bătrâna mi-a arătat koia în care puteam dormi. Această baracă era un pic mai bună decât celelalte. O păstrau mai curată şi erau mai puţini prizonieri aici. Nu era un paradis, dar măcar era mai puţin infernală decât cea din primele noastre ore în Auschwitz.

După ce am pus lucrurile noastre în noua zonă, am observat că mi s-a înceţoşat privirea. Înainte să mă pot aşeza, am căzut pe podea. Când mi-am revenit, câteva femei erau în jurul meu, în timp ce altele îmi linişteau copiii.

Bătrâna îmi ţinea capul în poală şi, când m-a văzut deschizând ochii, m-a întrebat de cât timp nu am mai mâncat. Ţinea un fel de cârnat în faţa mea. Am luat câteva înghiţituri – se strica –, dar apoi am dat din cap şi am spus că ar fi trebuit să îl dea copiilor.

— Le vom găsi ceva imediat, dar, dacă tu nu mănânci, nu vor mai avea o mamă care să aibă grijă de ei şi vor fi trimişi la baraca 16, unde merg orfanii. Acei bieţi copii nu rezistă mult.

Am mâncat restul cârnatului încet, savurându-l ca pe o delicatesă suculentă. Trecuseră câteva zile de când nu-mi mai trecuse printre buze hrană solidă. Foarte repede, am simţit că prind un pic de putere. M-am ridicat puţin şi m-am uitat la copiii mei. Se jucau cu alt copil din baracă. Păreau mai calmi şi mai puţin speriaţi ca înainte.

— Veţi fi bine cu toţii aici. Nu avem condiţii de lux, dar ne ajutăm unii pe alţii. Mâine vei începe să lucrezi la spital. Doctorii au fost foarte bucuroşi să afle că avem o nouă asistentă în lagăr.

Bătrâna mi-a zâmbit în timp ce vorbea.

Asta a fost ca o muzică pentru urechile mele. Într-un loc ca Auschwitz, să ai un

rol de jucat putea fi singurul lucru care te salva de la o moarte sigură.

— Unde vor merge copiii în timp ce eu voi lucra? am întrebat-o brusc, speriată din nou.

— Nu-ţi face griji, îi vom veghea noi. Avem o grămadă de bolnavi printre noi. Ne vei răsplăti în timp cu grija ta, mi-a răspuns ea.

— Cum te cheamă? am întrebat-o eu.

Niciodată nu mi-a oferit informaţia voluntar.

— Anna, Anna Rosenberg, chiar dacă mulţi îmi spun doar *Oma*.

În noaptea aceea, am dormit bine pentru prima dată de când fuseserăm scoşi cu forţa din apartament. Cumva, o mică fărâmă de speranţă se întorsese. Făceam parte dintr-o comunitate care m-ar fi protejat. Atunci, principala mea grijă a devenit locul în care se afla soţul meu. Nu am primit nicio veste de la el de când fuseserăm despărţiţi la sosirea noastră în lagăr. Nişte femei mi-au spus că era foarte greu să contactez pe oricine din afara lagărului nostru, dar nu am vrut să renunţ la acea idee.

Uneori, când realitatea îţi zgârie inima, e mai bine să o eviţi visând cu ochii deschişi. Aşa că, atunci când mi-am închis ochii, am încercat să îmi imaginez cum ar fi fost viaţa noastră când avea să se termine totul. Johann s-ar fi întors la Filarmonică, copiii ar fi mers la facultate şi ne-am fi cumpărat o căsuţă la marginea Berlinului. Când ni s-ar fi născut nepoţii, ne-am fi jucat cu ei lângă şemineul cald, în timp ce afară ar fi nins încet şi lumea ar fi fost acoperită de o frumoasă pătură albă.

CINCI

MAI 1943

AUSCHWITZ

Din tot ce am visat în timpul acelor nopţi lungi de veghere şi aşteptare, singurul lucru care s-a adeverit a fost pătura de zăpadă care a acoperit tot noroiul din Birkenau. Nimeni nu o aştepta la sfârşitul lunii mai, dar a fost acolo, secerând un mare număr de vieţi fără apărare, eliberate pentru totdeauna de durere şi suferinţă datorită doamnei albe. Munca ce mă aştepta în următoarele săptămâni era epuizantă. Câţiva dintre veteranii care erau acolo de multă vreme şi au locuit cândva în sediul armatei poloneze, la Auschwitz I, mi-au spus că pe placa de deasupra porţii de intrare în lagăr scria – *Arbeit macht frei* – „munca te face liber". În fiecare zi, zeci de oameni treceau prin spital, majoritatea murind în două sau trei zile. Membrii echipei medicale nu aveau medicamentele, echipamentul chirurgical sau analgezicele necesare pentru a-i trata adecvat pe bolnavi.

Am lucrat cu o asistentă poloneză numită Ludwika şi sub autoritatea dr. Senkteller. Asistenta era evreică şi a suferit în câteva ghetouri înainte să ajungă în lagăr. Faţa ei reflecta, mai bine ca oricare alta pe care am întâlnit-o, insensibilitatea pe care cineva risca să o capete în Auschwitz. Dr. Senkteller părea să nu fi renunţat, luptând cu lagărul pentru acces la medicamente şi un tratament mai bun pentru bieţii lui pacienţi. Amândoi erau profesionişti şi oameni excepţionali, dar fără echipament chirurgical sau medicamente puteau face prea puţin pentru a lupta cu cangrena agresivă, cu tifosul, cu malaria, dizenteria şi diareea, având în vedere igiena deplorabilă şi dieta permisă prizonierilor. Tifosul era un motiv serios de îngrijorare în lagăr. Numărul cazurilor se înmulţise, mai ales de la venirea unui grup de ţigani cehi. Singurul mod de a preveni răspândirea bolii era dezinfectarea completă a barăcilor. Noul şef al personalului medical, dr. Mengele, a propus această măsură.

Pentru o vreme, am lucrat sub supravegherea dr. Wirths, dar Birkenau era supraaglomerat şi trimiseseră medici noi de la Berlin. Wirths, medicul-şef, provenea dintr-o familie întreagă de medici. Chiar dacă întotdeauna avea un chip amabil, ca să îşi calmeze cobaii, rareori demonstra ceva asemănător cu omenia. Dr. Senkteller mi-a spus că, o dată, Wirths, în prezenţa fratelui dr. Senkteller, Edward, a operat un pacient fără să-i facă anestezie. Pacientul din Auschwitz avea câteva tumori maligne, iar medicul-şef l-a torturat pe muribund fără niciun

pic de milă. Adesea, pacienţii aveau atacuri de panică atunci când ne vedeau apropiindu-ne de ei, cu şorţurile noastre albe. Pentru ei, nu eram decât esenţa durerii şi a suferinţei prelungite.

Echipa medicală de la *Zigeunerfamilienlager* vorbea aproape tot timpul doar despre nou-venitul care avea să conducă spitalul. Dr. Mengele era un tânăr de peste treizeci de ani, care fusese rănit pe frontul rusesc. Prima dată când l-am întâlnit, mi s-a părut un bărbat chipeş, politicos şi amabil. Întotdeauna zâmbea, mai ales cu copiii. Nu părea precum ceilalţi nazişti din Auschwitz care, cu uniformele lor gri sau negre, arătau ca nişte lucrători ai morţii care recoltau câmpurile Poloniei cu coasele lor.

Dar noile măsuri sanitare ale noului medic-şef al *Zigeunerfamilienlager* nici că ar fi putut fi mai extreme. Până la sfârşitul lunii mai, barăcile au fost dezinfectate aşa cum a recomandat el. Am supravegheat procesul pentru baraca 14, unde locuiam eu şi copiii mei atunci. Acelea au fost nişte zile deosebit de grele în lagăr. Frigul din Birkenau era foarte umed. Când se infiltra în măduva oaselor, nimic nu mai putea opri tremurăturile.

În acea dimineaţă geroasă, kapos şi scribii au fost însărcinaţi cu scoaterea tuturor prizonierilor din barăci. Familiile fugeau în toate părţile, pe jumătate dezbrăcate, pentru că gardienii nu au permis nimănui să ia ceva din *koia*. Prima dată, prizonierii au fost forţaţi să se dezbrace complet. Apoi, ameninţaţi cu bătaia, au fost forţaţi să se bage într-o cadă cu dezinfectant care le ardea pielea. Îmi amintesc o femeie, Ana, care ţinea un bebeluş în braţe. Corpul gol al copilului era roz de frig, dar nu i-au permis să acopere bebeluşul. I-a rugat şi i-a implorat şi, în cele din urmă, un gardian i-a smuls bebeluşul din braţe. Biata fiinţă de-abia se mişca, pe jumătate îngheţată de frig şi inertă din cauza slăbiciunii. Gardianul a cufundat copilul în dezinfectant şi, după ce l-a scos, pe jumătate înecat şi cu pielea înroşită, l-a înmânat pe băiat înapoi mamei lui. Mama a ţipat de durere în timp ce copilul i-a murit în braţe.

Gardienilor şi kapos nu le păsa dacă prizonierii erau bătrâni, femei sau copii: toţi trebuiau să fie dezinfectaţi. Şi, imediat după aceea, le-au ras părul şi bărbile. Prizonierii au fost lăsaţi să stea goi, în zăpadă, până când li s-a permis să intre în baie ca să se cureţe şi să se îmbrace. Barăcile au fost dezinfectate, dar, peste câteva zile, au redevenit un teren de reproducere a paraziţilor. Dezinfectarea crudă şi brutală a fost un eşec.

După câteva zile, pe 25 mai, când au apărut noi cazuri de tifos, dr. Mengele a chemat toţi doctorii şi asistentele în baraca 28, unde locuia tot personalul medical cu excepţia mea. Am continuat să locuiesc în baraca 14, cu copiii mei. După primele zile ale intervenţiilor lui, am învăţat cu toţii să ne temem de ofiţerul SS. Mengele a stat cu pumnii în şolduri şi cu faţa încruntată, spunând:

— Tifosul s-a întors şi barăcile 9, 10, 11, 12 şi 13 sunt infectate. Nu putem permite ca epidemia să se răspândească. Măsurile recente de dezinfectare nu au

avut efectul dorit. Prin urmare, am dat ordine să fie eliminaţi toţi membrii barăcilor de la 8 până la 14.

Am rămas cu gurile căscate. Am fost îngroziţi de vorbele lui Mengele. Suferinţa din ultimele zile de dezinfectare a fost inutilă. La ce se referea când spunea „eliminaţi”? Ce avea să se întâmple cu prizonierii acelor barăci? Nimeni nu a vorbit. Foarte conştienţi că un cuvânt ar fi putut însemna o moarte imediată, nimeni nu a îndrăznit să contrazică un ofiţer SS.

Când a terminat de vorbit, Mengele s-a întors cu spatele ca să arate că şedinţa s-a terminat. Unul câte unul, colegii mei au ieşit din cameră, dar eu am rămas pe loc şi am aşteptat până când am rămas singură cu el. Ludwika m-a tras de bluza albă ca să mă facă să plec, dar am rămas unde eram.

În cele din urmă, Mengele s-a întors şi m-a văzut stând acolo, cu capul aplecat. Şi-a dres glasul, nerăbdător să audă ce aveam de spus.

— Herr Doktor...

— Ce vreţi? Care e numărul dumneavoastră?

— Eu sunt asistenta, Helene Hannemann. Părinţii mei sunt germani şi am studiat la Universitatea din Berlin.

— Sunteţi germană? Sau sunteţi evreică?

— Nu, Herr Doktor. Sunt ariană, la fel ca toată familia mea.

— Atunci sunteţi prizonier politic?

— Nu, sunt aici ca să am grijă de copiii mei. Soţul meu e ţigan şi poliţia a crezut de cuviinţă să-mi trimită copiii aici, dar eu nu am putut permite ca ei să rămână fără mama lor, i-am spus eu.

— Îmi pare rău, nu am timp pentru poveşti personale impresionante. Sunt aici ca să împiedic dispariţia lagărului. Tifosul ne va ucide pe toţi în câteva săptămâni dacă nu luăm măsuri drastice.

Doctorul părea să intuiască ce aveam să-l întreb. În ciuda manierelor amabile şi a zâmbetului larg, era doar un ofiţer SS feroce, aşa cum îl arăta uniforma lui.

— Aţi spus că veţi elimina toţi membrii barăcilor, de la 8 la 14. Asta înseamnă peste o mie cinci sute de oameni nevinovaţi, am spus cu o vocea tremurândă.

— O problemă minoră. Altfel, peste douăzeci de mii de ţigani din lagăr vor muri, a răspuns el, sec.

— Barăcile 8 şi 14 nu sunt infectate... am continuat şovăitoare.

— Dar, din cauza apropierii lor de cele care sunt, e foarte probabil să existe cazuri de boală în ele, a spus el.

Mi se părea că era plictisit de această discuţie.

— Dacă va fi o nouă izbucnire a bolii, atunci puteţi elimina acele barăci, i-am spus eu.

— Nici nu intră în discuţie. E mult mai bine să previi decât să tratezi. Legile războiului sunt dure. În vremuri ca acestea, cu toţii trebuie să facem sacrificii. Habar n-aveţi ce a trebuit să suport pe frontul rusesc. Prin comparaţie, acest loc e

raiul pe pământ, spuse el dând din cap, scârbit.

Am început să transpir în momentul acela. Nu părea deloc dispus să mă asculte şi deja riscasem prea mult. Viaţa mea nu însemna nimic pentru el. Ar fi putut să mă distrugă din stilou şi fără să-i tremure mâna.

Era nerăbdător.

— Care e problema? Aveţi membri ai familiei în acele barăci?

— Da, copiii mei sunt în baraca 14, am spus eu, ezitând.

Ar fi putut folosi acea informaţie împotriva mea.

— Bine, îi vom scoate pe copiii dumneavoastră din baraca aceea, dacă asta vă îngrijorează. Sunteţi mulţumită acum? Puteţi să plecaţi.

M-a alungat cu răceală.

Am rămas acolo, stând în picioare. Germanul a făcut doi paşi înainte, lovind podeaua de lemn cu cizmele lui negre. S-a apropiat atât de tare de faţa mea că i-am simţit mirosul apei de colonie. Nu mai mirosisem ceva atât de plăcut de câteva săptămâni.

— Ce mai vreţi acum? a întrebat el cu fruntea încruntată şi gura strâmbă.

— Herr Doktor, vă rog să cruţaţi barăcile 8 şi 14. Ar fi o cruzime să-i ucideţi pe toţi acei oameni nevinovaţi.

Nu-mi venea să cred ce cuvinte scoteam pe gură. Tocmai îmi semnasem condamnarea la moarte.

S-a uitat la mine, mirat. Cuvântul „cruzime” părea să-l fi înfuriat, dar s-a calmat înainte să răspundă. Mi-am imaginat că nimeni nu mai vorbise aşa cu el, mai ales nu un prizonier. Nu ştiu dacă m-a salvat înfăţişarea ariană sau curajul acţiunilor mele, dar Mengele s-a aplecat peste masă, a scris un bilet şi mi l-a înmânat.

— Barăcile 8 şi 14 vor fi cruţate. Dacă va fi chiar şi un singur caz de tifos, le voi elimina imediat, aţi înţeles? Nu fac asta pentru dumneavoastră. Vreau doar să înţelegeţi că nu mă bucură lucrurile astea. Trebuie să-i sacrificăm pe cei slabi pentru ca cei puternici să supravieţuiască. Singurul mod prin care natura îşi poate urma cursul e să o lăsăm să aleagă cine trebuie să trăiască şi cine trebuie să moară.

— Da, Herr Doktor, am răspuns eu, tremurând, chiar dacă mă chinuiam să-mi încetinesc pulsul când mi-a înmânat hârtia semnată cu stiloul lui.

— Duceţi scrisoarea asta la secretara Guttenberger. Dânsa încă nu ştie de ordinul acesta, a spus el.

— Mulţumesc, am spus eu.

— Nu-mi mulţumiţi, Frau Hannemann. Slujba mea aici e să salvez lagărul şi să îmi îndeplinesc sarcinile, nu să am grijă de vieţile deţinuţilor. Germania ţine în viaţă mii de non-arieni, dar nu va face asta pe gratis sau ocupându-se de chestiuni umanitare absurde, mi-a răspuns el cu aroganţă.

Am ieşit din baracă cât de repede am putut şi aproape că am fugit până la birou.

Nu voiam ca ordinul revizuit să ajungă prea târziu. Am rămas fără răsuflare când am ajuns acolo. Una dintre gardiencele naziste, Maria Mandel, s-a apropiat de mine. Rana pe care mi-o făcuse cu mâna ei chiar după ce am ajuns în Auschwitz încă nu era complet vindecată.

— Unde crezi că mergi, curvă ţigancă? a întrebat ea, cu biciul ridicat.

— Am ordine de la dr. Mengele, am spus ridicând hârtia.

Ea a încercat să o mototolească şi să o arunce, dar a apărut altă gardiancă în spatele ei.

Irma Grese a şuierat:

— Vrei să dai de belea? Nu recunoşti semnătura lui Mengele pe ea?

Mandel s-a încruntat. A verificat semnătura şi mi-a permis să trec.

De-abia îndrăznind să respir, am intrat în camera principală şi am lăsat hârtia pe biroul lui Elisabeth Guttenberger. Era o ţigancă deşteaptă şi frumoasă. Ne-am spus doar câteva cuvinte, dar majoritatea prizonierilor vorbeau frumos despre ea. Familia ei se ocupa cu vânzarea de antichităţi şi instrumente cu coarde în Stuttgart. Tatăl ei fusese deputat în Reichstag şi unul dintre cei mai apreciaţi membri ai comunităţii ţigăneşti.

— Dr. Mengele a oprit eliminarea barăcilor 8 şi 14, am spus eu, încă încercând să-mi recapăt răsuflarea.

— Slavă Domnului măcar pentru asta. Când am văzut ordinul, mi-a îngheţat sângele în vene, a spus Elisabeth, sigilând hârtia.

— Îmi pare foarte rău pentru toţi cei care vor muri mâine, i-am răspuns eu.

— Singurul lucru sigur aici e că vom muri cu toţii. Dar dacă putem salva pe cineva, atunci chinurile noastre zilnice au avut un rost, mi-a răspuns Elisabeth. Sunt aici de la jumătatea lui martie şi am văzut doar moarte şi suferinţă. Mi-au arestat toată familia în München. Am câţiva fraţi şi câteva surori aici, în lagăr, şi încerc să-mi folosesc poziţia ca să-i ajut, dar e aproape inutil. Nu avem ce împărţi.

— Măcar ai o slujbă decentă acum, i-am spus eu.

— Când am ajuns aici, a trebuit să construim barăcile şi străzile lagărului. Tatăl meu nu a putut suporta ritmul lucrărilor şi a fost primul care a murit. Cine ştie câţi dintre noi vom ieşi vii de aici? Uneori, cred că niciunul.

Cuvintele ei mi-au reamintit realitatea inexorabilă a Auschwitz-ului. Amânarea morţii câtorva era inutilă dacă aveam să murim cu toţii acolo.

Intrarea lui Mandel ne-a încheiat brusc conversaţia. Femeia aceea îngrozitoare putea să frângă un suflet cu o simplă privire. Nu am putut înţelege niciodată cum au putut să ajungă gardienii la un grad atât de avansat de dezumanizare. În cele din urmă, doar am acceptat faptul că ne vedeau ca pe nişte animale pe care trebuiau să le păzească şi extermine dacă era necesar. M-am întors încet în baraca mea, inspirând adânc înainte să intru. Am expirat încet când am intrat şi i-am văzut pe toţi ţiganii germani. Dacă aş fi ajuns la birou câteva minute mai

târziu, toţi aceşti oameni ar fi fost ucişi a doua zi.

Copiii mei au alergat până la mine când m-au văzut intrând. Blaz mi-a dat un raport detaliat al zilei, pentru că a fost însărcinat cu îngrijirea fraţilor lui mai mici. În acea zi, Otis s-a bătut cu alt copil, dar Blaz i-a despărţit. Iar gemenii au furat cârjele unui bătrân, dar a fost o glumă minunată pentru toţi. În cele din urmă, Adalia a fost foarte cuminte, ca de obicei. Aproape că nu a plecat de lângă Anna toată ziua, iar Anna s-a purtat cu ea de parcă ar fi fost adevărata ei bunică.

Le-am dat mâncarea pe care am putut să o iau pe furiş în ziua aceea. Din funcţia mea de asistentă, era oarecum mai uşor să fac rost de puţină pâine, cartofi şi conserve de sardine. Nu era mult, dar în fiecare zi aduceam câteva ceva pentru altă familie din baracă. Apoi m-am aşezat pentru o vreme ca să vorbesc cu Anna.

M-a întrebat:

— Eşti bine? Arăţi tare necăjită.

— A fost o zi foarte grea, i-am spus eu.

Nu am vrut să îi dau detalii.

— Nu aşa sunt toate? Fiecare zi aici e ca urcarea unui deal.

— Adevărat.

Am dat din cap, absentă.

— Ştim deja, a adăugat ea pe un ton mai blând, încercând să nu se facă auzită.

Lagărul era ca un orăşel. Veştile se răspândeau ca incendiile.

— Nu am putut să fac nimic pentru ei, am spus dând din cap, disperată.

— Dar ai putut să faci ceva pentru noi. Mai devreme sau mai târziu, tot îi vor ucide. Oamenii bolnavi nu rezistă mult aici. Şi nu realizăm întotdeauna ce ne propunem în viaţă. Am fost crescută în Frankfurt. De când ne ştim, familia mea a fost una de căldărari. Câştigam bine, dar, din când în când, eram daţi afară dintr-un oraş pentru că cineva pierduse ceva sau erau nişte jafuri. Într-un orăşel de lângă Frankfurt, am întâlnit o profesoară pe nume Maria. A fost un înger. Cu inima ei mare, într-o zi a venit la tatăl meu şi i-a cerut să o lase să mă înveţe să citesc şi să scriu. Tata a spus că avea nevoie ca eu să muncesc în fabrică, dar, dacă putea să mă înveţe seara şi duminica, nu l-ar fi deranjat. Am învăţat să citesc şi să scriu într-o lună. Aveam deja treisprezece ani, dar eram iute la minte şi aveam o curiozitate fără margini. Dar apoi o familie ni l-a adus pe fiul ei şi au aranjat o căsătorie.

— La treisprezece ani? am întrebat eu, nevenindu-mi să cred.

De ceva vreme, căsătoria sub şaisprezece ani era ilegală.

— Da, bine, au aşteptat până am împlinit paisprezece ani, dar mama nu m-a mai lăsat să merg la şcoală după aceea. A trebuit să învăţ să gătesc, să cos şi să fac alte lucruri mai potrivite pentru femei.

— Ce trist, i-am spus eu.

Ea a ridicat din umeri.

— E în ordine. Am suferit mult din cauza soţului meu, dar am avut cinci copii

minunaţi. Am avut grijă ca toţi să meargă la şcoală, inclusiv fetele, dar asta n-a însemnat prea mult. Naziştii au distrus atât de multe.

— Păi, datorită lucrurilor pe care le-ai învăţat, ai putut să le oferi o educaţie copiilor tăi. Ai reuşit să păstrezi ţiganii germani uniţi în lagărul acesta şi mi-ai salvat familia. Te admir, Anna. Nu am cunoscut multe femei la fel de curajoase ca tine.

Ochii bătrânei s-au umezit pentru un moment. Toţi încercam să rămânem calmi de dragul copiilor, dar uneori era imposibil să ne controlăm sentimentele.

Anna era o femeie foarte înţeleaptă. I-a condus pe ţiganii germani într-o viaţă paşnică, veghind ca toţi să aibă grijă unii de alţii, ca într-o mare familie. Mi-am lăsat capul pe umărul ei pentru un moment. Am simţit că am înfruntat răul şi am câştigat în acea zi. Dr. Mengele era combinaţia perfectă dintre indiferenţă şi eficienţă. Ştia că nu era o idee bună să se împotrivească tuturor celor din lagărul ţiganilor, dar voia ca superiorii lui să-i aprobe munca. Asta era slăbiciunea lui. Spre deosebire de restul membrilor SS, era capabil să cedeze dacă credea că prin asta putea fi stimat mai mult de superiorii lui sau putea obţine ajutorul subordonaţilor în realizarea viziunii lui.

Când a fost adusă cina, am mers la copiii mei. Se simţeau mai bine decât în urmă cu câteva săptămâni, dar tot erau mai murdari şi mai slabi în fiecare zi. Dacă s-ar fi îmbolnăvit, ştiam că puteam face doar foarte puţin ca să-i salvez. Ei erau singura speranţă care mă ţinea în viaţă. I-am strâns în braţe. Simţindu-le corpurile slabe lângă al meu, mi-am dorit din tot sufletul ca ei să intre din nou în pântecul meu, să fac parte dintr-o uniune mai profundă cu ei, în simbioza perfectă dintre mamă şi copil. În acea noapte, le-am salvat vieţile încă o dată. Poate am fost egoistă fără să-mi dau seama. Încă o zi în Auschwitz însemna prelungirea agoniei şi păstrarea sufletului prizonier în spatele gratiilor crude ale indiferenţei călăilor noştri.

Zâmbetele copiilor mei m-au făcut să uit pentru un moment de chinul ultimelor săptămâni. Nu voiam să mă gândesc la ce s-ar fi întâmplat a doua zi. Peste o mie de oameni aveau să-şi piardă vieţile din cauza capriciului unui doctor. Dar pentru el – pentru toţi – eram doar nişte animale care trebuiau sacrificate pentru un ideal mai înalt. Blestemate să fie idealurile care-i fac pe oameni răi! Mamele nu au ideologii. Copiii sunt singura noastră cauză, patria noastră. Poate că, pentru bărbaţi, uciderea şi moartea pentru idei poate fi ceva firesc. Pentru noi, purtătoarele vieţii, uciderea în numele idealurilor e cea mai rea aberaţie creată de omenire. Mamele capabile de generarea vieţii nu ar putea să devină niciodată complice la atât de multă moarte.

ŞASE

MAI 1943

AUSCHWITZ

În următoarea dimineaţă, nu ni s-a permis să ieşim din barăci şi să mergem la baie. Dar doctorilor şi asistentelor li s-a cerut să iasă afară. SS ştiau că aveau nevoie de noi ca să îi ajutăm pe bieţii nenorociţi care aveau să fie eliminaţi în acea zi să creadă că erau transferaţi la un spital ca să le fie tratat tifosul. Mengele a apărut într-o maşină neagră, decapotabilă, de parcă ar fi mers la un picnic în acea zi însorită în loc de un măcel fără rost. După câteva minute, o jumătate de duzină de camioane de culoare verde-închis cu gardieni SS au venit pe strada principală pentru încărcarea rapidă a tuturor prizonierilor de la barăcile 9 până la 13. Arătau ca nişte vulturi hoitari care îşi căutau raţia zilnică de carne.

Soldaţii, cu feţele acoperite de măşti antiseptice, au stat în faţa primelor două barăci şi le-au cerut ţiganilor să plece în ordine. Au încercat să fie cât mai amabili ca să reducă riscul de împotrivire. Am stat la coadă lângă dr. Mengele, care a fredonat neîncetat în timp ce armata sufletelor disperate trecea pe lângă noi. Întâi au venit cei mai puternici, bărbaţii şi bătrânii care poate încă nu erau infectaţi, dar au avut ghinionul să locuiască în baraca greşită. Apoi au venit bolnavii. Unii prizonieri i-au adus pe cei mai slabi din grupul lor pe tărgi improvizate şi aceştia au fost îngrămădiţi în camioane ca buştenii, rostogoliţi unii peste ceilalţi, fără să se gândească la grija extremă de care aveau nevoie cei bolnavi.

Nu am putut privi spectacolul şocant. Ştiam că am reuşit să salvez câteva sute de oameni, dar m-am simţit ca un complice la uciderea celorlalţi. O mamă a ieşit ţinându-şi copiii de mâini. Cei trei micuţi s-au uitat la noi cu ochii holbaţi de foame şi febră. Unul s-a îndreptat spre noi, dar gardienii – acoperiţi cu măşti şi mănuşi – l-au trimis înapoi la coadă.

În următoarea baracă s-au petrecut mai multe scene de panică. Ajunsese deja la ei zvonul că erau trimişi la moarte sigură. Au fost câteva încercări nereuşite de evadare şi câţiva s-au aruncat la picioarele dr. Mengele ca să îl roage să le cruţe vieţile. Între timp, el doar a continuat să fredoneze până când toţi prizonierii au fost urcaţi în camioanele care mergeau Dumnezeu ştie unde, dar oriunde mergeau, moartea era iminentă.

— Acum e rândul vostru. Mergeţi la spital şi luaţi-i pe toţi cei infectaţi cu tifos. Nu putem lăsa niciun focar de boală în lagăr.

Mengele ne-a zâmbit în timp ce vorbea.

Am simţit un fior pe şira spinării. Doctorii i-ar fi ales, dar noi, asistentele, ar fi trebuit să fim prezente şi să-i predăm soldaţilor. Întâi, am mers prin baraca spitalului pentru bărbaţi. Vreo douăzeci au fost aleşi, printre care era şi un copil de vârsta lui Otis. Tânăra fiinţă de-abia îşi începuse drumul în viaţă şi, în câteva minute, avea să fie stinsă pe vecie. În baraca spitalului pentru femei s-au petrecut mai multe scene dramatice, pentru că au fost câteva femei care aveau copiii cu ele.

Una dintre femei, o tânără ţigancă brunetă, cu ochi verzi, imenşi, m-a tras de uniformă şi mi-a şoptit:

— Copila nu e bolnavă. Vă rog, aveţi grijă de ea.

M-am uitat la Mengele, care discuta cu dr. Senkteller cazul a două bătrâne care ar fi putut sau nu să aibă tifos. Am luat copila învelită într-o pătură curată şi albă – ceva rar în lagăr – şi am cărat-o în partea din spate a salonului. Am pus-o într-unul dintre pătuţurile goale. Aş fi putut să-mi pierd slujba sau chiar şi viaţa, dar eram o mamă. Ştiam ce simţea o tânără când se ruga pentru copilul ei.

Rutina de dezinfectare a fost repetată până când ultima baracă a fost golită şi ultimul pacient cu tifos a fost urcat în camioanele SS. Când naziştii au plecat, viaţa în lagăr a revenit la normal, dar o umbră a terorii a întunecat totul mai mult ca de obicei. Cine avea să fie următorul? Viaţa unui om nu însemna nimic în acest loc infernal.

Am fost liberă restul dimineţii pentru că am cerut permisiunea să stau cu copiii mei. Aveam nevoie să-i îmbrăţişez şi să depăşesc acea experienţă oribilă în prezenţa lor. Eliminarea bolnavilor m-a lăsat deprimată şi fără cuvinte.

După-amiaza, a trebuit să mă întorc la spital. Dr. Mengele a apărut pe neaşteptate şi ne-a chemat pe toţi la altă şedinţă. Era ciudat că se afla acolo la acea oră pentru că, recent, fusese însărcinat cu selectarea nou-veniţilor pe peronul gării. Ştiam că orice avea să ne împărtăşească nu avea să fie ceva bun, dar măcar noi ştiam la ce să ne aşteptăm, în timp ce restul prizonierilor erau complet la mila lui, ignoranţi faţă de ce avea să le aducă ziua de mâine.

Am mers pe drumul principal alături de Ludwika. Ea părea la fel de deprimată ca mine când ne-am apropiat de barăcile medicale.

— Nu ştiu cât mai pot suporta. Am crezut că o să mă obişnuiesc, dar, de când a apărut dr. Mengele, e tot mai rău, a spus ea, gata să plângă.

— Aşa crezi? Poate fi mai dramatic decât predecesorul lui, dar măcar ştim ce vrea. Dacă l-am putea convinge că îmbunătăţirea condiţiilor din lagăr l-ar ajuta să avanseze în carieră, cred că totul ar fi mult mai bine.

Încercam să o înveselesc.

— Crezi că e mai uşor să te descurci cu ambiţia personală decât cu fanatismul? Cred că Mengele le are pe amândouă.

— Să nu ne pripim, i-am spus eu în timp ce urcam pe trepte.

O duzină de oameni erau în baracă, printre care erau şi doi pe care nu-i mai văzusem niciodată până atunci.

— Dragii mei colegi, permiteţi-mi să vă prezint o nouă achiziţie pentru echipă, dr. Zosia Ulewicz. Ea va fi asistenta mea personală în laboratorul pe care îl voi deschide în spatele saunei. Iar Berthold Epstein este un pediatru renumit care ne va ajuta să tratăm copiii. Deja ştiţi că primim sprijinul inestimabil al Institutului Kaiser Wilhelm din Berlin, mai ales al directorului lui, von Verschuer. Trebuie să ne facem slujbele foarte bine ca să continuăm să primim ajutorul lui. Sper că toţi sunteţi dispuşi să munciţi din greu. Nu uitaţi că sunteţi printre cei privilegiaţi aici, la Birkenau, a spus Mengele cu toată seriozitatea.

Vocea lui intimidantă a provocat o lungă tăcere.

Doctorul a scos o foaie de hârtie din biroul lui şi a fluturat-o înaintea feţelor noastre.

— Nu v-aţi făcut slujbele bine în dimineaţa asta. Am fost asigurat că nu erau cazuri de tifos în baraca 8, dar, chiar în după-amiaza asta, am diagnosticat chiar eu două cazuri. Ştiţi ce înseamnă asta? Sunt nevoit să golesc altă baracă. Dacă v-aţi fi făcut slujbele bine, lucruri ca acestea nu ar fi trebuit să se întâmple.

Cuvintele lui ne-au împietrit. Am crezut că s-a terminat cea mai rea parte a epurării, dar în Auschwitz lucrurile nu se întâmplau niciodată în mod logic. Fiecare zi era complet imprevizibilă.

— Mâine vom elimina baraca 8 şi sper că nu va trebui să scap de tot lagărul ţiganilor din cauza voastră. Vă puteţi imagina cât de nemulţumit va fi dr. Robert Ritter dacă toată colonia lui de ţigani ar fi exterminată? Ştiţi cât de mult ţine profesorul la teoriile lui despre originea ariană, mai ales a ţiganilor, care au rămas o rasă pură de la venirea lor din India, a continuat el să bombăne, tot mai furios.

Am fost şocaţi. Lagărul era complet îngrozit şi mulţi dintre noi simţeam că eram cauza nenorocirii lor. Mengele era viclean când dădea vina pe cei din jurul lui. În timp ce măsurile lui drastice îl făceau să iasă în evidenţă în faţa dr. Wirths, noi eram cei care a trebuit să alegem cine avea să trăiască şi cine avea să moară dintre deţinuţii din spital.

Mengele ne-a alungat cu o fluturare necugetată a mâinii. Nu-i păsa deloc de ce simţeam noi. Era interesat doar de eficienţa noastră. Ieşeam pe uşă când vocea lui înceată m-a paralizat.

— Asistentă Hannemann, vă rog, mai rămâneţi un moment.

Ludwika m-a privit cu îngrijorare. Nu era un semn bun că doctorul voia să vorbească doar cu mine. Am început să tremur în timp ce făceam paşi mici spre el. Mi-am făcut griji că aveam să regret decizia de a cruţa baraca 8, dar eram gata să suport consecinţele. Singura mea grijă erau copiii mei, chiar dacă ştiam că Anna avea să aibă grijă de ei dacă mi s-ar fi întâmplat ceva.

— Îmi imaginez că toată situaţia asta v-a împins la limită. Am cercetat cazul

dumneavoastră. Voiam să clarific câteva chestiuni. Puritatea dumneavoastră rasială e de invidiat; părinţii dumneavoastră sunt activi în comunitatea lor, chiar dacă, spre ruşinea lor, nu sunt membri înregistraţi ai partidului. Poate credeţi că sunt un monstru, dar vă asigur că asta e departe de adevăr. Doar am încercat să acţionez într-o manieră logică şi eficientă. V-aţi dat seama, până acum, că resursele sunt foarte limitate în Auschwitz şi e plin de boli. Îmi imaginez că nu sunteţi de acord cu metoda mea de a limita epidemia tifosului, dar eu doar las natura să aleagă: cei mai slabi trebuie să moară şi cei mai puternici să supravieţuiască.

Şi-a continuat discursul pseudoştiinţific.

Am tăcut, cu capul aplecat. Ştiam că nu-i plăcea contactul vizual direct, mai ales cu prizonierii. Pe neaşteptate, i-am simţit degetele atingându-mi bărbia şi ridicându-mi faţa.

— Vă admir curajul, a continuat el. Nu înţeleg de ce v-aţi sacrifica pentru nişte copii cu sânge amestecat sau de ce v-aţi măritat cu un ţigan, dar să înfruntaţi toate astea din proprie voinţă... Cu atitudinea dumneavoastră, aţi demonstrat un calm admirabil, de aceea cred că sunteţi candidata ideală. Mulţi dintre prizonierii ţigani vă respectă şi vă admiră. Superiorii dumneavoastră îmi spun că aveţi talent de organizator şi ştiţi să menţineţi disciplina. De asta vreau ca dumneavoastră să fiţi directoarea creşei şi a şcolii pe care le voi înfiinţa în Auschwitz-Birkenau. Nu vreau ca gemenii şi copiii ţigani să mai îndure atâtea greutăţi.

La început, nu am ştiut despre ce vorbea. Nu puteam înţelege cum îi putea trece cuiva prin minte să înfiinţeze o creşă sau o şcoală în Auschwitz. În puţinul timp de când eram în lagărul de concentrare, am observat doar suferinţă şi moarte. De ce ar vrea dr. Mengele să facă asta? Nu aveam încredere în altruismul motivaţiilor lui. Nu mi se părea generos sau sentimental. Caracterul lui practic îi permitea prea puţină compasiune pentru oricine nu era arian.

— Vreţi ca eu să conduc o şcoală pentru copii aici? l-am întrebat eu, încercând să-i înţeleg vorbele.

Părea o glumă macabră. Cum putem avea grijă de copii în aceste condiţii? Ce le putem oferi?

— Da, exact asta mă întreb şi eu. Vă voi aduce toate proviziile de care aveţi nevoie, hrană, haine noi, lapte, filme pentru copii. Măcar nu vor trebui să sufere ca restul prizonierilor.

— Mă voi gândi la asta, am spus eu, neştiind cum să răspund.

— Voi aştepta răspunsul dumneavoastră până mâine, la amiază, a spus el, zâmbind. Ştia că nu aveam cum să-i refuz cererea.

Mintea mea era în ceaţă în timp ce mă întorceam în baraca mea. Puteam să fac ceva cu adevărat util pentru copiii din lagăr şi să îmi salvez puii în acelaşi timp. Nu ştiam de ce s-a răzgândit Mengele brusc, dar nu puteam să refuz. Copiii erau pe primul loc.

Când am ajuns la baraca 14 şi i-am văzut pe toţi alergând prin jur cu picioarele subţiri ca nişte beţe acoperite de haine murdare, am început să visez cu ochii deschişi la şcoala copiilor. Aveam să mă asigur că era cel mai bun lucru care s-a întâmplat vreodată într-un lagăr de concentrare. În cele din urmă, am început să înţeleg de ce soarta m-a adus la Auschwitz. Am început să văd cum se potriveau piesele: separarea de soţul meu, primele zile, cele mai nefericite – poate că nu a fost totul în zadar. Puteam aduce un pic de speranţă în lagărul ţiganilor din Birkenau. Puteam ţine în viaţă cât mai mulţi copii până se termina oribilul război.

Johann mi-a spus o dată că l-a auzit pe Himmler spunând la radio că, după război, toţi ţiganii aveau să fie mutaţi într-o rezervaţie în care puteau să trăiască conform obiceiurilor lor strămoşeşti fără să se amestece nimeni în treburile lor. Păreau castele de nisip, dar, în acea zi, măcar am putut să încep să visez. Mi s-a oferit misiunea sacră de a salva copiii ţigani din Birkenau, care ar fi început prin reînvierea voinţei lor de a trăi chiar dacă erau înconjuraţi de moarte.

ŞAPTE

MAI 1943

AUSCHWITZ

Prima persoană la care am mers ca să îi cer sfatul a fost Anna. În afară de faptul că era o bătrână înţeleaptă şi avea o inimă mare, avea şi o minte ascuţită şi era imposibil de manipulat. În Auschwitz, era greu să gândeşti clar. Sentimentele noastre erau anesteziate încontinuu, dar atmosfera era sufocantă în acelaşi timp şi ne împiedica să vedem lucrurile în perspectivă.

M-am apropiat de ea în scurtele momente liniştite de după-amiază când stătea, de obicei, la intrarea în baracă. Şi-a întors zâmbetul infinit de iubitor spre mine. Ochii ei adânci şi sticloşi, înconjuraţi de prăpăstii de riduri, păreau să intuiască de ce aveam nevoie.

— La ce te gândeşti? m-a întrebat ea înainte să spun un cuvânt.

— Ultimele zile au fost deosebit de grele pentru mine. Pe lângă eliminarea barăcilor, SS ne-au cerut să alegem prizonierii infectaţi cu tifos ca să poată fi scoşi din lagăr. Nimeni nu ne-a spus ce se va întâmpla cu ei, dar toţi ştim că nu sunt transferaţi la spitalul lagărului. Dispar în camioane şi niciunul nu se întoarce viu. Am spus totul repede.

Răspunsul Annei a fost blând.

— Mulţi au murit şi mai mulţi vor muri. Naziştii nu ne-au adus aici ca să aibă grijă de noi. Vor doar să ne controleze şi, dacă îi deranjăm, ne vor ucide. Nu vreau să-ţi faci iluzii, chiar dacă tu, fiind germană, ai o probabilitate un pic mai mare de a supravieţui. Pentru acei rasişti, suntem doar nişte animale; dar pe tine te văd ca pe o ariană care şi-a pierdut minţile venind în lagărul acesta cu copiii ei ţigani.

Am apreciat capacitatea Annei de a menţine optimismul şi realismul în echilibru. Nu se lăsa prostită, ca mulţi alţi prizonieri. După o anumită vârstă, viaţa nu te mai poate surprinde sau zăpăci. Ţiganii au fost persecutaţi de când au venit în Europa, în urmă cu cinci sute de ani. Regate, imperii şi sisteme legale au încercat să îi extermine sau asimileze, dar, în timp ce guvernele au ajuns la putere şi au căzut, ţiganii au continuat să trăiască la fel timp de aproape jumătate de mileniu.

Nu mai puteam să-mi ascund veştile.

— Dr. Mengele mi-a oferit ocazia de a înfiinţa şi conduce o şcoală pentru copii aici, în lagăr.

Ea a dat din cap, aparent fără să fie surprinsă. Ideea părea absurdă, ca altă glumă proastă a naziştilor pentru a mai râde de noi, dar ea nici nu a clipit. Doar s-a uitat la mine şi a spus:

— Ei bine, ce mai aştepţi? Nu se poate întâmpla nimic mai rău acestor copii decât ceea ce deja li s-a întâmplat. Măcar vor avea un loc în care să se joace, să se ascundă şi să uite de iadul acesta pentru o vreme. Din prima clipă în care te-am văzut, am ştiut că Dumnezeu te-a adus aici ca să ne alini durerea cumva. Erai atât de rătăcită, confuză şi speriată, dar am putut vedea o hotărâre puternică în ochii tăi.

I-am răspuns cu o îmbrăţişare şi am început să plâng. Pentru prima dată de când ajunsesem în Auschwitz, lacrimile mele nu erau de disperare, furie sau frică; mai degrabă, tensiunea ultimelor zile mi-a frânt inima. N-am ştiut că să ai în mâinile tale viaţa sau moartea cuiva putea fi mai rău decât să te simţi tu în pericol. Nu aveam încredere în dr. Mengele. De când a venit, totul s-a înrăutăţit în lagăr, dar ne puteam folosi cumva de vanitatea lui pentru a ajuta restul prizonierilor. Era un joc riscant, dar eram dispusă să încerc. Copiii ar fi avut un loc curat, uscat şi cald. Ar fi primit hrană mai bună şi perspectivele lor s-ar fi luminat. Merita să încerc.

Chiar dacă eram aproape hotărâtă, am decis să merg la baraca în care dormeau doctorii şi asistentele, ca să vorbesc cu Ludwika. Ea era la Auschwitz de mai mult timp decât mine şi ştia cum era să lucrezi cu SS. Putea să-mi ofere o opinie înainte să iau decizia finală.

Când am urcat scările şi am intrat pe uşa lor, am fost surprinsă de condiţiile relativ decente în care trăiau colegii mei. Bineînţeles, nu erau condiţii de lux, dar aveau paturi cu saltele, cearşafuri şi pături curate, o masă la care să mănânce şi o mică sobă cu lemne în camera de zi. Pe lângă toate astea, mâncau mâncăruri la care ceilalţi prizonieri nici nu îndrăzneau să viseze.

Unul dintre medicii noi, Zosia, asistenta lui Mengele, citea un text medical la lumina lumânării. Cărţile erau alt privilegiu rezervat doar medicilor.

— Ştii unde e Ludwika? am întrebat eu.

Doctoriţa evreică şi-a ridicat privirea din carte pentru un moment şi, oarecum enervată, a spus într-o germană perfectă:

— A fost ideea ta să salvezi bebeluşul? E aici, în baracă, alături de noi, de două zile. Dacă SS se hotărăsc să vină aici şi să cerceteze, ne vor ucide pe toţi. Dr. Mengele a spus foarte clar că oricine are tifos sau a avut contact cu un pacient cu tifos trebuie eliminat. Ludwika a dus copila în camera noastră. E singură aproape toată ziua, până ne întoarcem după-amiaza. Oricine ar putea să o audă plângând. Scoate puradelul acela de aici cât mai repede.

Nu m-am aşteptat la reacţia aceea. Nu am învinuit-o pe Zosia pentru că s-a temut – şi eu mă temeam – dar în toate interacţiunile mele cu membrii personalului medical evreiesc de până atunci, am detectat o iubire profundă

pentru viaţă şi o hotărâre de a face tot ce puteau pentru pacienţii lor. Ludwika a ieşit din camera lor când ne-a auzit vorbind. Ţinea bebeluşul în braţe. Încruntându-se, a mers la Zosia şi i-a pus copila în poală.

— Bine, du-o la SS. Ştii ce vor face cu ea. Asta vrei? Poate că niciuna dintre noi nu vom pleca de aici în viaţă, dar nu-i voi lăsa pe nazişti să-mi distrugă sufletul. Cât timp mai am un pic de omenie în mine, am să-mi risc viaţa pentru alţii.

Cuvintele asistentei poloneze se pare că au ajuns la inima doctoriţei. Ţinând copila în braţe, şi-a aplecat capul şi a început să plângă. Apoi a strâns tare copila la piept şi a început să se legene şoptind un nume. Eu şi Ludwika ne-am holbat la ea, mirate de ce vedeam.

— Bebeluşul meu – mi l-au luat când am venit la Auschwitz.

Zosia a vorbit atât de încet că a trebuit să ne aplecăm ca să o auzim.

— Mi l-au smuls din mâini. M-au lăsat să trăiesc pentru că sunt medic, dar băieţelul meu a fost eliminat. Şi, când l-am văzut pe acesta, m-am tot întrebat de ce acest bebeluş trăieşte şi al meu nu? Sunt foarte furioasă. Dar ea e doar un bebeluş mic. Nu a făcut nimic. Un nou-născut dulce, mic şi neajutorat. Of, Doamne, cât va mai dura coşmarul acesta?

A continuat să se legene, legănându-şi durerea împreună cu copilul, până când Ludwika a luat bebeluşul cu blândeţe şi l-a adormit.

— Pot să iau eu bebeluşul. Doctoriţa are dreptate; dacă vor găsi copila aici, veţi avea numai probleme. Sunt zeci de copii în baraca noastră, aşa că gardienii nu vor observa încă unul. Pe lângă asta, am hotărât să accept slujba de a conduce grădiniţa lagărului, am adăugat eu, zâmbind.

Cele două femei s-au holbat, mirate, la mine. În primul rând pentru că era ceva foarte neobişnuit să vezi pe cineva zâmbind în Auschwitz. Doar copiilor şi gardienilor le era permis acel lux, chiar dacă rânjetele răutăcioase ale gardienilor şi ale SS erau otrăvite cu un amestec de indiferenţă şi dispreţ.

— O grădiniţă în Auschwitz? a întrebat Ludwika, nevenindu-i să creadă.

— Da, o creşă şi o şcoală cu leagăne, pereţi pictaţi, desene animate, hrană, lapte şi tot ce au nevoie copiii, am răspuns eu cu o bucurie năvalnică.

De fiecare dată când spuneam cuvintele cu voce tare, simţeam un nou val de euforie în timp ce începeam să cred cu adevărat că s-ar fi putut întâmpla. Vedeam, în mintea mea, cum am fi decorat locul, cariocile, caietele, tabla şi creta. Copiii ar fi primit un pahar plin de lapte la micul dejun în timp ce le-am fi citit poveşti care să îi ajute să uite unde eram.

Ludwika nu îşi putea reveni din şoc.

— Dar cine a autorizat asta?

— Dr. Mengele. Acum câteva ore mi-a cerut să mă gândesc la asta, am spus eu.

Atunci Zosia a intervenit cu un scepticism reînnoit.

— Dr. Mengele a venit cu ideea asta?

— Da, chiar el. Nu mi-a venit să cred că germanii ar face aşa ceva în locul acesta.

Zâmbeam, nu îmi mai ascundeam speranţa care clocotea în mine.

Dar cele două colege ale mele nu erau entuziasmate. Am crezut că erau aşa din cauza şederii lor lungi la Auschwitz. Lagărul era capabil să îngheţe chiar şi cea mai iubitoare inimă din lume.

Ludwika m-a întrebat:

— Ce răspuns i-ai dat?

— Încă nu i-am răspuns. Am vrut să aflu părerea voastră.

A ridicat din umeri, cu copila încă în braţe şi a spus pe un ton serios:

— Părerea mea nu contează. Copiii vor avea o viaţă mai bună şi cred că acesta e un motiv suficient pentru a accepta. Te voi ajuta cât de mult voi putea cu orice vei avea nevoie.

Am mers la ea şi am îmbrăţişat-o. Zosia m-a cercetat de pe scaun şi am văzut teama din ochii ei. Am presupus că, pentru o mamă care tocmai şi-a pierdut copilul, trebuia să fie greu să audă că alţi copii aveau să meargă la grădiniţă. Apoi am luat bebeluşul de la Ludwika şi i-am cerut lucrurile. Aveam să-l duc la baraca noastră în noaptea aceea.

— Mai voiam să petrec o noapte cu ea, dar e mai bine să o iei tu. E o idee proastă să iubeşti pe cineva în locul acesta. Tot ce vrei să ţii în lagărul acesta dispare. E mai bine să nu te ataşezi de nimic.

Ludwika avea o faţă împietrită.

S-a dus în camera lor şi a adunat puţinele lucruri ale bebeluşului. Mi-a înmânat un rucsac cu câteva scutece, nişte haine, o zornăitoare veche şi o pătură.

— Vă mulţumesc foarte mult pentru sprijinul vostru. De abia aştept să-l văd pe Mengele mâine şi să-i dau răspunsul meu, am spus eu, plecând din baracă.

Nu eram genul de om care să se lase pradă dorinţelor, dar trebuie să recunosc că, în acea noapte, pentru prima dată de la sosirea noastră în Birkenau, am simţit ceva care semăna cu fericirea. Am mers uşor cu picioarele pe drumul noroios şi, când am apărut în baraca 14 cu bebeluşul în braţe, un grup de femei s-a îngrămădit în jurul meu. Era uimitor să văd cum, chiar şi în acel loc, un nou-născut provoca aceeaşi reacţie ca oriunde altundeva, un amestec de tandreţe şi iubire.

Copiii mei s-au adunat în jurul meu ca să se uite la copilă, în cele din urmă, Adalia a făcut ochii mari şi a întrebat:

— Ai făcut alt copil? Asta e noua noastră surioară?

Toate femeile au izbucnit în râs, chiar dacă ideea nu le-a convenit gemenilor. Şi-au încrucişat braţele şi au pufnit.

— Nu, draga mea, copila nu are mamă şi vom avea grijă de ea pentru o vreme, am răspuns eu.

Anna a luat copila şi a început să o legene. Încet, încet, mulţimea s-a întors la

koias lor.
— Am s-o ţin cu mine în noaptea asta. Tu trebuie să te odihneşti, a spus bătrâna.
— Eşti sigură?
Nu era uşor de dormit cu un bebeluş. Anna era deja destul de bătrână, iar lagărul a sleit-o de puteri.
— Va fi o bucurie să simt din nou pielea unui bebeluş. Eu am avut cinci. Am văzut trei dintre ei murind şi am sperat că nu voi supravieţui mai mult decât ceilalţi. Singurul membru al familiei care a mai rămas cu mine acum e Fremont, cel mai tânăr nepot al meu. Ne-au prins când am fugit în Slovacia. Aveam rude acolo, dar nişte ţărani ne-au raportat soldaţilor de lângă front. Câteva ore şi am fi scăpat de acest coşmar. Cei doi fii ai mei au reuşit să scape în confuzia care s-a iscat când ne-au dus într-un lagăr sărăcăcios unde îi adunau pe toţi evreii, ţiganii şi homosexualii. Apoi ne-au înghesuit într-un tren şi ne-au trimis la Auschwitz I. Ne-au lăsat să ne păstrăm hainele, dar ne-au ras capetele când am ajuns acolo. Viaţa era un pic mai puţin îngrozitoare acolo decât aici. Clădirile lor erau făcute din cărămidă, ceea ce ne apăra un pic de frig. Dar, la sfârşitul lui martie ne-au adus aici şi ne-am alăturat prizonierilor care terminau de construit barăcile. Am avut ghinionul să fim printre primii locatari.
Tristeţea de pe faţa Annei m-a lăsat fără răsuflare.
Când sentimentele cuiva ieşeau la suprafaţă, toţi păream frânţi. Singurul mod de a supravieţui era să gândim cât mai puţin şi să ne amorţim sentimentele.
Eu şi copiii am mers în patul nostru. Cei trei mai mici m-au înconjurat ca nişte pui nou-născuţi care se ascundeau sub mama lor găină. Cei doi mai mari stăteau un pic mai departe, nerăbdători să-mi povestească aventurile din ziua aceea, chiar dacă ştiau că ar fi trebuit să aştepte până adormeau cei mici.
— Azi a fost o zi foarte interesantă, a spus Otis, foarte serios.
Uneori, postura lui şi felul în care îşi mişca mâinile îl făceau să pară mai mare decât era.
— Foarte interesantă? Spune-mi.
Eram intrigată. Aerul lui de copil mare m-a amuzat.
— Eu şi prietenii mei am cercetat partea lagărului din spatele saunei. Nişte bărbaţi acoperiţi cu funingine şi care miroseau a fum au venit de partea cealaltă a gardului. Au intrat în saună şi au făcut duş. Noi am stat afară şi am privit. Arătau foarte trişti şi îşi ţineau capetele aplecate. Unul dintre ei mi-a zburlit părul când a trecut pe lângă mine. Numele lui e Leo. Nu e foarte bătrân. Cred că are doar optsprezece ani.
Povestea fiului meu m-a surprins. Am auzit că alţi membri ai lagărului foloseau duşurile noastre, care păreau să fie printre puţinele din Birkenau cu apă caldă.
— Unul dintre prietenii mei i-a întrebat dacă erau brutari. Bărbaţii au zâmbit ciudat şi i-au spus că da, şi prietenul meu le-a spus că pâinea neagră pe care o

coceau avea un gust oribil. Toţi au râs tare după asta, apoi SS i-a condus până la casele mari din spate.

Povestea era mai mult îngrijorătoare decât amuzantă pentru mine. Toţi ştiam zvonurile, dar încercam să nu ne gândim prea mult la ele. Uneori, era mai uşor să evităm anumite lucruri. Cum ar fi fost faptul că unele tinere erau nevoite să se prostitueze pentru hrană. Kapos alegeau fetele singure ca să nu le stea în cale familiile lor. Virginitatea era extrem de importantă pentru ţigani.

Şi eu am fost supusă testului cearşafului la petrecerea din noaptea dinaintea nunţii noastre. Chiar dacă nu eram o ţigancă, a trebuit să arăt familiei logodnicului meu că nu am fost cu alt bărbat înaintea lui Johann. A fost umilitor. Socrii mei ştiau că îl iubeam pe Johann de multă vreme. Nimic şi nimeni nu a luat ceea ce voiam să îi dăruiesc soţului meu.

După ce Otis a adormit în poala mea, Blaz a început să-mi povestească despre ziua lui. Fiul meu cel mai mare nu înceta să mă uimească. Întotdeauna avea grijă de cei mici, iar capacitatea lui de a înfrunta situaţia în care trăiam era uluitoare.

— Cei mici nu ştiu cum să-şi ţină gurile închise. E mai bine să nu ştim ce se întâmplă în casele acelea din spate, a început el.

— Aşa e, am spus eu.

— E adevărat ce se zice despre grădiniţă? a întrebat el.

— De unde ştii despre asta?

M-am retras, luată prin surprindere.

— Oamenii deja vorbesc despre asta. Ştii că nu sunt secrete aici, a spus el cu seriozitate.

— Ce crezi despre ideea asta?

A stat pe gânduri câteva momente. Blaz era un gânditor profund şi nu îi plăcea să răspundă fără să întoarcă întâi chestiunea pe toate părţile.

Ochii lui mari şi negri începeau să dispară în întunericul care se răspândea prin baracă.

— Chiar crezi că vor permite asta? a întrebat el.

— Mi-au cerut să o conduc, am răspuns eu.

— Naziştii nu fac nimic degeaba. Voi încerca să aflu ce vor.

Perspectiva lui m-a surprins. A ghicit spiritul care mişca imensul lagăr. Chiar dacă nu am înţeles lucrările secrete ale Auschwitz-ului, ne-am dat seama că totul avea un motiv; totul era orientat spre un scop. Eram doar nişte dinţi în roata unei maşinării mult mai mari şi mai complexe. Fiul meu avea dreptate în legătură cu asta: nimic nu se întâmpla fără un scop precis. Cineva superior lui Mengele i-a dat autorizaţia de a înfiinţa o grădiniţă, aşa că doctorul a trebuit să ofere un motiv convingător. În mijlocul războiului, nu era uşor să obţii toate proviziile de care aveam nevoie.

— Nu căuta prin jur ca să afli ceva, i-am spus eu, perfect conştientă că nu avea să mă asculte.

— Nu-ţi face griji. Te voi ajuta cum pot. Ştii ce vârste vor avea copiii care vor fi acolo la centru? a întrebat el.

— Totul se întâmplă foarte repede; nu am avut timp să plănuiesc nimic. Mâine va fi o zi foarte lungă. Ar fi mai bine să dormim acum.

— Da, sunt epuizat, a răspuns el, dându-mi un pupic.

— Te iubesc, Blaz, am spus eu în timp ce am tras pătura peste el.

— Te iubesc, mamă. Mi-am dat seama că zâmbea.

M-am întins şi am încercat să dorm, dar mintea mea nu se oprea din gândit. În acea noapte, nu m-am gândit la soţul pe care nu l-am mai văzut de câteva săptămâni sau la ce avea să se aleagă de copii, sau la hrană. Am putut să mă gândesc doar la proiect. „O grădiniţă în Auschwitz?” mi-am spus de nenumărate ori. Era o glumă crudă? Era posibil? Puteam salva copiii din lagăr şi le puteam oferi un răgaz de câteva ore de la brutalitatea din jurul lor. Merita să încerc. Ca mamă, le datoram asta nu doar copiilor mei, ci şi celorlalţi micuţi care rătăceau prin lagăr pe jumătate goi, înfometaţi şi cu privirile bântuite de suferinţă.

OPT

MAI 1943

AUSCHWITZ

În acea dimineaţă, am aşteptat nerăbdătoare sosirea lui Mengele. De-abia am pus geană pe geană. Când ne-au chemat pentru numărătoarea de dimineaţă, i-am îmbrăcat repede pe copii şi, după ce am dat pe gât cafeaua scârboasă, m-am îndreptat spre baraca medicală. De obicei, nu soseam atât de devreme, dar nu am vrut să pierd timpul. Anna a stat cu bebeluşul pe care am hotărât să-l botezăm Ilse. Niciuna dintre noi nu am putut descoperi adevăratul nume al copilei. Într-un fel, Ilse era primul copil al creşei pentru că ni se permitea să avem grijă de copii şi să îi protejăm.

Auzind zgomotul unui motor de maşină, m-am aplecat peste balustradă. A apărut Ludwika şi a venit să stea lângă mine, atingându-mi umărul cu umărul ei. „Niciodată nu mi-am dorit să-l văd pe dr. Mengele atât de mult”, m-am gândit eu în timp ce o maşină militară a oprit lângă baracă. Cădea o ploaie uşoară, dar de-abia am observat-o din cauza fiorului pe care îl simţeam pe şira spinării.

Dr. Mengele a mers prin noroi cu ţinuta lui fermă şi sigură. Cizmele lui negre luceau şi uniforma i-a fost călcată recent. Pălăria lui era udă leoarcă şi expresia de indiferenţă totală de pe faţa lui m-a făcut să tremur. A urcat cele câteva trepte care ne despărţeau, fredonând încet o melodie. După ce ne-a aruncat o privire cu un dispreţ evident, a dat din cap în loc de salut şi a mers înăuntru să se schimbe.

Nu am îndrăznit să îl reţin. De obicei, trebuia să aşteptăm ca SS să ni se adreseze. După câteva minute, Mengele s-a întors pe scări, într-o uniformă albă, ţinând o planşetă de metal cu câteva foi goale de hârtie.

— Frau Hannemann, puteţi să fiţi amabilă şi să veniţi cu mine? a întrebat el, fără să se uite la mine.

Am mers fără să spunem ceva până la baraca 32. Inima îmi bătea nebuneşte şi a trebuit să mă străduiesc din răsputeri ca să respir regulat. A făcut un pas în spate ca să mă lase să trec şi am intrat în laborator. Puţini membri ai personalului medical au primit permisiunea de a intra în domeniul secret al lui Mengele, doar asistenţii lui direcţi. Doctorul era foarte posesiv când era vorba de experimentele şi proiectele lui.

— Presupun că aveţi un răspuns la propunerea mea, a spus el, aruncând planşeta pe masă înainte să se întoarcă pentru a mă privi drept în ochi.

Doctorul nu era ofiţerul SS tipic, blond cu ochi albaştri. Conform zvonurilor,

unii dintre colegii lui îl numeau „ţiganul” din cauza părului lui negru şi a ochilor lui negri.

— Pentru asta voiam să vă văd, i-am spus eu, cu o voce şovăitoare. Încercam să îmi ordonez cuvintele cu grijă, de parcă fiecare silabă avea o mare greutate. Mă temeam că s-a răzgândit.

— Atunci, dumneavoastră... a început el, lăsând fraza incompletă.

— Mi-ar plăcea să îmi asum responsabilitatea de a conduce grădiniţa din Auschwitz, dar va fi nevoie ca dumneavoastră să procuraţi materialele necesare. Nu vreau să fie doar un loc în care adunăm copiii. Îmi imaginez un loc în care cei mici pot uita de război şi de pierderile pe care trebuie să le înfrunte. Tonul meu era hotărât. Am reuşit să îmi stăpânesc nervii.

— Bineînţeles. Când am făcut propunerea, am fost foarte serios. Veţi avea toate lucrurile de care aveţi nevoie. Vreau copii bine îngrijiţi, să nu le lipsească nimic. Puteţi lucra cu două sau trei asistente. Au venit două asistente noi acum câteva zile. Vi le voi trimite mâine. Şi proviziile vor începe să sosească mâine, a spus el, zâmbind pentru prima dată în schimbul nostru de replici.

Zâmbea doar când obţinea ceea ce îşi dorea. Era ceva fals şi copilăros în rânjetul lui, dar însemna că era în toane bune şi că nu eram într-un pericol iminent în prezenţa lui.

— Mulţumesc, am reuşit eu să-i spun.

— Nu e nevoie să-mi mulţumiţi. Ştiu că cei mai mulţi dintre voi credeţi că suntem o grămadă de monştri şi poate aveţi dreptate într-o oarecare măsură, dar asta simplifică mult lucrurile, nu credeţi? Urmărim un ideal; avem o misiune. Nu e uşor să răspunzi la chemarea datoriei, dar întotdeauna e satisfăcător. Cât timp sunt repartizat aici, copiii aceia se vor bucura de un tratament excelent, vă asigur. Bărbatul nu se putea abţine niciodată să predice despre datorie şi sacrificiu.

Nerăbdătoare cu retorica lui, am întrebat:

— Unde vor fi creşa şi şcoala?

— Am curăţat barăcile 27 şi 29. Ar trebui să fie mai mult decât potrivite, a răspuns el.

Era mai mult decât speram. Grădiniţa putea include o creşă pentru cei mai mici şi o mică şcoală pentru cei mai mari. Două barăci erau o ofertă extrem de generoasă. Am calculat repede câţi copii puteam îngriji: aproape o sută.

— Dumneavoastră puteţi locui cu familia în baraca 27. Cred că veţi putea avea grijă mai bine de copiii altora dacă nu va trebui să vă faceţi griji pentru ai dumneavoastră. Am aflat că aveţi cinci copii, inclusiv un set de gemeni, a spus Mengele.

Dintr-un motiv pe care nu mi l-am putut explica, comentariul lui m-a enervat. Într-o anumită măsură, copiii mei erau slăbiciunea mea. Ofiţerul SS ştia că o mamă ar fi făcut orice pentru copiii ei.

— Mulţumesc, Herr Doktor.

— Pentru nimic. Acum trebuie să mă întorc la muncă. Acestea sunt cheile barăcilor. Nu vreau să se fure proviziile chiar înainte să începem, a spus el.

Când am ieşit afară, aerul era greu din cauza fumului. Când vântul bătea spre lagăr, aerul era aproape irespirabil. Ludwika mă aştepta când am ajuns la baraca medicală. Apoi ne-am îndreptat spre sediul spitalului de femei. Era nerăbdătoare să afle ce s-a întâmplat, dar nu a îndrăznit să întrebe.

— Vom începe mâine. Ne-au dat barăcile 27 şi 29. În timp ce vorbeam, am arătat spre clădirile din faţa barăcilor spitalului.

— Putem să-ţi dăm o mână de ajutor. Suntem chiar lângă tine, a spus Ludwika.

Am sărbătorit cu o îmbrăţişare scurtă. Gesturile afectuoase erau destul de rare în lagăr. Apoi am mers să îl văd pe dr. Senkteller. Trebuia să-i spun că, începând de a doua zi, aş fi plecat din spital ca să conduc grădiniţa.

— O grădiniţă. Ce idee minunată. Simt o greutate pe inimă de fiecare dată când îi văd pe acei copii bălăcindu-se în noroi fără să aibă nimic de mâncare, a spus el.

— Mulţumesc. Sper că sunt capabilă să o conduc într-un loc ca acesta, i-am răspuns eu.

Şi-a pus mâna pe umărul meu pentru un moment şi a dat din cap.

— Bineînţeles că eşti capabilă.

Dimineaţa s-a lungit o veşnicie. Eram foarte dornică să-i spun Annei şi copiilor mei despre schimbări. După cele mai recente runde de selecţie a dr. Mengele, numărul bolnavilor din spital a scăzut drastic. Majoritatea prizonierilor se temeau să meargă la spital, ca să nu fie trimişi departe şi să nu se mai întoarcă niciodată.

În acea ultimă după-amiază de mai, aproape patru mii de prizonieri ţigani au sosit în lagăr. Clădirile s-au umplut din nou şi scurta senzaţie de echilibru din ultimele săptămâni a dispărut. Resursele erau aproximativ aceleaşi pentru zece mii de prizonieri cât pentru cincisprezece mii. Sosirea nou-veniţilor însemna mai puţină hrană, mai puţin spaţiu şi mai multe boli.

Când ziua de lucru s-a terminat şi am intrat în baraca 14, încă două sute de oameni stăteau pe podea şi în puţinele paturi care au fost goale.

Anna era cu bebeluşul, iar copiii mei încercau să-şi omoare timpul jucându-se în faţa barăcii. Unii dintre copiii noi li s-au alăturat. Era mai uşor pentru cei mai tineri să-i primească pe nou-veniţi decât pentru adulţi.

— Avem prizonieri noi azi, a spus Anna când m-a văzut, de parcă nu era evident deja. Părea foarte obosită, corpul o anunţa puţin câteva puţin că îşi pierdea vitalitatea şi că avea o nevoie disperată de odihnă. Anna a trăit nişte vremuri luminoase, dar cea mai parte a existenţei ei a constat dintr-o îngrijorare interminabilă. M-am gândit că tot efortul şi strădania ei au fost în zadar. Dacă toţi copiii şi nepoţii ei mureau, atunci nu ar fi rămas nicio amintire despre bătrână şi neamul ei.

— Cred că nu vor fi ultimii, a fost singurul răspuns la care m-am putut gândi.

— Am luat puţini în baraca noastră, dar restul sunt supraaglomerate. Mi-a înmânat bebeluşul.

Am întrebat-o:

— Sunt mulţi copii noi?

— Da, din Boemia, Polonia şi de peste tot. Au adus un orfelinat întreg care a fost condus de nişte călugăriţe poloneze, a spus ea.

— Cum vor supravieţui? am întrebat eu, descurajată. Mi se părea că, atunci când totul părea mai puţin trist, apăreau noi complicaţii.

— Ce s-a-ntâmplat cu dr. Mengele? Anna era nerăbdătoare să afle detaliile.

— Numai veşti bune. Vom înfiinţa grădiniţa. Mâine vor începe să sosească proviziile şi nişte femei care să ne ajute. Entuziasmul începea să se întoarcă la mine. Ne-au oferit barăcile 27 şi 29.

Anna a început să le spună asta tuturor femeilor din jurul nostru. Unele au dansat de bucurie, iar altele m-au îmbrăţişat.

— Ce minunat! Ai nevoie de ajutor? Suntem libere acum, putem merge să facem curat în barăci, a spus Anna.

Am preferat să păstrez lucrurile bine organizate. Dacă SS ar fi văzut cincizeci de ţigănci tăbărând în barăci, s-ar fi plâns conducerii şi s-ar fi ales praful de visul nostru de a avea un loc pentru copii.

— Nu, voi merge mâine cu nişte femei pentru a pregăti totul.

— Bineînţeles, ai dreptate, a spus Anna, din nou serioasă. Iartă-mă. Biata bătrână se lasă dusă de val câteodată.

— Voi avea nevoie de ajutorul tău, dar mai întâi trebuie să pregătesc lucrurile, i-am spus, mângâind-o pe obraz.

— Mai avem şi alte veşti bune. Au înfiinţat o orchestră în lagărul nostru. Au voie să cânte în anumite zile ale săptămânii. Cum ne mai place să dansăm şi să cântăm! Bucuria s-a întors în glasul ei.

— Asta e ceva minunat! am răspuns eu, zâmbind din cauza euforiei ei contagioase. Totul va fi mai bine, puţin câte puţin. Poate că multe greutăţi cu care ne confruntăm sunt doar rezultatul faptului că Birkenau a fost construit atât de repede, aproape improvizat. Totul va fi mai bine. Trebuia să mă aud spunând asta.

Încă ţinând bebeluşul, am mers la copiii mei. Blaz a venit foarte entuziasmat. Căra o vioară mică, asemănătoare cu cea pe care Johann i-a dat-o cu câţiva ani în urmă. Fiul nostru cel mai mare nu avea talentul tatălui lui, dar tot era un muzician foarte bun şi putea cânta destul de bine.

— Mamă, m-am înscris în orchestră şi m-au acceptat. În dimineaţa asta am avut audiţia şi directorul mi-a dat vioara!

Ochii îi dansau de emoţie.

— Excelent, într-adevăr excelent. Se pare că ziua asta e plină de veşti bune, am

spus eu.

— Ştii, îmi va fi dor de locul acesta, a spus el, fluturându-şi mâna ca să arate baraca 14.

Era incredibil cum ne puteam obişnui cu acest fel de viaţă şi chiar începea să ne fie dor de mizerie şi de greutăţi.

— Te poţi întoarce aici când vrei, am spus eu.

Otis m-a îmbrăţişat strâns şi când mi-am pus mâinile pe faţa lui am simţit că fruntea îi era puţin fierbinte. Una dintre cele mai mari frici ale mele era îmbolnăvirea copiilor mei. Nu erau medicamente în spital şi bolnavii nu aveau voie să stea în pat mai mult de zece zile. După aceea, erau externaţi şi trimişi înapoi în baracă sau trebuiau să plece într-una dintre selecţiile dr. Mengele.

Toţi am mers la culcare după cină. Era una dintre ultimele noastre nopţi în baraca 14 şi toţi eram un pic nelinişti ţi. Nu cu mult timp în urmă, oamenii din această baracă ne-au salvat vieţile. Eram profund recunoscătoare pentru tot ce au făcut pentru noi, dar, în scurt timp, aveam să locuim în partea din spate a grădiniţei.

Pentru că nu prea am dormit noaptea trecută, nu a trecut mult timp până am adormit. L-am visat pe Johann. Alergam printr-o pădure, primăvara, pe un covor de flori. Sufletul meu părea hotărât să îmi dăruiască amintiri frumoase. Apoi am mers într-o vacanţă în timpul Săptămânii Sfinte, iar tatăl meu ne-a permis să mergem la ţară cu trenul. Mi-am petrecut toată noaptea dinaintea călătoriei pregătind mâncarea şi am alergat până la gară în zori ca să nu pierd nicio secundă din aventură. Johann deja mă aştepta cu zâmbetul lui obişnuit. Ne-am ţinut de mână pe toată durata călătoriei. Chiar dacă eram conştientă de expresiile uimite ale feţelor oamenilor care ne vedeau, eram hotărâtă să păstrez acel moment unic şi irepetabil.

Când am ajuns la orăşelul fermecător de munte, am început o plimbare lungă de trei ore. Rucsacul era greu, dar m-am bucurat de fiecare pas pe drum. Pentru un moment, mi-am imaginat că eram Adam şi soţia lui, Eva, singurii oameni de pe pământ. Fără priviri furioase, fără şoapte în timp ce mergeam, fără insulte din partea naziştilor care scuipau pe pantofii lui Johann când îl vedeau ţinându-se de mână cu o femeie germană. Am urcat pe cărarea îngustă, ne-am căţărat cu greu pe nişte stânci abrupte şi, brusc, s-a ivit înaintea noastră o prerie imensă. A fost unul dintre cele mai frumoase locuri pe care le-am văzut vreodată. Am întins o pătură sub un pin înalt şi am scos mâncarea şi o sticlă mică de vin dulce.

Nu ştiu cât de mult timp am petrecut acolo, dar am ajuns în gară noaptea. La sfârşitul visului meu, frumoasa prerie a început să se veştejească, florile s-au ofilit şi cerul înnorat ne-a ameninţat cu ploaia. Grădina impecabilă s-a transformat încet într-un cimitir al morţilor vii. Garduri de sârmă ghimpată au răsărit şi au crescut din pământ ca buruienile, iar apa a căpătat o culoare stătută, roşie ca sângele. M-am trezit tresărind. Era prima dată când aveam un vis plăcut

de când eram în Auschwitz. Aparent, mintea mea a început să se relaxeze. Dar sfârşitul îngrozitor mi-a amintit exact unde eram.

Am hotărât că, înainte de a merge la grădiniţă, aveam să merg să o vizitez pe Elisabeth Guttenberger, secretara lagărului. Voiam să ştiu dacă cineva îmi putea spune unde era soţul meu, dar trebuia să îmi dau seama dacă puteam avea încredere în ea înainte să îi cer ajutorul. De asemenea, trebuia să îi duc lista cu toate lucrurile de care aveam nevoie ca să înfiinţăm şi conducem grădiniţa. Dr. Mengele a cerut lucrurile de bază, dar am fi avut nevoie de mult mai mult decât atât ca să ne descurcăm. Pe lângă asta, trebuiau să autorizeze sosirea a două asistente care m-ar fi ajutat şi voiam să aleg o ţigancă drept asistenta mea. Copiii s-ar fi simţit mult mai comod cu cineva deja cunoscut decât cu două asistente care veneau dintr-o parte diferită a Auschwitz-ului.

M-am trezit înaintea celor mai mulţi şi am ieşit afară devreme, în dimineaţa rece de iunie. Drumul principal încă era gol când am ajuns la birouri. Pentru prima dată de când am sosit, plimbarea mi s-a părut aproape plăcută. Fără îndoială, starea minţii mele mi-a influenţat această percepţie, la fel ca temperaturile care creşteau încet şi atmosfera uşor îmbunătăţită a lagărului ţiganilor.

Când am intrat în birou, Elisabeth deja era la postul ei, organizând dosarele şi listele cu prizonieri. Romii nou-veniţi din ultimele zile făcuseră să crească volumul de muncă al tuturor prizonierilor. Germanii tind să fie foarte conştiincioşi, să păstreze totul bine documentat şi organizat. În această privinţă, lagărul ţiganilor nu era foarte diferit de birocraţia care exista dincolo de gardurile electrice.

— *Guten Morgen,* am spus eu, intrând în birou.

— *Guten Morgen,* mi-a răspuns ea, zâmbind.

— Nu mă aşteptam să fii atât de veselă. Numărul prizonierilor a explodat în ultimele zile, am spus eu.

— Da, dar ştiu şi de ce eşti aici. Faptul că va fi o grădiniţă în lagăr e o veste foarte bună, a spus ea.

— Zvonurile zboară! i-am spus eu zâmbind.

— Şi când sunt zvonuri bune, toţi ne recăpătăm un minimum de speranţă. Alegerea pacienţilor cu tifos a fost grea pentru toţi, pe lângă toate neplăcerile care se întâmplă zilnic pe aici. Aşa că veştile bune sunt întotdeauna binevenite.

— Asta e o listă cu unele dintre proviziile de care vom avea nevoie. Poţi să o adaugi la ce a predat deja dr. Mengele? am întrebat-o eu, înmânându-i lista mea.

Ridica din sprâncene tot mai mult în timp ce-mi studia scrisul. Majoritatea lucrurilor pe care le-am cerut nu erau disponibile dinainte de război. Dar ştia că, dacă cineva putea să le obţină, acela ar fi fost influentul dr. Mengele.

— Doctorul are cunoştinţe importante în Berlin. Directorul Institutului Kaiser Wilhelm, von Verschuer, e binefăcătorul lui. Probabil va putea trimite toate

astea, a spus Elisabeth.

— Sper, i-am răspuns eu.

— Candidatele care trebuie intervievate vor sosi peste câteva ore. Să le trimit direct în barăcile grădiniţei?

— Da, te rog. Aş vrea să o includ şi pe Zelma printre asistentele mele, am cerut eu.

— Am s-o trimit imediat ca să te ajute la curăţarea barăcilor.

— Mi-ar fi de folos încă două sau trei mame voluntare.

— Foarte bine. Le voi trimite pe toate cu produse de curăţenie, mi-a spus Elisabeth.

Am plecat din birou simţind că lucrurile se îmbunătăţeau pentru noi la Auschwitz. Am mers direct la barăcile 27 şi 29. Când am trecut pe lângă baraca 14, Blaz şi Otis au alergat până la mine. Cei trei mai mici au rămas cu Anna ca să nu stea în calea pregătirii clădirilor. Când am deschis uşa de lemn a primei barăci, un miros oribil de putreziciune ne-a făcut să ne acoperim instinctiv gurile şi nasurile. Băieţii au rămas în pragul uşii până când am intrat eu prima.

Baraca era prost luminată, la fel ca toate celelalte. Singura lumină venea de la un fel de lucarnă din acoperiş, chiar dacă proiectul original al barăcii fusese modificat ca să includă două ferestre una lângă cealaltă şi o fereastră mai mare în spate. Dar nişte obloane de lemn acopereau geamurile şi lăsau să treacă doar cea mai slabă lumină. Blaz şi Otis au deschis ferestrele şi au împins obloanele mai departe. Lumina a umplut camera, permiţându-mi să văd locul cu adevărat. Camera principală era într-o stare un pic mai bună decât baraca noastră. Avea o podea de lemn pe un spaţiu îngust, care apăra un pic de umezeală şi frig. Era o sobă mare de fier în mijlocul camerei şi una mai mică în camera din spate. Nu era electricitate şi apă potabilă, dar măcar copiii ar fi avut un loc în care să meargă în timpul zilei.

— E o cocină, a fost evaluarea lui Otis.

— Păi, deocamdată aşa e, dar peste câteva zile va fi atât de drăguţă că vei crede că te-ai întors la şcoală, i-am spus eu, zâmbind.

— Asta va fi o şcoală? a întrebat Otis.

— Bineînţeles, i-a răspuns Blaz, dându-i o palmă pe ceafă. Copiii pot veni aici, iar mama îi va învăţa.

— Of, scuteşte-mă. Singurul lucru de care nu mi-a fost dor era şcoala, s-a plâns Otis.

— Vom avea desene animate, caiete, carioci, pâine şi lapte. Cred că o să-ţi placă, i-am spus eu încercând să-l fac să înţeleagă ce însemna asta pentru copiii din lagăr.

— Aşa mai merge, a spus Otis, zâmbind.

Şi-a lins buzele la gândul pâinii şi laptelui, deja gustând delicatesele în mintea lui.

Fiecare dintre noi am luat una dintre măturile pe care le-am adus şi ne-am apucat de măturat. La început, s-au ridicat nori de praf dar, datorită ferestrelor deschise, aerul s-a curăţat încet. Am găsit nişte resturi de carne putrezită, ceva neobişnuit în lagărul nostru. Nu am mai văzut aşa ceva de când am sosit aici. După câteva ore de curăţat şi dezinfectat, am auzit-o pe Zelma intrând. Era o ţigancă frumoasă, cu pielea uşor măslinie, ochi verzi şi trăsături faciale estice pronunţate. Era foarte slabă şi avea un batic verde care îi acoperea părul. Rochia ei decolorată şi murdară nu-i putea ascunde frumuseţea. Avea doi copii mici care locuiau cu ea în baraca 16.

— Frau Hannemann, vă mulţumesc că v-aţi gândit să mă faceţi asistenta dumneavoastră, mi-a spus tânăra cu capul aplecat.

— O, te rog, nu-mi spune Frau Hannemann; spune-mi doar Helene. Nu voi fi şefa ta. Doar voi organiza şcoala şi creşa cu ajutorul tău.

— O slujbă adevărată în lagăr înseamnă întotdeauna că viaţa devine un pic mai uşoară şi mă bucur foarte mult că voi avea grijă de copii. Ochii îi străluceau în timp ce vorbea.

Cu siguranţă, Zelma a auzit că vom avea pâine, lapte şi alte lucruri pentru copii. Ştia că aceste „produse de lux” i-ar fi ajutat copiii să supravieţuiască.

Am întrebat-o:

— Crezi că celelalte mame vor vrea să îşi aducă copiii aici? Unele mame erau hotărâte să nu se despartă niciodată de copiii lor şi era uşor de înţeles de ce. În fiecare zi, auzeam zvonuri despre copii care erau maltrataţi sau, pur şi simplu, dispăreau.

— Dacă vor primi mâncare adevărată, da. Majoritatea micuţilor noştri sunt îngrozitor de slabi. Nu am văzut lapte şi pâine adevărată de când am venit aici.

Am continuat să lucrăm toată dimineaţa. La prânz a venit Ludwika cu raţiile noastre şi cu cele două asistente poloneze pe care Mengele le-a ales ca să ne ajute. Cele două evreice erau foarte tinere şi aparent sănătoase, dar nu vorbeau deloc germana. Cea numită Maja era o blondă-roşcată, cu obraji rumeni şi ochi căprui; cealaltă era Kasandra, o roşcată cu pistrui şi ochi cenuşii. Păreau timide şi cam speriate, dar era de aşteptat. Judecând după înfăţişarea lor, nu erau de multă vreme în Auschwitz, iar lagărul era intimidant, destul de sucit ca să îţi distrugă voinţa şi dorinţa de a trăi. Am presupus că, dincolo de capetele lor aplecate şi ochii lor trişti, erau poveşti de persecuţie şi suferinţă. Selecţia era mai brutală pentru evrei decât pentru ţigani. Familiile erau separate imediat la sosire şi, din câte am auzit, condiţiile din lagăr pentru evrei şi evreice erau mai jalnice decât pentru noi.

Când cele două asistente evreice au văzut conservele de fasole verde şi mazăre din care mâncam, de-abia s-au abţinut să nu sară pe mâncare. Ludwika le-a servit o porţie şi, deşi raţiile care ne erau permise nu erau suficiente, măcar era mai mult decât primeau restul prizonierilor.

— Mâncaţi încet, le-a sfătuit Ludwika în poloneză.

M-am gândit că faptul că nu vorbeau limba mea ar fi fost o problemă, dar nu puteam să le trimitem înapoi în lagărele lor. Ar fi fost o condamnare la moarte pentru ele. Pe de altă parte, era un număr destul de mare de familii poloneze în lagărul ţiganilor şi mulţi copii vorbeau doar poloneza.

După ce am mâncat în linişte, am continuat să pregătim prima baracă, apoi ne-am mutat într-a doua. Echipa noastră de curăţenie a crescut ca să includă câteva mame ţigănci care erau libere să ne ajute în acea după-amiază, aşa că procesul a mers mult mai repede într-a doua baracă.

Am terminat chiar înainte de masa de seară. Încă era lumină, dar umbrele începeau să se întindă pe drum. Ne-am întors obosite la baraca 14, dar cât puteam să fim de mulţumite în acel loc. A doua zi urmau să sosească vopseaua şi celelalte provizii şi, în scurt timp, şcoala avea să fie deschisă şi să funcţioneze.

Pentru prima dată de la sosirea mea în Auschwitz, în acea noapte, am simţit oboseala cu mulţumirea că am lucrat din greu la o sarcină importantă. Când am ajuns în pragul uşii, celelalte mame ne-au întâmpinat ca pe nişte eroine.

Tinerele asistente poloneze au mers cu Ludwika, să doarmă în baraca lucrătorilor medicali. M-am întrebat de când nu au mai dormit între cearşafuri cât de cât curate şi cu o saltea sub ele.

Apoi am auzit nişte strigăte puternice din spatele barăcii. Anna s-a uitat la mine cu ochii căscaţi de îngrijorare şi am fugit toate spre locul în care era agitaţia.

Am văzut un grup de copii îngrămădiţi la gardul de sârmă ghimpată. Toţi plângeau şi ţipau. I-am dat la o parte. Anna încă ţinea bebeluşul numit Ilse, dar mi-a dat copila când a văzut corpul fără vlagă al nepotului ei prins în gard. De sub hainele lui zdrenţuite se ridica fumul. Anna a început să ţipe şi să îşi smulgă părul de disperare.

Scena era oribilă. Nu puteam atinge copilul care sigur fusese ucis de tensiunea electrică înaltă. Timp de câteva secunde, am cercetat feţele îngrozite ale copiilor mei. Emily, Ernest şi Adalia au alergat până la mine, cu obrajii lor murdari brăzdaţi de lacrimi. Am mulţumit Domnului că erau în siguranţă, dar am simţit o greutate tot mai mare pe inimă cu fiecare moment care trecea. Anna avea să simtă un gol profund în inima ei câte zile mai avea. Bineînţeles, i-a văzut şi pe alţi oameni dragi murind în timpul vieţii ei, dar tânărul ei nepot fusese una dintre puţinele bucurii care îi mai rămăseseră.

— Fremont! a ţipat ea în agonia ei.

A încercat să se apropie de copil, dar două mame au ţinut-o de braţe ca să o oprească.

Au venit doi kapos şi nişte gardieni. Fără să pună întrebări, au început să lovească imediat în mulţime cu bastoanele lor. Nu conta că erau mame însărcinate, copii şi bătrâne în mulţimea noastră. Cei mai mulţi au fugit repede, dar Anna a rămas în genunchi lângă cadavrul băiatului.

Irma Grese a lovit-o tare cu bâta pe Anna. Sângele i-a ţâşnit din frunte. Anna s-a întors şi m-a privit în ochi pentru o fracţiune de secundă. Copiii au fugit la baracă împreună cu ceilalţi, dar eu am rămas lângă prietena mea. Gardienii nu m-au atins; aveam aura protectoare a dr. Mengele.

— Lăsaţi-o în pace! Nepotul ei tocmai a murit şi ea nici măcar nu-l poate ţine în braţe! am strigat eu, cu lacrimile curgând.

— Taci din gură, curvo! a strigat Maria Mandel la mine.

Kapos au încercat să o ridice pe Anna şi să o îndepărteze, dar ea i-a împins şi a sărit ca să-şi îmbrăţişeze nepotul. Imediat, luminile gardului au pâlpâit din cauza şocului electric. Anna a tresărit şi s-a strâmbat, apoi a căzut la pământ, ţinându-se de corpul băiatului.

— Anna! am ţipat eu, încercând să ajung la ea, dar kapos m-au ţinut pe loc.

Cele două cadavre au zăcut acolo într-o îmbrăţişare eternă, unite pentru totdeauna în victoria iubirii asupra realităţii infernale din Auschwitz. În sfârşit, erau liberi. Nimeni şi nimic nu îi mai putea ţine acolo. Kapos m-au târât prin noroiul drumului principal şi, pentru scurt timp, mi-am dorit să împărtăşesc soarta prietenei mele – să închid ochii şi să fiu liberă pentru totdeauna de chinurile şi dezamăgirile vieţii; să tai firele invizibile care mă legau de această lume. Poate că ar fi fost mai bine să mă arunc pe gard şi să îmi las sufletul să zboare liber de tirania trupului, ridicându-se deasupra cerului polonez spre un loc mai bun în care oamenii nu se mai răneau unii pe alţii.

Fără Anna, eram singură din nou. Vocea ei dulce, ochii ei mici care înotau într-o mare de riduri, zâmbetul ei de zână bună care îi înfrumuseţa bătrâneţea: nimic din toate astea nu mai exista. Din ţărână suntem făcuţi şi în ţărână ne întoarcem. Moartea părea ca un dar din rai, dar ştiam că încă nu era rândul meu. Eram o corabie veche în mijlocul furtunii şi copiii mei mă ancorau de viaţă. Trebuia să continui să lupt pentru ei, să mă agăţ de speranţă, să înfrunt fiecare zi şi să mă rog pentru sfârşitul coşmarului.

NOUĂ

IUNIE 1943

AUSCHWITZ

Nu am mai văzut niciodată Crăciunul venind în iunie. Pe la zece dimineaţa, dr. Mengele a apărut în maşina lui militară decapotabilă urmată de patru camioane. Pentru prima dată, prezenţa lor nu însemna o selecţie sau un transfer. În schimb, erau pline de rechizite, leagăne, jucării, scaune, paturi şi alte lucruri pentru creşă şi şcoală. Toţi s-au agitat. Copiii pe jumătate dezbrăcaţi au fugit după camioane, mulţi dintre copiii germani cântând un cântec bine cunoscut din şcoală de parcă ar fi alergat să-şi cunoască profesorii. Entuziasmul s-a răspândit în familii care, până atunci, avuseseră parte doar de greutăţi, foame şi moarte în lagăr.

Dr. Mengele a parcat în faţa barăcii 27, cu un zâmbet larg. S-a ridicat în picioare şi a stat câteva secunde ca să îmi studieze echipa care aştepta la baza scărilor şi ca să se uite la cei aproximativ o sută de oameni ciudaţi, mai ales la copii, care aşteptau răbdători ca proviziile să fie descărcate. A ieşit cu nonşalanţă din maşină şi a început să caute ceva în buzunarele lui. Apoi a înmânat câte o bomboană fiecărui copil, în timp ce zâmbea şi le ciufulea părut.

Când a ajuns aproape în faţa mea, a suflat într-un mic fluier şi vreo douăzeci de prizonieri au început să descarce tot felul de articole din camioane şi să le ducă în prima clădire. Am recunoscut unele lucruri şi le-am spus să le ducă în următoarea clădire.

— Frau Hannemann, sper că sunteţi fericită. Am reuşit să achiziţionez tot ce aţi cerut şi mai mult. Va fi cea mai bună grădiniţă din regiune, a spus ofiţerul SS cu o expresie copilărească pe care nu am mai observat-o la el până atunci.

— Mulţumesc foarte mult, Herr Doktor. E adevărat că aceşti copii aveau nevoie de speranţă şi dumneavoastră le-aţi dăruit-o, am spus eu fără să-mi lungesc răspunsul.

Nu era niciodată o idee bună să vorbeşti mult cu un ofiţer SS în prezenţa altor germani.

Irma Grese şi Maria Mandel, gardiencele rele, îl flancau pe dr. Mengele. Privirile lor încruntate erau un contrast izbitor cu expresia amabilă a lui Mengele. Scenele din noaptea trecută, când au început să-i bată pe toţi prizonierii care au alergat să-l ajute pe bietul copil electrocutat în gard, erau încă imprimate în mintea mea. Probabil ele au fost picătura care au umplut paharul şi au făcut-o pe Anna să hotărască să îşi pună capăt vieţii. Femeile alea nu aveau suflete? Nu

am putut înţelege cum de nici nu puteau zâmbi când vedeau bucuria copiilor.

Grese m-a privit în ochi. În privirea ei era o ură fără margini, de parcă era scârbită de tot ce făcea doctorul pentru noi. Apoi a început să alunge oamenii şi, în scurt timp, a plecat cu Mandel. Naziştii nu voiau ca grupuri mari de oameni să se adune împreună. Totuşi, le-au permis copiilor să rămână prin apropiere.

Un grup de prizonieri a început să asambleze leagănul şi locul cu nisip pentru copiii mai mici. Alt grup a început să întindă firele pentru electricitate. Nu am fi avut apă curentă, dar Mengele a procurat două cisterne mari care ne-ar fi ajutat să avem apă de băut în fiecare zi. Era un lux nepreţuit într-un lagăr cu apă infectată şi neigienică.

În timp ce prizonierii au continuat să lucreze, eu şi echipa mea am început să pictăm pereţii în culori vii şi să întindem covoarele decorate cu animale. Voiam să facem marea deschidere a creşei şi a şcolii chiar în următoarea zi. Am luat câteva vopsele de diferite culori şi o pensulă şi m-am apucat să lucrez la un indicator din faţa barăcii. Doctorul încă era în faţa clădirii, supraveghind munca bărbaţilor care, sfrijiţi pe sub uniformele lor dungate, încercau să nu arate niciun semn de slăbiciune sau oboseală.

Am pictat fiecare literă cu altă culoare în timp ce Mengele continua să privească tăcut. Nu obişnuia să petreacă atât de mult timp în afara spitalului sau a laboratorului pe care l-a improvizat în saună. Pot doar presupune că voia să se bucure de acest moment.

Din spatele meu, m-a întrebat:

— Credeţi că totul va fi gata până mâine?

Nu m-am deranjat să mă întorc pentru un răspuns imediat. Nu m-am grăbit să termin *g*-ul. Apoi, încă ţinând cutia cu vopsea într-o mână şi pensula în cealaltă, am răspuns:

— Asta e speranţa mea. Vreau ca locul acesta să fie folosit cât mai repede de copii. Am continuat cu litera *a*.

— Excelent! a exclamat el. Mâine vine o comisie de la Berlin şi vreau să le arăt ce facem aici.

Chiar dacă am presupus că şcoala copiilor făcea parte din maşinăria de propagandă nazistă, mi s-a părut prea devreme să o prezinte lumii. Într-una dintre ultimele dăţi când am mers cu Johann la cinematograf, înaintea filmului ne-au arătat un scurt documentar despre Theresienstadt, un lagăr din Boemia în care fuseseră deportaţi mii de evrei şi li se permitea să trăiască o viaţă aparent normală. Videoclipul arăta paturi supraetajate cu perdele pentru intimitate, asistente şi oameni care stăteau la mese în timp ce citeau, coseau sau stăteau de vorbă. Atunci am ştiut că totul era o minciună, una dintre realităţile manipulate de nazişti. Într-un fel, grădiniţa din Auschwitz ar fi jucat un rol în răspândirea farsei unei lumi false în care SS îşi tratau bine până şi duşmanii.

— La ce vă gândiţi?

Mengele s-a apropiat şi şi-a pus mâna uşor pe umărul meu drept. Gestul de apropiere m-a făcut să tremur. Am preferat să îi văd pe nazişti ca pe nişte monştri. Cu cât se purtau mai omeneşte, cu atât mai îngrozitori deveneau pentru că asta însemna că toţi eram capabili să devenim la fel de ticăloşi ca ei. Răul avea frâu liber între gardurile acelui coşmar îngrozitor.

— Totul va fi gata, am reuşit eu să spun în cele din urmă. Voiam să închei conversaţia şi să nu mă mai gândesc cum reuşeau naziştii să ne folosească pe toţi şi să ne transforme în ceea ce dispreţuiam.

— Minunat! Excelentă muncă, Frau Hannemann! a exclamat doctorul.

Şi-a dat jos pălăria şi şi-a trecut repede degetele prin părul negru cu cărare pe o parte.

Am auzit zgomotul cizmelor lui îndepărtându-se pe scânduri. M-am întors şi l-am privit cum se plimba pe drumul principal, cu copiii roind în jurul lui. Nimeni nu le-a spus că acel bărbat era temnicerul lor. Copiii îl îndrăgeau, iar el ştia cum să le fure zâmbetele şi afecţiunea.

Am terminat indicatorul şi l-am studiat pentru un moment. Apoi o voce foarte diferită din spatele meu m-a întrebat:

— Mamă, doctorul e un om bun sau rău?

M-am întors şi l-am văzut pe Otis, în hainele care îi rămăseseră mici. Părţile de jos ale picioarelor lui erau goale, acoperite cu vânătăi şi zgârieturi. În privinţa asta era precum cei mai mulţi copii care încă mai trăiau liberi de partea cealaltă a gardului din sârmă ghimpată. Nu ştiam cum să răspund la întrebarea lui. Nu încăpea nicio îndoială că Mengele era un criminal, la fel ca toţi cei care ne ţineau în Auschwitz împotriva voinţei noastre. Poate se purta mai frumos decât alţi soldaţi sau gardieni, dar asta nu schimba faptul că era doar încă un călău. Am ezitat în răspunsul meu pentru că trebuia să îmi avertizez fiul să nu se apropie prea mult de doctor fără să îl fac să spună tuturor din lagăr că vorbeam împotriva lui Mengele.

— Oamenii aceştia care ne ţin închişi aici nu sunt prietenii noştri. Nu vreau să îi urăşti, dar stai departe de ei. Înţelegi? i-am spus scurt şi simplu.

Otis s-a întors la jocurile lui, apoi Blaz a venit cu o găleată de vopsea şi mi-a spus încet:

— Soldaţii plătesc nişte fete ca să se culce cu ei. Nişte kapos şi un bătrân organizează totul. Un adolescent pe nume Otto mi-a spus asta; el trebuie să le cureţe camerele după aceea. Unele fete sunt forţate să meargă la ei, iar altele se oferă pentru mâncare.

Am fost îngrozită că fiul meu ştia despre toate lucrurile astea. Trebuia să se maturizeze foarte repede şi nu era pregătit pentru a înţelege realităţile crude ale vieţii.

— Stai departe de ei! i-am spus eu cu furie.

Mă temeam că aceşti oameni aveau să distrugă mai mult decât trupurile

copiilor mei.

Kasandra şi Maja au ieşit din baracă, mi-au văzut expresia furioasă şi s-au grăbit să intre iar înăuntru, cu capetele aplecate.

— Îmi pare rău, dragul meu, dar nu vreau să ţi se întâmple ceva rău. De acum încolo, vreau să nu te mai îndepărtezi de barăcile grădiniţei. Înţelegi?

Blaz şi-a plecat capul.

— Da, mamă.

Când m-am întors în baracă şi am văzut cum avansa totul, am început să mă calmez. Pereţii coloraţi făceau locul special, ca un fel de oază în acest deşert pustiu din mijlocul Poloniei.

Ochii Zelmei străluceau.

— E minunat! a spus ea.

Era atât de entuziasmată că am încercat să mă înveselesc. Până la urmă, locul era o rază de speranţă în mijlocul întunericului.

După câteva ore de pregătire a zonei noastre, le-am chemat pe toate ca să mâncăm şi să vorbim despre cum trebuia să ne organizăm munca. Nu era uşor să avem grijă de zeci de copii. Trebuia să fim pregătite şi bine organizate. După ce am mâncat, Ludwika s-a oprit la noi şi ne-a ajutat cu traducerea pentru cele două asistente poloneze care nu prea înţelegeau limba germană.

— Trebuie să anunţăm mamele că creşa şi şcoala vor fi deschise mâine. Nu ştim câţi copii sunt aici, în lagăr. Ar putea fi până la o sută. Acum câteva zile au adus patruzeci de la orfelinatul din Stuttgart. Nu toţi sunt mici, dar mulţi sunt, am spus eu, ordonând nişte dosare.

Maja a întrebat:

— Între ce ore va fi deschisă?

— Cred că e rezonabil să fie de la opt dimineaţa până la două după-amiaza, am răspuns eu.

Cealaltă asistentă evreică, Kasandra, a spus:

— Dar sunt prea mulţi copii pentru numărul de îngrijitoare.

— Ai dreptate, am spus încuviinţând din cap.

Asta mă îngrijora şi pe mine. Copiii mai mici ar fi avut nevoie de supraveghere continuă, mai ales bebeluşii.

— Dacă mai cerem trei mame să ne ajute? Ar putea fi mame ţigănci care mai ştiu şi alte limbi vorbite aici în lagăr, a sugerat Ludwika.

De la început, a vrut să fie implicată în activităţile centrului.

Am notat tot ce vorbeam ca să îi pot oferi toate detaliile dr. Mengele. Aveam nevoie de aprobarea lui ca să funcţioneze bine centrul.

— Crezi că va fi greu să le convingem pe mame să îşi lase copiii cu noi? am întrebat-o pe Zelma, încă îngrijorată din cauza acelui gând.

— Unele mame ţigănci, printre care şi eu, sunt foarte posesive cu copiii lor. Dar cred că toate înţelegem că copiii noştri vor primi lucruri pe care nu le pot

avea în barăci. Majoritatea copiilor se prăpădesc.
— Ai dreptate. Misiunea noastră în după-amiaza asta e să le spunem tuturor mamelor din lagăr. Şi adulţilor care au grijă de orfani, am spus eu.
— Nu crezi că ne grăbim un pic dacă deschidem mâine? m-a întrebat Ludwika, mirată de graba mea.
— Ei bine, am spus eu, oftând, se pare că mâine vor veni nişte vizitatori în lagăr şi dr. Mengele vrea ca acest centru pentru copii să funcţioneze la capacitate maximă.
Ludwika a clătinat din cap. Nu era prima dată când naziştii organizau un tur ghidat pentru superiorii lor de la Berlin.
Ne făceau să ne simţim ca nişte animale de la grădina zoologică, expuse pentru distracţia şi batjocura călăilor noştri. Am încercat să schimb subiectul şi să îmi încurajez echipa.
— Avem rechizite de şcoală, bluziţe, mese, scaune, două table, cretă, coşuri de gunoi; sobele funcţionează, chiar dacă nu avem nevoie de ele acum. Proiectorul de filme funcţionează şi avem cinci filme de desene animate. Au instalat curentul electric şi, cel mai important, avem mâncare! Lapte, pâine, nişte legume, nişte cârnaţi şi nişte alimente neperisabile ca lapte praf, conserve de carne şi peşte, mâncare de bebeluşi şi medicamente de bază pentru febră sau infecţii obişnuite.
Nu m-am putut abţine să nu zâmbesc.
Femeile au început să aplaude de bucurie în acea zi. Asemenea demonstraţii exuberante de mulţumire erau atât de rare că toţi ne-am uitat în jur să vedem dacă ne-a auzit cineva. Singurii care au venit din cauza zgomotului sărbătoririi noastre au fost copiii mei. Ei se jucau în cămăruţa pe care am aranjat-o ca să locuim în ea.
Adalia a ieşit cu o mustaţă de lapte deasupra gurii ei zâmbitoare. Pentru prima dată de când am venit, arăta pe deplin trează şi conştientă. Hrana săracă slăbise corpurile copiilor şi le înrăutăţise starea de spirit, dar s-au înviorat repede cu o mâncare adevărată în stomac. Gemenii se jucau cu nişte jucării noi, iar cei doi mai mari ţineau în mână caiete şi creioane.
— Întoarceţi-vă la joacă. Nu e nicio problemă, am spus eu.
Toţi au zâmbit şi s-au întors în noua noastră cameră.
— Arată foarte bine! a exclamat Ludwika.
— Da, slavă Domnului!
Nu m-am putut abţine să nu zâmbesc de uşurare. Nu mă mai simţeam, în totalitate, ca o prizonieră. În ochii mei, gardurile au devenit aproape transparente. Îmi simţeam sufletul liber. Acei criminali violenţi nu mi-l puteau stăpâni niciodată. Ştiam că, în mare măsură, fericirea noastră însemna nefericirea lor. Mâncau mai bine decât noi, plecau la sfârşitul săptămânii şi se culcau cu cine voiau. Ei erau doar nişte animale nemiloase sau nişte copii fără inimă care se jucau cu noi de parcă eram nişte jucării stricate, doar că alegerile lor capricioase

însemnau viaţa sau moartea pentru sute de oameni.

Am continuat să mai lucrăm o vreme, apoi am plecat în perechi ca să vorbim cu mamele din lagăr. Trebuia să le convingem pe toate să îşi îmbrace copiii şi să îi pregătească până la ora opt în dimineaţa următoare. Cele patru mame ţigănci aveau să meargă pe la fiecare baracă pentru a aduna copiii.

În timp ce mergeam cu Zelma, a început să vorbească despre Anna.

— Anna s-ar fi bucurat dacă ar fi ştiut ce facem acum.

— Da, dar e într-un loc mai bun acum. Se pare că moartea e singurul mod de a pleca din Auschwitz.

— Cunosc câţiva ţigani care au reuşit să evadeze. Au fost în grupul care a construit lagărul acesta, dar acum paza e mult mai severă.

Am mers până aproape de capătul lagărului. Era ora liberă şi ne-am gândit că nişte mame aveau să îşi spele copiii. Când am trecut pe lângă ultima baracă, am zărit un tren. O mulţime uriaşă se chinuia să îşi ţină bunurile în timp ce se desfăşura selecţia. Aproape că am uitat că, în urmă cu câteva săptămâni, am venit şi eu într-unul dintre acele vagoane oribile. M-am gândit din nou la Johann, la faptul că încă nu ştiam nimic despre el după tot acest timp. A doua zi, trebuia să îmi fac timp să o întreb pe Elisabeth Guttenberger.

— La ce te gândeşti? Ai devenit cam tăcută dintr-odată, mi-a spus Zelma.

— Mă gândeam la călătoria noastră infernală din Berlin până aici, i-am răspuns eu.

— Eu am venit din ghetoul Lodz. Din nu ştiu ce motiv, toţi ţiganii au trebuit să fie trimişi aici. Eram în locul acela groaznic din 1941 şi acolo s-a născut fiica mea. Fiul meu deja era născut. Era foarte greu să găsim de mâncare şi evreii ne-au discriminat, aşa că ne-a fost şi mai greu să găsim un loc de muncă. Singurii oameni care făceau bani în ghetou lucrau în industriile din zonele învecinate. În cele din urmă, soţul meu a reuşit să-şi găsească o slujbă într-o fabrică de anvelope şi nu ne-a mai mers aşa de rău.

Ochii Zelmei erau pe jumătate închişi şi vocea scăzută în timp ce vorbea despre amintiri dureroase.

— Ce s-a-ntâmplat cu soţul tău?

Cuvintele mi-au ieşit din gură înainte să le pot opri. Întrebarea ar fi supărat-o mai mult. Ea doar şi-a plecat capul.

Am privit călătorii nenorociţi care ajunseseră la destinaţia finală a vieţii lor. Vagoanele aduseseră indivizi bine îmbrăcaţi care sigur erau dintr-un oraş bogat din Boemia sau Polonia. Dar înfăţişarea lor îngrijită nu avea să reziste mult timp. După câteva zile, nu se mai recunoaşte într-o oglindă. Dar, în acel moment, mulţi dintre ei încă erau aroganţi şi poruncitori, de parcă ar fi fost doar nişte turişti care făceau o oprire la staţiunea balneară Birkenau sau la o cabană de schi din Alpi.

Germanii erau incredibil de reţinuţi, încercând să calmeze pasagerii fără să folosească forţa. Din nu ştiu ce motiv, o fetiţă blondă mi-a atras atenţia. Părea

rătăcită în mulţime. Purta un paltonaş frumos de culoare verde şi ţinea o valijoară drăguţă în mână. Biata fiinţă plângea şi mergea încolo şi încoace, încercând să-şi găsească familia. Un ofiţer care ţinea de mână altă fetiţă a venit la ea. Cele două fete arătau exact la fel, ca două picături de apă. Ofiţerul a îngenuncheat şi a început să mângâie capetele fetiţelor. De unde eram, nu puteam să ne dăm seama cine era, dar când s-a ridicat am ştiut fără nicio îndoială că era Mengele.

Ofiţerul a cerut unui asistent de-al lui să se ocupe de gemene şi şi-a ocupat locul înaintea grupurilor mari în care au fost împărţiţi nou-veniţii. A început să gesticuleze cu mâna în dreapta sau în stânga. Nu i-am putut distinge expresia feţei de unde stăteam, dar corpul lui părea calm şi relaxat, de parcă îndeplinea o sarcină zilnică obişnuită. Mi-am amintit cum un ofiţer ca dr. Mengele ne-a despărţit de soţul meu. Furia mi-a întors stomacul pe dos şi am crezut că o să vomit.

Zelma a observat că deveneam mai palidă.

— Sunteţi bine, Frau Hannemann? a întrebat ea.

— Da, sunt doar puţin ameţită, am spus eu cu greutate aplecându-mă.

În acel moment, mi s-a făcut rău şi nu m-am mai putut abţine. Am vomitat chiar acolo, pe pământul noroios al drumului. Am simţit că stomacul avea să-mi iasă pe gură. Cumva, spiritul meu a înţeles că îl slujeam pe diavol, chiar dacă încercam să neg asta cu mintea.

Ne-am întors la barăcile grădiniţei. Copiii mei erau nerăbdători să mănânce şi să se culce. Toţi voiau ca a doua zi să vină repede ca să vadă inaugurarea grădiniţei cu ochii lor. Am încercat să ţin pasul cu ei, dar mi-am pierdut tot entuziasmul pe care l-am simţit cândva. Mi-am imaginat vizita ierarhiei naziste din următoarea zi şi mi-a venit să vomit din nou.

Zelma mi-a spus „la revedere” la uşă şi mi-a promis că avea să se întoarcă a doua zi cu celelalte trei ajutoare. Am avut încredere în ea. În ciuda faptului că era foarte tânără, era o tovarăşă valoroasă. Pe lângă asta, mă regăseam în ea. Amândouă ne-am pierdut soţii, deşi eu încă mă agăţam de speranţa de a-l revedea pe al meu.

Erau două paturi în camera mea. Blaz avea să doarmă cu Otis şi gemenii într-unul, iar eu şi Adalia am fi ocupat patul mai mic. În comparaţie cu paturile umede şi mizerabile din barăci, noua noastră situaţie mi se părea ca într-un hotel de lux. Muncitorii izolaseră bine pereţii şi acoperişul. Totul mi se părea curat, uscat şi cald.

Înainte să adoarmă cei mici, am citit una dintre noile poveşti. Trecuse multă vreme de când nu mai văzusem o carte. Cei trei copii mai mici au fost fascinaţi când am întors încet paginile pline de imagini frumoase. Până am terminat, Adalia a adormit. Am acoperit-o, apoi am cărat gemenii până în celălalt pat.

— Noapte bună, îngeraşii mei, am spus eu, foarte conştientă că era prima dată când eram doar noi de când am ajuns în lagăr.

Unul dintre numeroasele lucruri pe care Auschwitz-ul le fura de la prizonierii lui era dreptul la individualitate şi intimitate. Nu eram niciodată singuri. De-abia puteam gândi sau medita. Când nu erai chinuit de foame, durerea, groaza şi umilirea îţi transformau mintea într-un robot.

— Mamă, poţi să ne cânţi cântecul acela? a întrebat Emily.

Ochii ei frumoşi şi limpezi mă priveau cu multă atenţie.

— Bineînţeles, dar doar o dată în seara asta.

Vocea mea a sunat foarte ciudat când a spart tăcerea din baracă. Nu prea îmi aminteam cum suna vocea mea atunci când cântam, dar, în scurt timp, cântecul mi-a adus amintiri din copilăria mea şi din vremuri mai fericite cu copiii mei. Toţi erau speciali pentru mine. Erau legăturile puternice din lanţul care îmi ancora viaţa. De la Blaz, cel mai mare, până la Adalia, cea mai mică, fiecare era unic şi irepetabil. Aveau propriile personalităţi, preferinţe şi opinii. Îi iubeam din tot sufletul. Faptul că toţi eram în viaţă în acel moment al războiului era un miracol. Am tremurat în timp ce ultimele versuri ale cântecului de leagăn mi-au ieşit pe gură. Într-un fel, m-am simţit ca în acea dimineaţă, în vârful scărilor, în faţa apartamentului nostru, când am sperat cu disperare că nenorocirea avea să treacă din nou pe lângă mine; dar de data aceasta eu eram cea aleasă să fac parte din reţeaua uriaşă de teroare care era sistemul de lagăre de concentrare germane.

Ultimele cuvinte ale cântecului de leagăn mi-au ieşit din gură pe un ton trist şi melancolic. Dar cântecele de leagăn sunt întotdeauna cântate încet, pentru a-i linişti pe cei mici ca să doarmă. Când m-am uitat din nou la gemeni, dormeau. Blaz şi Otis m-au sărutat pe obraz de noapte bună şi s-au întins unul lângă celălalt.

Înainte să mă culc şi eu, m-am îmbrăcat cu un pulover şi am mers în camera principală. Am aprins lumina şi m-am uitat la toate pentru câteva secunde: la imaginile de pe pereţi, la mesele de şcoală, la tablă. M-am simţit de parcă mă mişcam într-un vis. Asta era grădiniţa din Auschwitz – părea ceva absurd, dar era real. Următorul gând care mi-a trecut prin minte a fost întrebarea: „de unde au găsit naziştii toate proviziile astea?” Ştiam că nu trebuia să pun asemenea întrebări, dar nu mă puteam abţine să nu mă gândesc că toate lucrurile astea minunate au aparţinut unei şcoli din apropiere pe care SS a distrus-o ca să o construiască pe a noastră.

M-am aşezat la unul dintre micile birouri şi am scos un caiet cu hârtie milimetrică. Am ales un stilou şi am început să scriu:

Dragă Johann,

Ştiu că e ridicol să îţi povestesc despre viaţa mea de aici, din lagăr, Cu siguranţă, tu eşti într-un loc la fel de rău sau chiar mai rău decât acesta, dar întotdeauna am vorbit despre orice, nu-i aşa? Când ţi-ai pierdut slujba şi eram însărcinată în nouă luni cu Adalia, în timp ce copiii erau la şcoală, vorbeam ore

întregi pe străzile din Berlin. Nu au mai lăsat proscrişi sociali ca noi în parcuri, dar ne ajungeau bulevardele frumoase ale oraşului ca să continuăm să visăm. Am vorbit despre plecarea în America şi despre cum ar fi fost Germania când s-ar fi trezit la realitate şi i-ar fi întors spatele lui Hitler, dar am discutat mai mult despre toate micile detalii ale copiilor şi despre poveştile din fiecare săptămână.

Trebuia să îmi vărs sentimentele şi temerile pe acea hârtie de şcoală.

Mă simt la fel acum, de parcă acest caiet îmi permite să fac o plimbare lungă cu tine. Nu mai eşti lângă mine, dar încă ne plimbăm împreună, braţ la braţ, privind destinul drept în faţă...

Scrierea unui jurnal în situaţia mea actuală mi se părea un mod de a ridiculiza oprimarea brutală a călăilor noştri. Voiau să ne fure totul, inclusiv amintirile noastre. Scrisul meu înghesuit a construit un gard de apărare în jurul amintirilor astfel încât nimeni să nu îndrăznească să le fure. Poate că era felul meu de a exorciza pericolul care plana tot timpul deasupra capetelor noastre. Tot timpul era prezentă o condamnare la moarte care avea numele noastre scrise pe ea. Mai devreme sau mai târziu, toţi trebuie să murim, dar în lagărul de concentrare mi se părea că nu muream, doar încetam să existăm. Familii întregi erau arestate şi puţini dintre cei care se aventurau dincolo de gardul electric rămâneau în viaţă. Nimeni nu îşi amintea de ei; amintirea lor se risipea precum ceaţa sub soarele arzător. Fum, un nimic infinit, un vid inexistent în care şinele devine doar un suspin evaporat în eternitate. Credeam că suntem nemuritori. Părinţii mei mi-au spus întotdeauna că numele noastre erau veşnic în memoria lui Dumnezeu. Dar naziştii voiau să ne şteargă de pe faţa pământului şi să ne lase pentru totdeauna uitaţi ca nenăscuţii.

ZECE

IUNIE 1943

AUSCHWITZ

M-am trezit mai devreme ca de obicei ca să mă pregătesc pentru prima zi de şcoală. Peste câteva ore, dr. Mengele avea să sosească împreună cu nişte ştabi nazişti şi voiam să aibă o impresie bună despre creşă şi şcoală. De-abia am avut timp să ne organizăm şi era o încercare nouă pentru toţi muncitorii. Copiii mei au dormit în timp ce eu am pus rechizitele de şcoală şi am instalat un film în proiector. Apoi am mers în cealaltă baracă, să văd cum mergea treaba şi acolo. Când am deschis uşa, le-am văzut pe Maja şi pe Kasandra. Erau tinere, dar dornice să facă tot ce puteau. Ne-am zâmbit una alteia şi au încercat să mă salute în germană. În timp ce terminam de aranjat lucrurile, am devenit tot mai neliniştită, întrebându-mă dacă Zelma a reuşit să găsească încă trei ajutoare şi dacă le-a convins pe mamele ţigănci să îşi lase copiii în grija noastră pentru jumătate de zi.

M-am întors la baraca creşei şi am văzut un grup de copii venind pe drum. Erau orfanii care sosiseră cu câteva zile în urmă, iar naziştii i-au găzduit în baraca 16. Doar cei mai mici dintre orfani erau în grup şi se aflau într-o stare deplorabilă. Erau murdari, aveau părul gras şi plin de păduchi. Un tânăr care a fost însărcinat să aibă grijă de ei – şi care, evident, nu făcea o treabă prea bună – i-a adus.

— Copiii nu pot veni la creşă şi la şcoală aşa. Îi vom duce la saună ca să îi tundem şi să facă duş mai întâi, am spus eu, încruntându-mă la îngrijitorul lor.

Maja şi Kasandra au venit să mă ajute. L-am luat pe unul dintre cei mai mici de mână şi furia mi s-a transformat încet în milă. Bieţii nenorociţi îşi pierduseră părinţii. După ce au trăit într-un orfelinat condus de călugăriţe, au fost aruncaţi în acest loc îngrozitor de nazişti. I-am ajutat pe cei mai mici să se dezbrace. Corpurile lor slabe şi fragile erau acoperite de murdărie, vânătăi şi răni.

— Mulţumesc. Faceţi exact ca mama, mi-a spus o fetiţă şatenă în timp ce o frecam în apa caldă. Asta mi-a frânt inima. Aş fi putut fi uşor mama tuturor acestor creaturi pierdute.

A trebuit să înghit în sec ca să îmi stăpânesc lacrimile. Cât de multă suferinţă a provocat acest război şi, mai ales, răutatea celor care au crezut că erau superiori din cauza culorii pielii lor, a originii lor sau a limbii. Când am terminat de spălat copiii, i-am îmbrăcat în haine curate şi i-am condus înapoi la barăci. A sosit alt grup. Majoritatea erau gemeni, iar mulţi dintre ei nu erau ţigani. Cu câteva zile în

urmă, Mengele a început să îi aducă de la selecţii şi i-a păstrat în grija unei femei, în baraca 32, unde era laboratorul lui personal. Toţi ne-am întrebat de ce, dar puţini dintre noi au întrebat cu voce tare. Zvonurile despre experimentele lui s-au răspândit prin lagăr. Ştiam că era în Auschwitz din motive foarte diferite de acela de a avea grijă de bieţii prizonieri ţigani. Nu puteam nega că interesul lui pentru gemeni mă îngrijora. Nu voiam să se apropie de copiii mei, aşa că le-am interzis să se apropie de laboratorul lui.

Am împărţit copiii după vârste. Aveam peste cincizeci de micuţi între trei şi şapte ani, şi încă nu au ajuns toţi copiii din lagăr. Când bietele fiinţe au intrat în barăcile creşei şi şcolii şi au văzut pereţii pictaţi, birourile, creioanele şi caietele, au reacţionat holbându-se muţi sau strigând entuziasmaţi. Majoritatea nu mai văzuseră o şcoală oficială de ani de zile şi, pentru mulţi, era prima dată când puneau piciorul într-o sală de clasă. În timp ce cele două asistente poloneze se ocupau de copiii mai mari, eu i-am instalat pe cei mai mici în creşă. Când, în cele din urmă, toţi s-au aşezat, îmbrăcaţi în uniforme de şcoală, am început să le servesc micul dejun. Cei trei copii mai mici ai mei erau la una dintre mese. Otis a mers la cealaltă baracă, dar Blaz a hotărât să rămână ca să mă ajute la creşă. La unsprezece ani, nu mai putea fi elev, dar putea să mă ajute în calitate de asistent.

În ciuda foamei, toţi copiii şi-au aşteptat cu răbdare cănile cu lapte. Apoi le-am oferit biscuiţii. Chiar dacă erau vechi, aveau gust de prăjituri proaspăt coapte pentru micii prizonieri.

Zelma a întârziat puţin, dar a reuşit să-i aducă aproape pe toţi ceilalţi copii din lagăr. Două mame ţigănci au mers cu o parte a grupului în cealaltă clădire, în timp ce una a rămas cu Zelma să mă ajute.

Am aşezat copiii la mesele rămase şi au luat micul dejun ca şi ceilalţi. După ce au terminat de mâncat, am început să facem un dosar pentru fiecare copil. Era aproape amiază când am terminat. Erau şapte naţionalităţi reprezentate în sala cu copii evrei şi ţigani. Nu era uşor să îi integrăm pe toţi. Le vom preda în germană şi poloneză, care erau cele mai comune limbi vorbite între ei.

I-am adunat pe copiii din ambele clădiri şi le-am arătat un film cu Mickey Mouse. Toată lumea ştia că lui Adolf Hitler îi plăceau desenele animate Disney şi că, înainte de război, Walt Disney a fost asociat cu naziştii. Din păcate, multe dintre ideile lui Hitler au ajuns în Statele Unite şi în Marea Britanie. Dar nimic din toate astea nu conta pentru copii. Cei mai mulţi dintre nu mai văzuseră niciodată nişte desene animate. Au fost hipnotizaţi de şoricelul care ţopăia şi alerga împreună cu câinele lui, Pluto. Am folosit filmul în pauza pentru adulţi, lăsându-l pe Blaz să stea cu ochii pe copii.

Asistentele poloneze au fumat o ţigară în timp ce mamele ţigănci au stat pe scări şi au mâncat nişte pâine cu brânză. Zelma a rămas lângă mine. M-am uitat la ce era dincolo de gardul de sârmă ghimpată. Curtea din jurul spitalului era mai mare decât celelalte curţi, iar spaţiul deschis era folosit uneori pentru meciurile

de fotbal dintre *Sonderkommandos* şi gardienii nazişti. Duminica trecută ne-am aliniat cu toţii lângă gard ca să urmărim un meci. Meciurile şi concertele orchestrei noastre ţigăneşti erau singurele forme de divertisment care ni se permiteau în lagăr.

— Eşti mulţumită? m-a întrebat Zelma. Totul a mers aşa cum am plănuit.

— Da, sunt, deşi aş vrea să terminăm odată cu vizita naziştilor, am spus eu, un pic îngrijorată.

Ştiam că orice comentariu trecător sau cel mai mic capriciu al ierarhiei germane ar fi însemnat mult pentru comandantul lagărului. Nu ne puteam permite nici cea mai mică greşeală.

— Va fi bine, m-a liniştit Zelma, privindu-mă cu ochii ei profunzi. Barăcile sunt adorabile, iar copiii chiar arată altfel – mai fericiţi şi sănătoşi.

— Eşti mai optimistă decât mine. Au petrecut doar o zi cu noi, i-am răspuns eu, zâmbind.

Apreciam perspectiva Zelmei. Optimismul era greu de găsit în Auschwitz.

Am auzit zgomotul câtorva motoare, m-am uitat spre drum şi am văzut patru vehicule negre înaintând încet prin lagărul ţiganilor. M-am agitat atât de tare că am început să dau ordine ca o nebună. Am îndreptat şorţurile tuturor ajutoarelor noastre şi le-am spus să se poarte firesc şi să pretindă că nu erau neliniştite, deşi eu eram, în mod clar, frenetică.

Când procesiunea s-a oprit la vreo douăzeci de metri de şcoala copiilor, am coborât pe trepte şi am aliniat ajutoarele de parcă eram un grup de soldaţi care urmau să fie inspectaţi. Nici măcar nu voiam să privesc. Doar am stat nemişcată în faţa celorlalte femei.

Nu l-am văzut venind, dar, când am auzit o voce şi mi-am înălţat capul, înaintea mea era chiar Heinrich Himmler, *Reichsführer-SS*. L-am recunoscut din actualităţile prezentate înaintea filmelor în cinematografe. Nu am participat la nicio adunare nazistă şi nu am permis copiilor mei să se înscrie în organizaţia Tineretul Hitlerist, chiar dacă nu li s-ar fi permis oricum din cauza rasei tatălui lor. Himmler avea o prezenţă puternică. Faţa lui palidă şi ochii lui mici din spatele ochelarilor rotunzi îi ofereau aspectul unui slujbaş guvernamental obişnuit. Dar toţi ştiam că era unul dintre cei mai puternici oameni din cel de-al Treilea Reich. Vocea lui era slabă şi îmbrăcămintea lui era impecabilă, de parcă ar fi fost deasupra mizeriei care îl înconjura şi pe care chiar el o crease.

Mi-a zâmbit şi mi-a spus cu amabilitate:

— Sunteţi directoarea şcolii? Herr Doktor Mengele mi-a vorbit foarte frumos despre dumneavoastră. Chiar e nevoie de un german într-un loc ca acesta.

Nu am ştiut ce să spun. Tremuram puţin şi m-am holbat prosteşte la el. Parcă eram din nou o fetiţă în faţa unui profesor strict. Până la urmă, m-am bâlbâit:

— Mulţumesc, Reichsführer-SS.

— Asta e creşa?

Apoi, întorcându-se către restul grupului lui:
— Cum pot să spună gunoaiele comuniste şi evreieşti că suntem inumani?
Au râs cu toţii.
Reichsführer-SS a dat din cap în semn de salut către restul ajutoarelor mele, dar nu şi-a întins mâna spre ele. Poate că se temea că avea să fie contaminat de rasele inferioare. Dr. Mengele, zâmbind încontinuu, a înaintat şi m-a prezentat comandantului lagărului, Rudolf Hoss.
— Aţi făcut o treabă foarte bună, Frau Hannemann. Dr. Mengele mi-a menţionat talentul şi devotamentul dumneavoastră. Germania întotdeauna apreciază ocazia de a arăta din ce suntem făcuţi, a spus el, ridicându-şi privirea spre indicatorul pe care l-am pictat cu o zi înainte.
Mengele a continuat să zâmbească, apoi, cu mâna pe spatele meu, m-a condus ca să le arăt facilităţile vizitatorilor. Cei trei bărbaţi şi restul grupului s-au dat la o parte ca să trec şi, când am intrat în baracă, le-am cerut copiilor să se ridice în picioare. Blaz a oprit proiectorul, iar femeile au deschis repede obloanele de lemn ca să lase lumina slabă a primăverii poloneze să intre pe fereşte.
Copiii s-au uitat la bărbaţi cu ochii plini de teamă. Uniformele SS cereau respect de la toţi prizonierii. Chiar şi cei mai mici copii ştiau că era mai bine să stea departe de oricine purta o uniformă cu svastică. Singurul de care nu părea să le fie teamă era Mengele, care a îngenuncheat înaintea copiilor de la prima masă şi le-a înmânat bomboane.
— Locul acesta nu are niciun motiv să invidieze cele mai multe dintre şcolile germane, a spus Himmler, cu mâinile în şold.
Hoss i-a răspuns:
— Vrem ca gemenii doctorului şi copiii ţigani să trăiască în cele mai bune condiţii posibile.
— Mulţumesc, Comandante, a spus Mengele cu o uşoară plecăciune a capului.
Himmler s-a întors spre mine:
— Câţi copii sunt în grădiniţă?
— În total, avem nouăzeci şi opt de copii. Cincizeci şi cinci sunt aici, în creşă, şi ceilalţi patruzeci şi trei sunt în şcoală.
— În ce limbă sunt învăţaţi? a întrebat el.
Nu prea eram sigură ce să răspund.
— În germană şi în poloneză.
Mă gândeam că va fi nemulţumit că îi învăţam în poloneză.
Dar el doar şi-a frecat bărbia şi a spus:
— Excelent.
Himmler a îngenuncheat lângă un copil. Era un băiat ţigan numit Andrew care, fără nicio urmă de frică, a privit direct în ochii comandantului. Nazistul şi-a dat jos pălăria şi şi-a trecut degetele prin păr înainte să-l întrebe pe băiat:
— Îţi place şcoala?

— Da, Herr Commandant, a răspuns copilul foarte serios.
Avea doar patru ani, dar părea mai iute la minte şi mai atent decât majoritatea copiilor de vârsta lui.
— A fost bun micul dejun? a întrebat ofiţerul.
— Da, am avut lapte şi biscuiţi, a spus Andrew.
— Exact ce aveam şi eu când eram copil.
Germanul a zâmbit. Apoi şi-a ridicat privirea şi s-a uitat la restul clasei. Înainte să se ridice, a vorbit cu alt băiat şi i-a spus:
— Ştii pentru ce sunt acele coşuri mari de după gard?
Băiatul a tăcut un moment, gândindu-se. Apoi, cu o privire jucăuşă, a răspuns:
— Acolo se coace pâinea pentru lagăr. Brutarii fac pâine pentru noi în fiecare zi.
Răspunsul a fost pe placul lui Himmler, care s-a ridicat în picioare, a ciufulit părul băiatului şi şi-a luat rămas-bun de la clasă. Copiii i-au răspuns în cor. Toţi ofiţerii au ieşit din cameră şi eu i-am urmat.
— Totul e în ordine, a spus comandantul lagărului, dar cred că ar trebui să-i îngrijiţi mai mult. Ştiu că ţiganii au un miros neplăcut natural, dar chiar trebuie să faceţi ceva în legătură cu mirosul acela oribil.
Comentariul lui mi-a aprins măruntaiele. Ştia foarte bine că propriii mei copii erau ţigani, dar pentru aceşti oameni eram doar nişte animale, chiar dacă eram sigură că se purtau mai bine cu câinii lor decât cu noi. Am încercat să îmi îmblânzesc chipul şi vocea.
— Da, Herr Commandant.
Ultimul care şi-a luat rămas-bun de la mine a fost dr. Mengele, care mi-a strâns umerii cu mâinile lui reci şi osoase. Zâmbind, mi-a spus:
— Bună treabă. Vorbim mai târziu.
Când grupul de vizitatori s-a întors în maşini şi a plecat din lagărul ţiganilor, toţi am respirat uşuraţi. În timp ce ajutoarele mele le-au dat copiilor ceva de mâncare înainte să se întoarcă în barăcile lor, Ludwika a venit să mă vadă. Părea cam supărată, chiar dacă baraca spitalului a fost cruţată de vizita ofiţerilor nazişti, care erau prea îngrijoraţi că puteau să se molipsească de ceva.
— Cum a fost? m-a întrebat ea.
— Cred că foarte bine. Deşi, cu corbii, niciodată nu se ştie, am spus eu, glumind.
— Aveam nevoie să mă relaxez.
— Hai să mergem la o plimbare, mi-a sugerat prietena mea.
Ne-am îndepărtat de barăci şi am mers spre partea din spate a lagărului. În gara uriaşă unde opreau trenurile – întâmplător, nu era niciunul în acea dimineaţă – s-au aşezat câteva membre ale orchestrei de femei din Auschwitz. Când maşinile grupului lui Himmler s-au apropiat, au început să cânte. Alma Rosé, o violonistă austriacă ce conducea orchestra, dirija grupul. Poate că minţile lor evadau

dincolo de gardul din sârmă ghimpată în timp ce cântau, dar, asemeni unor păsări în colivie şi cu aripile rupte, muzica lor era melancolică.

Ludwika a oftat în timp ce maşinile au trecut pentru scurt timp prin faţa prizonierelor. Ca întotdeauna, sunetul viorii m-a făcut să mă gândesc la Johann, oriunde ar fi fost atunci. Mă temeam că i s-a întâmplat ce era mai rău, dar, în fiecare noapte, îl rugam pe Dumnezeu să îl apere şi să ne reunească. Mi-am imaginat că Creatorul universului a avut mult de lucru în vara anului 1943, dar cei mai mulţi oameni cred că problemele lor personale sunt cele mai mari de pe pământ.

— Crezi că vom ieşi în viaţă de aici? m-a întrebat Ludwika în timp ce cânta orchestra.

Am cercetat cerul albastru, apoi pădurile de dincolo de noi care căpătau o culoare verde-închis şi florile care se ridicau sfioase din iarbă. Primăvara şi vara au reuşit să vină în ciuda bombelor şi a cadavrelor împrăştiate pe câmpurile din jumătate de lume. Anotimpurile erau cea mai puternică dovadă că viaţa avea să continue după ce toate astea se vor termina.

— Vom ieşi de aici, deşi nu ştiu sigur dacă vom fi vii sau moarte. Pot să ne ţină doar trupurile închise, mizeria asta de oase şi carne care se transformă încet în praf, dar niciodată sufletele.

Am fost şocată să aud aceste cuvinte ieşind din gura mea. De obicei, nu vorbeam despre moarte în lagăr, cu atât mai puţin cu o prietenă, dar aveam o senzaţie de eliberare ştiind că naziştii nu erau capabili să îmi extermine sufletul.

Ne-am întors tăcute la barăci şi hărmălaia copiilor ne-a înviorat starea de spirit. Elevii au ieşit ordonat şi s-au separat în trei grupuri. Primul s-a îndreptat spre baraca orfelinatului, al doilea spre baraca pe care Mengele a instalat-o lângă laboratorul lui, iar al treilea s-a întors la familiile din lagăr.

Maja şi Kasandra m-au ajutat să fac ordine în camere, apoi am mâncat cu copiii mei. Eram foarte obosită. Stresul zilei mă epuizase. Voiam să-mi culc copiii devreme ca să pot scrie câteva pagini în jurnal, apoi să mă culc şi eu. Somnul ne oferea puţinele ocazii de a ne simţi cu adevărat liberi.

Copiii au mâncat cu zâmbete largi pe feţe. Nu mai trebuiau să meargă în băile mizerabile din lagăr, mâncau mai bine şi camera noastră simplă părea un palat în comparaţie cu baraca 14.

După ce le-am citit o poveste celor mai mici şi i-am pupat pe cei mai mari, am închis uşa şi m-am aşezat pe un scăunel. După două minute, am auzit un copil umblând şi când m-am întors l-am văzut pe Blaz. Lumânarea pe care o aprinsesem de-abia îi lumina trăsăturile întunecate, dar nu trebuia să îi văd faţa ca să ştiu că voia să îmi spună un secret.

— Eşti bine, dragul meu? l-am întrebat eu, făcându-i semn să vină mai aproape.

A stat în poala mea de parcă era un băiat mult mai mic şi m-a lăsat să îl strâng în braţe pentru câteva momente.

Blaz a fost primul care ne-a invadat ritmul paşnic de cuplu. Era ca tatăl lui în multe feluri, dar avea stăruinţa şi obsesia mea pentru ordine.

— Când ne-au luat buletinele şi tot ce am adus cu noi, am reuşit să păstrez ceva în hainele mele. Nu am vrut să îţi spun până acum. M-am temut că te vei supăra. O ţin în fiecare noapte şi, din când în când, o scot ca să mă uit la ea.

— Ce e? Mă faci să stau cu sufletul la gură, i-am spus eu, nerăbdătoare.

Nu a spus nimic, dar a scos o fotografie mică şi mi-a arătat-o. Toţi eram acolo. Eram însărcinată cu Adalia. Făcusem fotografia aceea în vara dinainte ca Johann să fie dat afară din orchestră. Războiul încă nu începuse şi, chiar dacă începeam să avem probleme cu naziştii, viaţa încă era liniştită şi fericită. M-am holbat multă vreme la feţele noastre zâmbitoare. Imaginea a surprins un moment de bucurie şi l-a eternizat. Nu mai eram acea familie fericită care poza într-un parc din Berlin. Aerul de vară, sunetul orchestrei din fundal, mirosul vatei de zahăr – totul părea la fel de îndepărtat precum copilăria mea. Dar fotografia ne păstra în ea pentru totdeauna.

Am început să plâng, iar Blaz s-a agăţat de mine. I-am simţit braţele în jurul meu şi obrazul frecându-se de al meu. Lacrimile noastre s-au amestecat, la fel cum a făcut-o sângele nostru când a fost în pântecul meu. Timp de câteva secunde, am fost din nou un singur trup, uniţi de cordonul ombilical. Mi-am închis ochii şi mi-am amintit de chipul lui Johann. Mi-am dorit din tot sufletul să fi fost acolo, cu noi. Să fim din nou o familie, împreună. La fel de fericiţi ca în acel moment pierdut în amintirea unei fotografii în alb şi negru.

— Mulţumesc, dragul meu, am spus eu printre suspine.

S-a îndepărtat destul ca să se uite la mine cu ochii lui înlăcrimaţi. Blaz nu plângea des. Întotdeauna a fost un copil puternic şi hotărât.

— Voi avea grijă de tine, mamă. Voi avea grijă de toţi până se întoarce tata, a îngăimat el. Ştiu că e undeva prin apropiere. Simt asta. Mi-e dor să stau întins lângă el în somnul nostru de după-amiază, să cântăm la vioară împreună la fereastra din sufragerie, să merg lângă el şi să visez să ajung mare ca el într-o zi.

— Vei ajunge, micul meu *Knirps*, i-am spus eu şi l-am strâns iar în braţe.

Respiraţia noastră a început să aibă acelaşi ritm în timp ce camera s-a răcit din cauza unei brize nordice. Lumina reflectoarelor orbitoare din Auschwitz intra pe ferestre, blocând stelele şi luna. Cândva, când lagărul va fi întunecat şi liniştit, corpurile cereşti îl vor scălda din nou în lumina lor pură, aşa cum au făcut-o întotdeauna, şi lumea va fi, din nou, un loc bun pentru viaţă.

UNSPREZECE

AUGUST 1943

AUSCHWITZ

Epuizarea e cea mai bună prietenă a timpului. Ne permite să întoarcem paginile repede, ca într-o carte proastă. Uneori, e un amestec între frica de a şti cum se sfârşeşte povestea şi de apatie care rezultă din truda zilnică, chiar dacă asta e truda zilnică oribilă din Auschwitz. Au trecut câteva săptămâni de când mi-am turnat sufletul pe aceste pagini, dar, într-un fel, asta e normal. Nimic remarcabil nu s-a întâmplat până azi. Zilele au trecut fără odihnă şi fără veşti importante. Faptul că nu se întâmplă nimic e un semn bun în lagăr. Pentru că, în Auschwitz, când se întâmplă ceva, sunt tot timpul consecinţe rele. Sosirea noilor victime în această maşinărie inumană de distrugere afectează tot lagărul şi starea de spirit a gardienilor noştri.

De la începutul verii, mulţi oameni au venit în lagăr. Majoritatea păreau nişte peşti scoşi din apă, care încercau să respire un aer fierbinte care îi omora încet. Nu ştiu cum e în restul lagărului Birkenau, dar în lagărul ţigănesc supraaglomerarea e o problemă gravă şi toţi ne temem de altă epidemie de tifos şi că va trebui să trecem prin rutinele de dezinfectare în care de-abia am supravieţuit în primăvară. Căldura infernală, setea continuă şi lipsa hranei ne-au făcut vulnerabili în faţa bolilor şi mă tem pentru copiii mei. Dragă Johann, cât îmi doresc să te văd şi să mă odihnesc în braţele tale puternice şi sigure.

Dr. Mengele a fost stresat în ultimele săptămâni, dar întotdeauna s-a ţinut de cuvânt şi ne-a aprovizionat cu hrană şi rechizite de şcoală. E mândru de grădiniţă şi nu încetează să îmi laude munca, dar mă simt foarte stânjenită când suntem singuri. Nu pentru că e nepoliticos, din contră. Poate din cauza privirii lui reci. Pare să vină dintr-un gol infinit.

— Mamă! a strigat Ernest, frecându-şi ochii.

Eram foarte concentrată la jurnal, iar strigătul lui m-a făcut să tresar brusc. În multe feluri, scrisul mi-a permis să trăiesc altă viaţă.

Era ziua de naştere a gemenilor, prima sărbătoare pe care am avut-o de când am venit în lagăr. Cu câteva luni în urmă, nu aş fi visat să ţin o petrecere aici, dar situaţia noastră s-a îmbunătăţit considerabil.

— De ce te-ai trezit atât de devreme? Vino aici, i-am spus eu, întinzându-mi braţele spre el.

Gemenii erau întotdeauna împreună, ca doi oameni care trăiau o viaţă, dar, din când în când, lui Ernest îi plăcea să fie doar cu mine.

— E ziua noastră. Ai uitat? a întrebat el.

Vocea lui încă era răguşită de somn.

— Cum aş putea să uit? Acum şapte ani, burta mi s-a întins de aici până la perete şi transpiram ca un porc. Încercam să fac un copil, dar Dumnezeu mi-a dat doi!

L-am tras mai aproape de mine.

Mi-am zărit braţele osoase. De când am venit în lagăr, am pierdut cel puţin treisprezece kilograme. Încă mai aveam puţină grăsime de la ultima mea sarcină, pe care Johann o adora, dar chiar şi aşa, am fost suplă şi musculoasă înainte de drastica pierdere de greutate din Auschwitz.

Emily a apărut cu coama ei de păr şaten-deschis. Semăna foarte mult cu fratele ei, dar trăsăturile ei feminine şi părul ei lung îi făceau să pară mai diferiţi decât erau în realitate.

Ea m-a îmbrăţişat din cealaltă parte şi toţi trei am rămas aşa pentru o vreme, în linişte, în timp ce dimineaţa sosea între gardurile din sârmă ghimpată.

S-au furişat până la mine şi a trebuit să mă grăbesc ca să-mi pregătesc copiii înainte să vină elevii. Mamele din lagăr s-au obişnuit să îşi trimită copiii la creşă şi la şcoală. Ştiau cât de bine erau îngrijiţi copiii şi că primeau mai multă mâncare decât dacă ar fi stat în barăci. Erau zvonuri că dr. Mengele îi maltrata, dar eu nu l-am văzut niciodată făcând ceva necuviincios unui copil. Mulţi copii se îmbolnăveau şi mureau, dar asta era ceva normal în lagăr. Apa nu era potabilă, mâncarea era insuficientă, hainele noastre erau jerpelite şi majoritatea copiilor erau închişi în barăci în care se sufocau de căldură vara şi îngheţau iarna.

După jumătate de oră, barăcile au fost umplute de copii. Capacitatea noastră era depăşită şi raţiile de lapte şi pâine nu erau suficiente, dar tot erau mai bune decât mâncarea disponibilă în restul lagărului.

Educatoarele şi-au început orele, iar eu m-am concentrat pe rutina mea de dimineaţă. Mi-am petrecut prima parte a zilei vizitându-i pe copiii noştri care s-au îmbolnăvit, cei mai mulţi fiind găzduiţi în spitalul din faţa barăcilor noastre, am stat de vorbă cu Ludwika, am vizitat copiii care nu au venit la şcoală în acea zi, ca să văd dacă le puteam ajuta mamele cu ceva, apoi am dus listele cu proviziile de care aveam nevoie în grădiniţă la Elisabeth, secretara lagărului ţiganilor.

În timp ce mergeam pe drumul principal, până la intrarea lagărului, m-am gândit la acelaşi lucru: la speranţa că Elisabeth avea nişte veşti despre locul în care se afla soţul meu. Mă ajuta să îl găsesc de peste două luni, dar Auschwitz era un monstru gigantic care găzduia zeci de mii de oameni şi, în fiecare zi, mai mulţi se alăturau în rândurile prizonierilor înfometaţi care formau societatea noastră incredibilă.

Când mă apropiam de intrarea lagărului, întotdeauna mă rugam să nu mă întâlnesc cu Irma Grese sau Maria Mandel. În acea zi, am avut noroc şi am intrat în birou fără să dau de nimeni. Imediat ce am intrat, Elisabeth m-a întâmpinat cu un zâmbet. Era o tânără expresivă, dar, de obicei, nu zâmbea când mă saluta.

— Bună dimineaţa, Elisabeth, am spus eu, zâmbindu-i la rândul meu.

— Frau Hannemann, cred că e ziua gemenilor; urează-le la mulţi ani din partea mea.

— Ce-ar fi să vii mai târziu la mica petrecere pe care o vom ţine? am întrebat-o eu.

Personalul biroului nu hoinărea, de obicei, prin lagăr, dar nu era interzis.

— S-ar putea să fac asta. Ai adus o listă pentru mine? întrebă întinzând mâna.

— Da, e lungă azi. Vin tot mai mulţi copii, i-am explicat întinzându-i lista.

S-a uitat la hârtie cu atenţie, apoi, cu un zâmbet larg, mi-a spus:

— Am ceva special pentru tine. Mi-au adus-o ieri, dar n-am putut ajunge la baracă să ţi-o dau.

M-am încruntat, nedumerită. Mai cerusem câteva filme pentru copii, nişte fructe şi alte lucruri, dar am avut impresia că Elisabeth nu se referea la ceva de genul acesta.

— Ce e? Nu mă ţine în suspans!

— Poftim, mi-a spus ea, înmânându-mi o foaie de hârtie cu scris de mână pe ea.

Mi-a stat inima în loc. Trebuiau să fie veşti de la Johann. Nu am renunţat complet la speranţă, dar, în ultimele săptămâni, am încercat să nu îmi fac iluzii.

Ochii mei au devorat cuvintele scrise în grabă. Era doar un nume, Kanada, şi informaţiile personale ale soţului meu.

— E în Kanada? am întrebat eu, confuză.

Am crezut că erau doar vreo mie de muncitori acolo şi că toţi erau foarte tineri.

— Da. La început, a fost într-unul dintre grupurile de muncă din exterior, a locuit în afara lagărului Birkenau, dar e în Kanada de o lună. Nimic nu are nicio logică în Auschwitz, dar trebuie să fii uşurată. Grupurile de lucru repartizate acolo mănâncă bine, au haine bune şi munca lor nu e aşa de grea ca a altora, mi-a explicat Elisabeth.

De la sosirea mea în lagăr, încercasem din răsputeri să aflu cât mai puţin despre activităţile secrete din Auschwitz, dar, din păcate, nu mai era un secret faptul că cei mai mulţi dintre miile de oameni care soseau în fiecare zi cu trenul erau trimişi în camerele de gazare din spatele lagărului, apoi corpurile lor erau incinerate. Toate bunurile lor erau duse la Kanada, unde prizonierii aveau aproape totul la dispoziţia lor, inclusiv haine, pălării, pantofi, ochelari, proteze, valize şi orice alt obiect adus de bietele victime. Chiar dacă naziştii erau interesaţi în primul rând de aurul şi banii aduşi de evrei, care erau cusuţi în hainele lor, au profitat de tot. Populaţia germană care suferea enorm din cauza

războiului, mutilaţii şi răniţii, orfanii şi văduvele –, toţi au primit bunurile miilor de victime ale fabricii morţii din Birkenau.

— E viu şi atât de aproape, am şoptit eu, oftând.

— Femeie, tocmai ai aflat că soţul tău a supravieţuit printre zece mii de morţi şi asta e tot ce poţi să spui?

— Cum pot să-l văd sau să comunic cu el? am întrebat eu, nerăbdătoare.

— Pot să-i transmit un mesaj, dar o întâlnire cu el ar trebui autorizată de un ofiţer. Trebuie să ai un permis ca să mergi în alte părţi ale lagărului, a spus Elisabeth.

M-am întors la şcoala copiilor aproape fără să simt pământul de sub picioare. Eram euforică. Nu m-am oprit să văd copiii care nu au venit la ore în acea zi, dar am vrut să merg la spital. Trebuia să spun cuiva. Am mers în baraca 26 şi am căutat-o pe Ludwika. Ea era persoana de care eram cea mai apropiată în lagăr, chiar dacă prietenia noastră era diferită de toate cele pe care le-am avut în Auschwitz. Circumstanţele care ne-au apropiat au fost atât de potrivnice că era greu să-mi dau seama dacă eram prietene sau doar aveam nevoie una de cealaltă pentru că sufeream împreună.

Imediat ce mi-a văzut faţa, asistenta poloneză a ştiut că se întâmpla ceva. A cerut unei colege să îi preia munca şi a mers pe toată lungimea barăcii, spre mine. Timp de câteva secunde, am studiat zecile de pacienţi care se odihneau pe paturile care erau foarte asemănătoare cu cele pe care le aveau în barăcile obişnuite. Ştiam de la doctori şi asistente că nu prea erau medicamente disponibile. Pacienţii trebuiau să se simtă mai bine şi să se vindece doar prin odihnă, dar, pentru mulţi, asta nu era suficient. Mengele dăduse ordin ca orice bolnav care avea nevoie să stea în spital mai mult de cinci zile trebuia ales pentru eliminare. Niciodată nu făcea selecţiile direct în spital, dar doctorii îi urmau ordinele.

M-am dus la patul unei fete de şapte ani care fusese una dintre elevele noastre în ultimele săptămâni. O simplă erupţie de varicelă a făcut-o să cadă la pat. Corpul ei nu avea suficiente resurse de apărare ca să lupte împotriva ei. Din fericire, am descoperit-o la timp, înainte să se răspândească la restul copiilor.

— Bună, Jadzia. Cum te simţi azi? am întrebat eu, mângâind-o pe cap.

— Bine, doamna învăţătoare, a spus ea, slăbită.

Faţa ei era acoperită de bube, corpul era epuizat şi chipul ei cadaveric mă privea cu o inocenţă angelică. A trebuit să mă uit în altă parte înainte să încep să plâng. În ciuda tuturor lucrurilor pe care le-am văzut la Auschwitz, încă nu puteam să nu plâng atunci când vedeam un copil care era pe moarte.

— Jadzia, ne vom întoarce, i-a spus Ludwika atunci când a ajuns la piciorul patului.

M-a luat de braţ şi m-a scos afară, în soarele arzător de august, care părea rece în comparaţie cu atmosfera sufocantă din baraca spitalului.

— Cum e? am întrebat-o eu despre fată.
— Doctorii au ales-o. O vor lua în după-amiaza asta.
Ochii Ludwikăi erau plini de durere.
Am tăcut câteva secunde, holbându-ne la cer şi la gara uriaşă. Era plină de nou-veniţi în acea dimineaţă. Adesea, încercam să ignorăm trenurile într-o încercare inutilă de a uita de destinele acelor bieţi nou-veniţi.
— E îngrozitor, am spus eu în cele din urmă, cuvintele rănindu-mă în timp ce ieşeau de pe buzele mele.
— Tot ce e aici e aşa. Putem salva doar unul sau doi dintr-o sută. Îmbolnăvirea e o condamnare la moarte, mi-a răspuns Ludwika.
— Da, sper că niciunul dintre ceilalţi copii nu s-a molipsit.
Acesta era un motiv real de îngrijorare pentru mine. Mă gândeam la copiii mei, dar şi la fiecare băiat şi fată care venea la creşă sau la şcoală. Toate ne-am ataşat de ei.
— Va trebui să aşteptăm cel puţin o săptămână. Poate trece o vreme până să apară acest virus. Dar azi e o zi de sărbătoare. E ziua de naştere a gemenilor, nu-i aşa?
Vocea căpătase un ton entuziasmat.
În acel moment, sărbătorirea unei zile de naştere mi s-a părut o idee proastă. Cum puteam să dau o petrecere în după-amiaza aceea, în timp ce ei o omorau pe Jadzia?
— Da, gemenii fac şapte ani astăzi. Sunt foarte slabi.
— Toţi suntem slabi. Cel mai important e că nu sunt bolnavi, a spus Ludwika.
— Da, asta e adevărat. Ei bine, mai e ceva... se pare că Johann e în Kanada.
— Kanada? Incredibil. Aţi fost la mai puţin de un kilometru şi jumătate depărtare unul de celălalt în tot acest timp şi nici măcar nu aţi ştiut asta.
Zâmbea, nevenindu-i să creadă.
— Da. Elisabeth îi va trimite un bilet ca să îl anunţe că suntem bine, dar singurul mod în care îl pot vedea e cu permisiune de la un ofiţer.
— Dar îi poţi cere lui Mengele! Ştii că eşti una dintre preferatele lui. Până la urmă, nu eşti evreică sau ţigancă, şi nu ai fost niciodată o comunistă. Sunt sigură că îţi va da permisiunea.
— Crezi? am întrebat-o eu nervoasă.
— Bineînţeles. E foarte vesel azi; l-am văzut acum o oră. Se pare că soţia lui e aici. Ştii că nu vorbeşte despre nimic personal, dar era foarte fericit azi.
Trebuia să profit de ocazie. Doctorul avea un temperament schimbător. Când era o zi înnorată sau lucrurile erau complicate, devenea foarte tăcut şi indispus.
— Crezi că acum e momentul potrivit? am întrebat-o cu o voce tremurând de emoţie.
Ea a încuviinţat din cap.
— E în saună, în laboratorul lui. Se ocupă de corespondenţă în prima parte a

zilei şi încă nu s-a apucat de experimentele lui, care îi ocupă restul zilei.

— Păi, vreau să încerc acum. Cel mai bun cadou pe care l-aş putea da copiilor mei e să-şi vadă tatăl.

În euforia mea, simţeam că avea să-mi iasă inima din piept.

— Bine, atunci du-te. Ce mai aştepţi? m-a înghiontit Ludwika.

Am coborât pe scări şi am mers pe drumul prăfuit, spre saună. Mi s-a părut un drum lung, chiar dacă era la o depărtare de doar şapte barăci. Când am ajuns la numărul 34, gândurile mi s-au umplut de îndoieli. Era să mă întorc şi să plec, dar mi-am dat seama că nu aveam nimic de pierdut. Eram directoarea grădiniţei, iar Mengele ştia că făceam o treabă bună. Fără îndoială, putea găsi pe cineva care să îmi ia locul, dar învăţasem că nu îi plăceau schimbările. Voia ca lucrurile să aibă o continuitate şi o rutină, pentru ca nimic să nu îi întrerupă experimentele.

În cele din urmă, am urcat cele trei trepte şi am bătut încet la uşă. Nu am fost sigură că am fost auzită. Din nou, eram gata să mă întorc şi să plec, dar apoi am auzit o voce dinăuntru care îmi spunea să intru.

Am deschis uşa încet. Era puţină lumină în cameră. Era lungă, dar nu foarte largă. Într-o parte, era biroul doctorului, cu un raft plin cu dosare în spatele lui; în cealaltă parte era un pat de spital pentru consultarea pacienţilor. Lângă pat, era un dulap alb cu instrumente şi medicamente.

Doctorul şi-a ridicat privirea, evident nedumerit să mă vadă. Eram gata să îmi cer scuze şi să plec, dar m-am forţat să stau calmă, pe loc, la vreun metru de biroul lui, aşteptând ca el să vorbească.

— Frau Hannemann, cărui fapt datorez această surpriză plăcută? Nu vă aşteptam. Copiii au vreo problemă? m-a întrebat el, cu sprâncenele unite.

Chiar dacă îngrijorarea lui părea sinceră, niciodată nu înceta să mă uimească. Cum era posibil să simtă o asemenea afecţiune pentru copii şi totuşi să fie capabil să îi trimită la moarte pentru o simplă boală?

— Nu, Herr Doktor, am venit pentru o problemă personală.

Nu mi-am putut ascunde teama din voce.

— Înţeleg. Nu mi-aţi cerut niciodată ceva pentru dumneavoastră. Îmi imaginez că e ceva foarte important. Văd că sunteţi o bună mamă germană, un adevărat model pentru rasa noastră. I-am povestit soţiei mele, Irene, despre dumneavoastră, şi a cerut să vadă grădiniţa în după-amiaza asta, a spus Mengele.

Nu m-am aşteptat să spună asta. Nu am văzut niciodată soţia vreunui nazist în lagăr, dar Mengele nu era membru SS obişnuit. În timp ce alţii erau barbari şi reci, el era întotdeauna calm şi politicos.

— Ar fi o onoare să o primim, am spus eu.

— Nu o voi duce altundeva în lagăr; nu e un loc potrivit pentru o doamnă.

Am fost surprinsă din nou. Noi nu eram mame, soţii, doamne ca Irene? În fiecare zi, mii de femei, copii şi bătrâni mureau, dar, pentru nazişti, eram doar un număr tatuat, o statistică într-un caiet de intrări şi ieşiri.

Mengele a continuat.

— În lagărul femeilor, a început o epidemie de tifos, dar, din fericire, lagărul ţiganilor e la o distanţă destul de mare de locul în care a început. Va fi pe aici doar vreo oră, apoi o conduc înapoi.

Părea să încerce să se convingă că soţia lui nu ar fi fost în pericol dacă ar fi venit să ne viziteze.

— Vom ţine o petrecere peste două ore.

— Perfect, vom veni atunci. Ştiţi că, atunci când unei femei îi intră o idee în cap, e imposibil să o convingi să renunţe la ea. Dar pentru ce voiaţi să mă vedeţi? a întrebat el, uitându-se din nou, în jos, la documentele lui.

Am tăcut. Poate nu era momentul potrivit. Părea ocupat şi îngrijorat pentru soţia lui.

Încercam să îmi fac curaj să deschid gura când mi-a spus:

— Haideţi, spuneţi!

— Mi-au găsit soţul. E în Kanada. Voiam să vă cer permisiunea să îl văd. Sunt primele veşti pe care le-am primit despre el de când am venit, în mai. Am spus toate astea în grabă, de parcă aş fi vrut să arunc totul deodată şi să fug într-un loc sigur.

— Foarte bine. Vă voi scrie un permis ca să mergeţi în Kanada. Veţi avea o oră după petrecere. Nu ştiu dacă vă vor lăsa să îl vedeţi singur, dar nu voi mai putea să permit asta din nou. Relaţiile personale îmi distrag asistenţii de la munca lor. Mi-aţi fost loială şi vreau să ştiţi că apreciez asta, dar munca e pe primul loc. Aţi înţeles? m-a întrebat el, cu privirea lui glacială.

— Da, Herr Doktor! am spus eu, înghiţind în sec.

A scos o foaie de hârtie cu antet, a scris câteva secunde, a ştampilat-o, apoi mi-a înmânat-o.

— O oră şi niciun minut în plus, mi-a spus el, privindu-mă direct în ochi.

— Da, Herr Doktor.

Simţeam că îmi ieşea inima din piept când am ieşit din laboratorul lui. Până la urmă, copiii nu puteau să îşi vadă tatăl, aşa că am plănuit să nu le spun nimic până a doua zi, ca să nu se supere. Dar, când aveau să afle că era bine şi la doar câteva sute de metri depărtare, sigur ar fi fost încântaţi.

În baraca grădiniţei, entuziasmul a pus stăpânire pe toate inimioarele. Era prima petrecere ţinută în lagăr şi, chiar dacă nu le puteam oferi nimic grandios, datorită cooperării tuturor, am reuşit să coacem un tort simplu şi să îl acoperim cu ciocolată. Era o adevărată delicatesă pentru toţi cei care veneau.

Am avertizat copiii că, peste o oră, avea să vină soţia dr. Mengele şi că ar fi trebuit să o trateze cu un respect maxim şi cu amabilitate. Am aerisit barăcile ca să mai scăpăm de mirosul de transpiraţie şi scutece. Mamele ţigănci au scos copiii afară, la joacă, în timp ce eu, Kasandra, Maja şi Zelma am decorat camera pentru petrecere. Am făcut lanţuri de hârtie colorată şi am reuşit să facem rost de

nişte baloane şi panglici. Eram destul de entuziasmate când am terminat şi, pentru un moment, am uitat de vizita ce urma să i-o fac lui Johann.

Am aliniat copiii între barăci şi am aşteptat la umbră sosirea doctorului şi a soţiei sale. După o oră, încă nu au apărut. Mi-am dat seama că Mengele s-a gândit mai bine la acea idee. Ştia că soţia lui putea fi afectată de ceea ce ar fi văzut în lagăr, aşa că am înţeles că nu aveau să vină.

Copiii erau supraîncălziţi, obosiţi şi nerăbdători să înceapă petrecerea. I-am lăsat să intre în clădire şi am fost încântate să le vedem ochii mari şi feţele surprinse în timp ce se uitau la decoraţiuni. Emily şi Ernest au fost atât de fericiţi că de-abia mi-am putut stăpâni lacrimile.

— Haideţi să începem jocurile, am spus unui grup de copii care au început imediat să ţipe şi să sară.

În acea oră, am călătorit într-un loc foarte îndepărtat de gardurile de sârmă ghimpată. Copiii au căutat o comoară, au descoperit secrete ascunse, au ascultat o poveste şi au urmărit o piesă de teatru de păpuşi improvizată de învăţătoare. Nu i-am mai văzut atât de fericiţi, dar cea mai mare surpriză a fost când am stins becurile şi am apărut cu tortul luminat de două lumânări. Gemenii s-au holbat unul la celălalt cu gurile căscate. Am pus tortul pe masă şi i-am îmbrăţişat.

— Adunaţi-vă cu toţii, le-am spus eu tuturor copiilor. Toţi s-au îngrămădit în jurul gemenilor, care au îngenuncheat ca să sufle în lumânări. Mi-ar fi plăcut să îi fotografiez, chiar dacă nu voiam ca ei să îşi amintească acest loc când ar fi fost mai mari.

— V-aţi pus o dorinţă? i-am întrebat eu.

— Da! au răspuns ei la unison.

— Nu spuneţi nimănui care e, ca să se îndeplinească, i-am avertizat eu.

Neatent la vorbele mele, Ernest a spus repede:

— Vrem ca tata să fie bine şi să îl vedem!

M-a blocat. Doar câteva secunde, în care însă imagini ale ultimelor aniversări mi-au trecut repede prin faţa ochilor. Johann a fost întotdeauna la ele. Asta era prima zi de naştere de la care lipsea.

— Suflaţi în lumânări! am spus eu, ştergându-mi în grabă lacrimile care începuseră să-mi curgă.

Gemenii le-au stins şi am început să cântăm cu toţii. Camera s-a umplut de sunetul vocilor inocente ale celor aproape o sută de copii şi tot lagărul le-a auzit cântecul. Sărbătoream viaţa în mijlocul unui cimitir. Mi se părea o profanare, dar apoi m-am gândit că, atât timp cât copiii puteau cânta, lumea încă mai avea o şansă. Vocile lor ne umpleau sufletele care, până atunci, erau la fel de sfrijite ca trupurile. Răul se mişca atât de puternic în Auschwitz că părea o pustietate în care tot ce era bun se ofilea mai devreme sau mai târziu. Ştiam că o grădiniţă în mijlocul groazei nu putea fi excepţia de la regulă. Chiar şi aşa, încercam să mă bucur de ceea ce ne oferea fiecare zi. O lumânare pentru fiecare an de viaţă. În

Auschwitz-Birkenau, ar fi trebuit să stingem o lumânare pentru fiecare oră şi fiecare minut. Un an era o perioadă inimaginabil de lungă.

DOISPREZECE

AUGUST 1943

AUSCHWITZ

A fost greu să-mi justific în faţa copiilor mei nevoia de a pleca. Nu voiam să le spun că mergeam să îl văd pe tatăl lor, pentru că nu puteau veni cu mine. Gemenii încă erau foarte entuziasmaţi de petrecerea lor şi erau atât de agitaţi de căluţul de lemn dăruit de mine că nici n-au observat că încercam să plec. Adalia era prea obosită ca să se împotrivească mult, dar cei doi copii mai mari nu m-au lăsat să plec uşor. M-au bătut la cap cu întrebări, până când i-am lăsat cu Zelma şi cu copiii ei şi m-am îndreptat spre intrarea lagărului ţiganilor.

Drumul pe aleea principală mi s-a părut mai lung ca de obicei. Ar fi trebuit să trec prin cel puţin trei puncte de verificare şi, chiar dacă aveam un permis de liberă trecere de la dr. Mengele, acesta nu îmi garanta că gardienii aveau să mă lase să trec. Când am ajuns la barăcile cu birouri, m-am uitat dintr-o parte într-alta ca să mă asigur că nu era acolo niciuna dintre gardiencele de care mă temeam. Din fericire pentru mine, la ora aceea a zilei, ele erau în gară şi ajutau la selectarea noilor prizonieri.

Nu m-am mai apropiat niciodată atât de mult de ieşire. Gâfâiam când m-am oprit în faţa porţii principale. De câteva luni, acele garduri deveniseră cea mai rea închisoare pentru mine.

Soldatul de gardă mi-a vorbit cu asprime.

— Ce e?

Nu mă aşteptam la vreo delicateţe. Pentru ei eram, în cel mai bun caz, un număr, dar mai degrabă doar un gunoi care să fie călcat în picioare.

— Dr. Mengele mi-a scris un permis ca să vizitez Kanada, am spus eu, întinzându-i hârtia.

Vocea şi mâinile îmi tremurau.

Soldatul şi-a ţinut arma cu o mână în timp ce a luat scrisoarea cu cealaltă şi s-a dus în adăpostul de pază în care stăteau când ploua sau ningea. Un sergent a ieşit din mica clădire de lemn şi s-a apropiat de mine.

— Totul e în ordine, dar se va întuneca peste o oră. Trebuie să te întorci înainte să apună soarele.

Am oftat uşurată, am dat din cap şi mi-am luat hârtia înapoi.

Când am ieşit pe poartă, am devenit instantaneu conştientă de două lucruri. Primul a fost înfăţişarea mea: trecuse foarte mult timp de când mă uitasem într-o

oglindă, îmi vopsisem rădăcinile cărunte ale părului sau îmi aranjasem şuviţele rebele din jurul tâmplelor. Chiar dacă îmi tunsesem părul, sigur arătam mizerabil. Ştiam că eram trasă la faţă, că aveam cearcăne, că rochia de asistentă pe care o purtam era veche şi murdară, iar pantofii aveau găuri prin care îmi ieşeau degetele de la picioare. Am scos o panglică roz dintr-un buzunar al rochiei mele şi am încercat să îmi prind coama blondă într-o coadă de cal. Mi-am ciupit obrajii ca să scap de paloare şi am pornit spre Kanada în pas vioi. Al doilea lucru de care am fost conştientă a fost că, în lagăr, nimeni nu era strigat pe nume. Ar fi trebuit să caut printre cei aproximativ o mie de oameni din unităţile de muncă ale Kanadei. Asta ar fi durat prea mult şi mi-ar fi redus drastic şansele de a-mi găsi soţul şi dacă printr-un miracol l-aş fi găsit, de-abia am fi avut timp să stăm de vorbă.

Drumul imens era complet gol. Turnuri de pază mari întrerupeau peisajul monoton cu gardurile de sârmă ghimpată şi barăci din spatele lor. Am mers pe lângă poarta spitalului lagărului şi m-am oprit la alt punct de control. Erau mult mai mulţi soldaţi aici decât în tabăra ţiganilor. Kanada strângea adevărate comori jefuite de la prizonierii ucişi. I-am arătat scrisoarea sergentului şi m-a lăsat să intru într-una dintre cele mai puţin accesibile zone ale lagărului Birkenau. Am mers printre două clădiri cu coşuri de fum, crematoriul 4 şi 5. Nu am zăbovit. Mergând după colţul unui crematoriu, m-am trezit la intrarea în Kanada.

De la venirea noastră în Auschwitz, am auzit tot felul de zvonuri despre acel loc. Cele mai multe s-au dovedit a fi adevărate. Ceea ce m-a surprins în primul a fost imensitatea. Era de două ori mai lat decât lagărul nostru, deşi nu la fel de lung. Avea rânduri cu zeci de barăci. Cele din spate erau pline de haine, pantofi şi valize care aşteptau să fie sortate. Având în vedere vremea bună şi sosirea neîncetată a trenurilor în acea vară, muncitorii nu puteau ţine pasul cu munca lor macabră.

Am arătat scrisoarea gardienilor de la intrare şi mi-au permis să intru fără nicio problemă. M-am mai uitat câteva secunde la cel puţin cincizeci de barăci şi am căzut iar pradă disperării. Mi se părea imposibil să îl găsesc pe Johann într-un asemenea loc, în atât de puţin timp. Singura mea şansă era să întreb oamenii despre el, sperând că nu erau mulţi ţigani în Kanada.

Am văzut o tânără în pantaloni şi machiată. Părul ei era foarte îngrijit. Am întrebat-o:

— Scuzaţi-mă, unde sunt barăcile bărbaţilor?

M-am mirat de cât de sănătoasă arăta şi de cât de normale păreau hainele ei. De fapt, cei mai mulţi oameni pe care i-am văzut acolo păreau sănătoşi şi erau destul de bine îmbrăcaţi, nu purtau zdrenţe ca restul prizonierilor. S-a uitat la mine cu nonşalanţă şi a arătat, cu neglijenţă, spre barăcile din dreapta mea. Apoi a dispărut într-un munte de obiecte de la uşa uneia dintre ele. Am mers cât de repede am putut spre barăcile bărbaţilor. Am mers la una dintre primele clădiri şi

am găsit un bărbat de vreo patruzeci şi ceva de ani, cu părul negru, care purta un costum vechi, dar elegant.

— Caut un ţigan pe nume Johann. Cântă la vioară, i-am explicat eu.

M-am întrebat dacă şi Kanada avea o orchestră; dacă avea, poate Johann făcea parte din ea.

— Un ţigan?

Bărbatul a pronunţat acest cuvânt de parcă avea un gust rău.

— Nu am văzut niciunul pe-aici.

Mi-am continuat căutarea disperată, uitându-mă des la cer ca să văd cum soarele se îndrepta încet spre pădurea din orizontul îndepărtat. „Nu renunţa", mi-am spus eu, hotărându-mă să intru în barăci şi să-l strig pe nume. Eram foarte aproape de a-mi atinge scopul că nu puteam renunţa atunci. Trebuia să-l văd chiar dacă era pentru ultima oară.

Am întrebat de el în două sau trei barăci, dar degeaba. Am alergat şi am oprit fiecare bărbat pe care l-am întâlnit ca să-l întreb. Eram gata să abandonez căutarea când am dat de un băiat care nu putea avea mai mult de cincisprezece ani. Avea pălăria trasă în jos pe cap şi purta un fel de uniformă de lucru cu cizme militare care erau prea mari pentru el.

— Frau, cunosc un ţigan. Stă în baraca 45, dar acum lucrează pe peronul gării. Unii dintre noi merg acolo ca să adune bagajele după selecţii, mi-a explicat el.

Eram gata să mă trântesc la pământ şi să plâng în hohote ca un copil. Am încercat să mă calmez şi să fiu recunoscătoare că Johann era viu. Dar nu îmi venea să cred ironia de a mă afla acolo când el nu era. Ocazia îmi aluneca printre degete.

— Poţi să-i dai asta, te rog? l-am întrebat eu, înmânându-i băiatului scrisoarea pe care am reuşit să o scriu cu câteva ore înainte.

— Bineînţeles, Frau.

I-am înmânat-o şi m-am îndreptat spre ieşire. Ghinionul meu m-a buimăcit, chiar dacă, pe de altă parte, ştiam că nu trebuia să mă plâng. Aproape fiecare om care încă mai era în viaţă în Auschwitz pierduse pe cineva drag la scurt timp după ce sosise în lagăr şi măcar toată familia mea încă respira.

Când treceam de primul gard, am văzut apropiindu-se un grup mare de bărbaţi care cărau valize. M-am oprit ca să văd dacă Johann era printre ei. Grupul de lucru special care intra în Kanada era însoţit de soldaţi şi Kapos. Am mers nerăbdătoare printre rânduri, dar nu am văzut nici urmă de el. Disperată, am început să-i strig numele.

— Frau, nu ai voie să fii aici, m-a certat un kapo, împingându-mă cu un baston.

— Vă rog, am permis de liberă trecere. Soţul meu e aici, Johann, ţiganul.

Cuvintele mi-au ieşit repede pe gură din cauza fricii.

Apoi toţi prizonierii au început să strige numele lui Johann, corul răspândindu-se pe toată lungimea rândurilor de muncitori. După o secundă, un bărbat a ieşit

din rând. Părea de cel puţin cincizeci de ani. Purta o cămaşă simplă, violetă, şi pantaloni negri care atârnau largi pe corpul lui extrem de slab.

— Helene! a strigat bărbatul cu o voce inconfundabilă. Mi s-au înmuiat genunchii când mi-am auzit numele de pe buzele lui şi am început să plâng.

Am fugit şi ne-am strâns într-o lungă îmbrăţişare. Nu ne-am spus niciun cuvânt. Două jumătăţi nu au nevoie de cuvinte ca să fie din nou un întreg. Acolo, în faţa lor, ne-am sărutat fără ruşine, cu gardienii şi kapos care se uitau şocaţi la noi. Atunci am reprezentat viaţa tuturor, zilele când fiecare dintre acei bărbaţi au umblat liberi prin lume înainte să devină călăi, victime, fantome.

— Azi e ziua de naştere a gemenilor, mi-a spus el, în timp ce feţele noastre udate de lacrimi se apăsau una pe cealaltă.

— Da, da, toţi sunt bine şi le e dor de tine foarte mult.

— Of, Doamne, am crezut că v-am pierdut pe toţi pentru totdeauna, a spus el printre hohote de plâns.

L-am strâns tare în braţe, simţindu-i coastele ieşite în afară şi pielea transpirată. Îi miroseam esenţa. I-am luat faţa în mâini şi mi-am concentrat toată energia pentru a-mi întipări imaginea lui pe retină. Pentru mine, el încă era frumos, chiar dacă fusese bătut de soartă. Cu obrajii lui scobiţi, faţa trasă şi nebărbierită, gropiţa din bărbie, sprâncenele stufoase, părul negru cu şuviţe cărunte dat pe spate – era chipul frumos al bărbatului pe care îl iubeam. În acel moment, aş fi renunţat la tot pentru el, chiar şi la copiii mei. Era de neînţeles pentru oricine, cu excepţia unei femei îndrăgostite care tocmai îşi regăsise iubitul de multă vreme pierdut. Când îl găseşti pe cel iubit, totul arde în tine. Jumătatea ta care a fost distrusă şi abandonată se lipeşte de tine din nou, iar durerea şi suferinţa devin fantome dintr-un trecut îndepărtat. Voiam să îi ating faţa, să îi sărut buzele, să fiu mângâiată de degetele lui lungi, muzicale: să fiu soţia lui, să fim un singur trup.

Acelea au fost singurele minute din Auschwitz care au zburat. Între garduri, timpul trecea cu o încetineală nefirească, dar limbile ceasului se întreceau una pe cealaltă când eram acolo, cu Johann, obligate de frica eternă a lui Cronos de Afrodita.

Soarele apunea. Umbrele se lungeau. Mâinile noastre s-au chinuit să rămână unite când am început să mă îndepărtez, să mă întorc spre crematorii.

— Te voi revedea?

Întrebarea lui era cea a unui visător către o vedenie. Ochii lui pulsau de durere şi m-am grăbit să îl sărut din nou. Totul a trecut repede, ca un vânt răcoros într-un deşert, dar a fost destul ca să mă întorc la povara grea pe care mi-a impus-o destinul: să păzesc labirintul şi să-i pregătesc Minotaurului jertfele zilnice de moarte şi suferinţă.

Nu voiam să mint. Am lăsat tăcerea să răspundă îndoielilor lui. Degetele noastre s-au atins pentru ultima dată şi un şoc electric m-a cutremurat din vârful fiecărui deget. Am mers cu spatele înainte cât de mult am putut. Grupul de lucru

a început să meargă poticnindu-se spre Kanada, cu toţii hipnotizaţi de ceea ce tocmai au văzut. Iubirea nu exista în Auschwitz şi, dacă reuşea să crească în vreun fel printre gunoaiele putrezite de pe străzi, se ofilea repede sub ura arzătoare a lagărului.

În timp ce mergeam orbeşte spre al doilea punct de control, m-am simţit ca şi cum mi-aş fi lăsat sufletul în urmă. Nu puteam lupta cu senzaţia de gol şi de uscăciune dinăuntrul meu. Am încercat să mă înveselesc cu o speranţă falsă, dar nu mi-am crezut propriile minciuni. Am mers cât de repede am putut pe drum. Nu m-am mai temut de gardieni. Instinctul matern m-a condus, nevoia de a mă întoarce la puii mei şi de a-i cuibări lângă mine. Când am ajuns în lagărul ţiganilor, am simţit că intram din nou în iad. Am vrut să renunţ. Dar trebuia să fiu puternică. Erau aproape o sută de copii care depindeau de mine, ca să nu mai pomenesc de propriii mei fii, de propriile mele fiice şi de femeile din subordinea mea. O mică greşeală ar fi putut distruge tot ce am construit cu greu. Dar, în acel moment, am simţit doar un gol tot mai mare.

Drumul din lagăr era gol pentru că era interzisă ieşirea din barăci după apus. Gardienii mi-au verificat permisul şi, după zece minute, am ajuns la grădiniţă. Cei trei copii mai mici ai mei erau deja în pat. Prietena mea, Ludwika, m-a întrebat din ochi, dar nu a spus nimic. M-am forţat să îmi alung durerea, i-am culcat pe Blaz şi pe Otis, am lăsat uşa întredeschisă şi am mers să stau lângă ea.

— L-ai văzut?

— Da, i-am răspuns eu, încercând să-mi înghit lacrimile în timp ce simţeam un nod în gât. Era să renunţ când s-a întors cu grupul lui de lucru. Au fost doar câteva minute, dar am putut să îl ating şi să îl sărut.

— Mă bucur foarte mult pentru tine, a spus ea cu foarte multă seriozitate.

Într-un fel, eram egoistă. Toţi prizonierii din Auschwitz aveau de spus o poveste tristă şi un om drag plecat pentru totdeauna în cerul de deasupra Poloniei. Şi Ludwika avea partea ei de suferinţă. Brusc, a tresărit şi a părut să-şi revină dintr-o scurtă amintire. M-a apucat de mână.

— Nu renunţa. Faci ceva cu adevărat frumos cu aceşti copii. De când ai venit, o rază de speranţă a pătruns în lagărul acesta. Poate nu-ţi dai seama de asta, dar eşti o sursă de inspiraţie şi speranţă pentru noi toţi. Uită-te la câte ai realizat în doar câteva luni – şi-a fluturat mâna în jurul ei, arătând spre grădiniţă –, dar acesta e doar începutul. Furtuna încă nu a venit. Războiul nu merge bine pentru germani şi nu ştiu cum vor reacţiona când îşi vor da seama că sunt pe punctul de a pierde. Mă tem de ce e mai rău, de aceea e important să avem oameni ca tine ca să ne călăuzească.

— Ludwika, eu sunt o nimeni. Sunt doar o biată mamă care încearcă să aibă grijă de copiii ei, i-am răspuns eu.

— Nu, Helene. Dumnezeu te-a trimis ca să ne ghidezi. Aveam nevoie de o rază de speranţă şi ai apărut tu cu familia ta frumoasă. Nu am mai cunoscut pe cineva

la fel de curajos şi hotărât ca tine.

Apoi m-a îmbrăţişat.

Uneori, trebuie să pierdem totul ca să aflăm ce e cel mai important. Când viaţa ne fură lucrurile fără de care credeam că nu putem trăi şi ne lasă goi în faţa realităţii, lucrurile esenţiale care au fost întotdeauna invizibile îşi arată adevărata lor valoare.

— Helene Hannemann, mă faci să mă simt mândră din nou pentru că aparţin rasei umane.

Acele cuvinte mi-au umplut plămânii cu aerul pe care l-am pierdut în Kanada când a trebuit să mă îndepărtez de Jonathan.

— Atât timp cât voi trăi şi voi avea puterea, voi face tot ce pot ca ei să ne trateze ca pe nişte fiinţe umane. Nu va fi uşor, dar vom face tot ce putem ca să nu ne pierdem demnitatea, i-am spus eu.

Prietena mea s-a ridicat cu bărbia înălţată. Şi-a recăpătat o parte din mândria pe care a pierdut-o când a venit în Auschwitz. Am văzut cum îi dispare teama din privire. Asta era adevărata armă a naziştilor, dominarea prin impunerea terorii.

După câteva luni, mi-am amintit cuvintele acelei conversaţii. Prietena mea a avut dreptate. Furtuna se apropia la sfârşitul verii chiar dacă, pentru o vreme, am crezut că avea să treacă şi corabia noastră nu avea să se scufunde în adâncurile lagărelor de exterminare naziste.

TREISPREZECE

OCTOMBRIE 1943

AUSCHWITZ

Aşa cum ne gândisem, lucrurile s-au înrăutăţit încet, dar constant, de-a lungul verii. Se ştia deja că naziştii începeau să piardă războiul. Veştile despre pierderile mari de pe frontul rusesc pătrundeau încet, la fel ca veştile despre înaintarea Aliaţilor şi distrugerea majorităţii flotei aeriene germane. De la sfârşitul verii, oraşele germane au fost bombardate cu regularitate şi în fiecare zi am auzit bombardiere zburând deasupra noastră. Situaţia nu se îmbunătăţea în Auschwitz. Gardienii erau nervoşi din cauza răsturnării situaţiei în război şi un nou inspector, Konrad Morgen, fusese trimis de la Berlin. După sosirea lui, chiar şi dr. Mengele a devenit mai nervos.

Nu l-am mai văzut pe dr. Mengele prin lagărul ţiganilor la fel de mult ca înainte. Îşi petrecea majoritatea timpului pe peroanele din gară şi în barăcile spitalului, unde îi dusese pe majoritatea gemenilor pentru experimentele lui. Nimeni nu ştia ce voia să le facă bietelor creaturi, dar unii oameni spuneau că scopul lui era să facă mamele germane mai fertile ca să umple lumea cu urmaşii lor. Pentru nazişti, femeile erau fabrici de făcut copii. Singurul lucru de care le păsa era fertilitatea noastră. Trebuia să producem copii puternici şi sănătoşi pentru Reich, pe care acesta i-ar fi luat apoi şi i-ar fi aruncat în război. Câţi băieţi buni au murit pentru conducătorul lor în stepele ruseşti sau în deşerturile africane?

Mengele visa să aprovizioneze maşinăria nazistă de distrugere cu o provizie nesfârşită de creaturi inocente, cu ochi albaştri, senini, şi păr blond ca paiul. Părea să-şi fi pierdut interesul pentru creşă şi şcoală. În ciuda cererilor mele repetate pentru materialele de care aveam nevoie, el trimitea doar o scrisoare formală comandantului lagărului sau doar mă ignora. Am devenit jucăria stricată care nu mai prezenta niciun interes pentru el.

Am încercat să înfrunt problemele cu o atitudine pozitivă şi să nu mă gândesc prea mult la viitor.

În ciuda problemelor răspândite şi a deteriorării generale a lagărului, în urmă cu câteva săptămâni, un domn în vârstă pe nume Antonin Strnad înfiinţase, cu acordul gardienilor, o şcoală pentru băieţii mai mari. Blaz a mers acolo, echilibrându-şi orele cu repetiţiile de după-amiază ale orchestrei ţigăneşti. În restul timpului, m-a ajutat la creşă şi cu copiii mai mici, seara.

Într-o duminică, fiul meu a fost foarte stresat. Nişte ofiţeri din lagăr veneau în acea zi ca să asculte orchestra noastră, iar instrumentiştii erau foarte conştienţi de cât de periculos ar fi fost dacă naziştii ar fi fost nemulţumiţi de spectacolul nostru. Am intenţionat să profit de vizita ofiţerilor ca să îi rog să ne furnizeze proviziile de care aveam nevoie ca să avem grijă de copii.

Comandantul lagărului a sosit cu ceilalţi ofiţeri chiar înainte de prânz. Am avut o săptămână fără ploaie, dar alţi prizonieri mi-au spus că, imediat ce începea noiembrie, vremea din Auschwitz avea să fie brutală: ploaie neîncetată, zăpadă şi frig care intra în oase.

Grupul de vizitatori stătea pe nişte scaune pe care le-am pus lângă una dintre primele barăci din lagăr. Toţi prizonierii erau neliniştiţi din cauza vizitei, dar, după ameninţări şi lovituri de la kapos, s-au liniştit. Prizonierii mai tineri s-au aşezat, în timp ce cei mai bătrâni au stat în picioare ca să asculte concertul.

Când a început muzica, în acea dimineaţă rece de duminică, timp de câteva momente, am uitat cu toţii de condiţiile dificile din ultimele săptămâni şi am permis notelor eterice să ne transporte departe. Am închis ochii pentru câteva momente şi m-am detaşat de locul în care eram. Lumina a intrat cu blândeţe prin pleoapele mele închise şi am simţit o pace momentană. Sunetele frumoase păreau să aibă acelaşi efect atât asupra călăilor, cât şi a victimelor. Răutatea lor nu nega faptul că şi ei erau nişte suflete chinuite. S-au scufundat în oceanul dispreţului şi, încetul cu încetul, s-au înecat în propria lor cruzime.

Când am deschis ochii din nou, am privit frumoasa imagine a fiului meu cântând la vioară cu o pricepere impresionantă. Era ca Johann în urmă cu mulţi ani: avea aceeaşi eleganţă simplă şi postură relaxată, de parcă nu stătea cu picioarele pe pământ. Vioara cânta cu tristeţe în mâinile lui şi scotea la lumină cu îndemânare toate sentimentele pe care ni le reprimasem luni întregi.

Mengele nu era departe de mine. Prizonierii au adus scaune şi pentru personalul medical şi, de fiecare dată când îmi întorceam capul, îi vedeam chipul fermecat. În puţinele luni în care l-am cunoscut, a trecut printr-o schimbare drastică.

Mi-a amintit de *Portretul lui Dorian Gray* de Oscar Wilde. Protagonistul îşi vinde sufletul diavolului ca să îşi păstreze tinereţea şi frumuseţea, dar, deşi rămâne atrăgător pe dinafară, de-a lungul timpului, se deteriorează pe interior, ceea ce se vede într-un tablou pe care îl ţine încuiat în camera lui. În cele din urmă, tabloul arată portretul unui monstru.

Nu l-am înţeles niciodată aşa până atunci pe Mengele sau nu am putut să exprim asta în cuvinte. Eram îngrozită de el. Mi-am amintit o dimineaţă, nu demult, când Zosia, una dintre asistentele lui Mengele care lucra la experimentele lui, a venit la şcoală ca să ia două gemene. Am condus-o până lă uşă şi, imediat ce am ajuns afară, le-a spus celor două fete să meargă un pic mai departe, pe drum. Apoi şi-a acoperit faţa cu mâinile şi a început să plângă.

— Nu mai pot s-o fac. Dacă aş fi ştiut ce face nebunul ăsta cu bietele fiinţe... În

fiecare zi, mă trezesc spunându-mi că va fi ultima zi când va trebui să-l mai ajut, a plâns ea. Primul lucru la care mă gândesc când mă trezesc e să mă arunc pe gardul electric şi să termin cu toate, dar nu am curaj.

— Nu va mai dura mult, Zosia. Aliaţii vor veni în curând şi ne vor scoate de aici, i-am spus eu, încercând să o consolez.

— Dar, până vor ajunge ei aici, el va fi tot un monstru; va tortura sute în fiecare săptămână...

Cuvintele ei m-au zăpăcit şi mi-au dat fiori pe şira spinării. Erau o mulţime de zvonuri despre ce se petrecea în saună şi în baraca 14 a spitalului, pe care unii o numeau Grădina Zoologică, dar faptul că le auzeam direct de la una dintre asistentele doctorului mi-a făcut inima să stea în loc.

— În fiecare zi, facem experimente pe copii de toate vârstele. Întâi facem cercetări, apoi încercări de a le schimba culoarea ochilor. Mulţi au murit din cauza infecţiilor sau au orbit. Acum infectăm copiii cu tot felul de boli ca să îi ucidem mai târziu şi să facem autopsii. E oribil! Nu mai pot s-o fac!

Am îmbrăţişat-o în timp ce gemenele au aşteptat un pic mai departe. M-am uitat la ele. Elena şi Josephine erau două fetiţe evreice frumoase care au fost alese de doctor la scurt timp după sosirea lor. De obicei, dormeau în barăcile orfanilor, dar deja ştiam că, după ce copiii erau ceruţi oficial de doctor, niciodată nu se mai întorceau la grădiniţă sau în lagărul ţiganilor. Stăteau în baraca 14 a spitalului. La început, Mengele trimitea pe cineva după gemeni doar din când în când, dar, din august, un flux stabil de o pereche sau două de gemeni a plecat din lagărul nostru fără să se mai întoarcă vreodată. Provizia de noi perechi de gemeni a scăzut din septembrie şi, în fiecare zi, eram îngrozită că doctorul avea să-mi ceară copiii pentru experimentele lui.

Mă durea pieptul. Am inspirat adânc şi am îmbrăţişat-o încă o dată pe Zosia, apoi ea a început să plângă din nou. Am ţinut-o în braţe câteva minute, cât timp a plâns. Apoi s-a calmat, şi-a şters lacrimile şi mi-a spus că se simţea mult mai bine. A plecat, ţinând fiecare fată de mână, în timp ce îşi legăna braţele odată cu ale lor, şi l-am urât pe Mengele din adâncul inimii. L-am urât pe el şi pe toţi naziştii din lagăr. Ne ucideau trupurile, dar ne corupeau şi sufletele, furând cea mai preţioasă parte a noastră, umanitatea noastră.

După ce s-a terminat concertul, m-am apropiat de doctor. Vorbea cu alţi ofiţeri şi s-a prefăcut că nu m-a observat. Am stat răbdătoare lângă el, hotărâtă să îi cer să ne îmbunătăţească situaţia în grădiniţă. Dar am devenit tot mai nervoasă cu fiecare minut care trecea. În cele din urmă, el s-a întors, m-a privit din cap până-n picioare cu ochii lui glaciali şi mi-a zâmbit cu amabilitate.

— Se pare că aveţi ceva important de spus, prizonieră.

— Da, Herr Doktor, m-am bâlbâit eu.

— Am primit rapoartele şi cererile dumneavoastră. Fac ce pot, dar situaţia s-a schimbat foarte mult în ultimele luni. Bombardamentele marxiştilor şi evreilor se

intensifică, a spus încruntat. Mii de copii germani au rămas fără adăpost şi, practic, mor de foame. Doar nu vreţi să nu mai hrănim gurile germane ca să umplem burţile şobolanilor evrei şi ale raselor inferioare?

Ştiam că ar fi fost o imprudenţă să răspund acelei întrebări, dar îmi urca furia din stomac în gură. Am inspirat adânc, m-am forţat să am o voce calmă şi i-am spus:

— Înţeleg. Dar nu mai avem lapte, raţiile sunt extrem de mici şi majoritatea copiilor se îmbolnăvesc. Jumătate din ei nu vor rezista în iarna asta.

— Ei bine, asta înseamnă mai puţine guri de hrănit. Nu uitaţi: cei mai puternici supravieţuiesc. E, pur şi simplu, selecţie naturală.

Era indiferent.

— Sunt închişi şi nu au nicio şansă de supravieţuire. Asta nu e selecţie naturală; sunt lăsaţi să moară de foame, expuşi la elementele naturii şi la mizerie.

Nu mi-am controlat furia care creştea.

— Aveţi grijă la tonul dumneavoastră! Până acum v-am tolerat obrăznicia pentru că sunteţi o femeie germană de rasă ariană, dar răbdarea mea are limite. Amintiţi-vă că aveţi cinci guri de hrănit. Faceţi-vă griji pentru ele, nu pentru toţi ţiganii. Ce vă pasă de ce se întâmplă cu ceilalţi? Ce primesc de la Institutul Kaiser Wilhelm de-abia îmi ajunge să hrănesc copiii din baraca 14 a spitalului. Nu pot întreţine toţi ţiganii din Birkenau; nu sunt tatăl lor.

Îşi pierdea cumpătul. În timp ce vorbea, Mengele s-a apropiat tot mai mult de mine, bâlbâindu-se din cauza furiei. M-am retras, tremurând de teamă şi furie. Nu l-am mai văzut niciodată atât de supărat. Ceilalţi ofiţeri s-au întors ca să vadă ce se petrecea. Mengele şi-a dat seama de asta şi s-a calmat imediat.

— Acesta nu e locul potrivit pentru a discuta o problemă atât de delicată. Ne vedem în biroul meu la ora cinci. Să fiţi acolo la timp. Vreau să închei acest subiect pentru totdeauna.

Tonul lui era blând şi comportamentul lui era calm, dar fierbea de furie pe dinăuntru. Apoi s-a întors cu spatele la mine şi le-a zâmbit celorlalţi ofiţeri, fiind o persoană complet diferită din nou: fermecătorul Josef, partenerul de conversaţie perfect şi seducătorul femeilor.

Mi-am luat copiii de mână şi am început să merg spre baraca creşei. Voiam să mă îndepărtez cât de mult puteam de el. Zelma m-a urmărit şi m-a ajuns din urmă înainte să ajungem în baracă. Şi-a pus mâna pe umărul meu şi, cu o faţă tristă, m-a întrebat:

— Ce ţi-a spus doctorul?

— Vrea să mă vadă mai târziu, i-am răspuns eu pe scurt pentru că nu voiam să dau detalii.

— Au mai murit cinci copii săptămâna asta. În ritmul acesta, vom pierde jumătate din ei până în ianuarie.

Se cutremură din cauza acestui gând.

— Ştiu. Mă gândesc la asta în fiecare minut al fiecărei zile. Mă chinuie gândul acesta. Cum am spus, voi face tot ce pot ca să îmbunătăţesc situaţia, dar nu va fi uşor.

Dar, în sinea mea, mă străduiam din răsputeri să mă conving să continui să încerc, să nu mă abţin de la nimic în încercarea de a-l convinge pe Mengele că meritam să fim ţinuţi în viaţă.

— Mă voi ruga pentru tine. Nu e uşor să ajungi la o înţelegere cu diavolul, mi-a răspuns Zelma.

Apoi s-a întors şi a plecat, cu capul lăsat în jos.

În timp ce orchestra se împrăştia, prizonierii s-au întors la rutina lor zilnică de moarte şi groază. În ultimele luni, aproape toate familiile ţigăneşti şi-au pierdut una sau două persoane dragi. Primele victime au fost bebeluşii. De când eram în lagăr, peste două sute de copii se născuseră, dar doar 20 de procente supravieţuiseră mai mult de o săptămână. Apoi copiii mici au început să moară din cauza malnutriţiei şi a diareei cronice, care îi slăbea pe cei mai mulţi dintre ei încât o uşoară răceală le stingea vieţile fragile într-o clipită. Şi adulţii au început să dispară, încetul cu încetul. Pentru nazişti, numărul crescut de morţi era o uşurare: aveau mai puţine guri de hrănit.

— Mamă, mergem?

Întrebarea lui Blaz mi-a întrerupt gândurile.

— Da, îmi pare rău. Să ne întoarcem în baraca noastră. Ai cântat foarte bine în dimineaţa asta. Poate că te-a auzit şi tatăl tău prin gard. Kanada nu e departe şi vântul poate purta sunetele câteva sute de metri, i-am spus eu, forţându-mă să par veselă.

Dar Blaz mă putea înţelege mai bine ca oricine şi ştia că îmi făceam griji pentru familia noastră şi ceilalţi copii din lagăr.

În următoarea dimineaţă după ce l-am văzut pe Johann, le-am spus copiilor despre scurta întâlnire pe care am avut-o cu tatăl lor de ziua de naştere a gemenilor. Toţi au început să se plângă că nu i-am luat cu mine, cu excepţia lui Blaz. El a înţeles perfect că i-aş fi luat pe toţi dacă aş fi putut.

— Nu-mi place că trebuie să cânt în faţa acelor oameni. Sunt răi, mamă. Profesorul nostru, dl. Antonin, ne-a spus ce fac cu oamenii din clădirile cu coşuri. Îi ucid. Femei, copilaşi şi bătrâni, toţi mor asfixiaţi, în fiecare zi.

L-am ascultat îngrozită. Am ştiut că, mai devreme sau mai târziu, el avea să afle ce se întâmpla cu toţi oamenii care veneau în trenuri, dar m-am îngrozit când m-am gândit cum îi afecta această oroare creierul aflat în dezvoltare. Un băiat de unsprezece ani nu e pregătit să înţeleagă anumite lucruri sau să înfrunte ceea ce Blaz a fost forţat să trăiască în Auschwitz.

— Te rog să nu mai vorbeşti despre asta cu nimeni. Trebuie să supravieţuim, Blaz. Singura noastră speranţă e să rezistăm până la sfârşitul războiului. Dar, ca să supravieţuim, trebuie să ne strecurăm pe sub radar şi să trecem neobservaţi.

Atunci au venit ceilalţi copii şi ne-au întrerupt conversaţia. Timpul a trecut încet în acea zi. Peste câteva ore, ar fi trebuit să-l înfrunt pe Mengele din nou şi simpla idee de a intra în laboratorul lui îmi făcea pielea de găină. Întotdeauna am fost conştientă de faptul că viaţa mea era în mâinile lui, dar atunci cea mai mare teamă a mea era că putea să le facă rău copiilor mei.

Ludwika a venit în baraca creşei cu câteva minute înainte de ora cinci. Am tresărit când am auzit bătaia ei în uşă, chiar dacă m-am gândit că nu putea fi Mengele. Nu ar fi venit personal să ne vadă. A încercat să mă calmeze. Copiii au simţit că ceva nu era în ordine şi s-au agitat tot timpul în jurul meu, ca nişte pui îngroziţi care nu voiau să se rătăcească departe de mama lor. Ludwika m-a apucat de braţ şi m-a scos în după-amiaza răcoroasă.

— Trebuie să te aranjezi un pic. Dă-te cu puţin ruj şi poartă-te firesc, fii relaxată, mi-a spus ea, înmânându-mi un tub de ruj.

— Eşti nebună? Crezi că voi flirta cu el? i-am răspuns eu furioasă.

Cum putea să-mi sugereze prietena mea o propunere atât de mizerabilă?

— Nu am vrut să zic să-l seduci; deja are o amantă. Toată lumea ştie că, de când a plecat soţia lui, se culcă cu Irma Grese. Sadica aia e un demon, dar se pare că demonii atrag alţi demoni.

Ceva din comentariul ei m-a deranjat. Ştiam că avea dreptate, dar, chiar şi în cele mai rele momente ale lui, am simţit ceva uman în Mengele. Fără îndoială, era rău şi fără inimă, dar încă uman. Dar firea femeilor gardieni era pur demonică.

Am urmat sfatul prietenei mele şi mi-am netezit părul, m-am dat cu ruj, apoi m-am îndreptat spre laboratorul lui Mengele cu un pas hotărât. M-am măritat foarte tânără şi experienţa mea cu bărbaţii era atât de limitată că nu aş fi ştiut cum să seduc unul nici dacă aş fi vrut, chiar dacă aflasem că nu era nevoie de prea multe ca bărbaţii să cadă pradă vicleniei unei femei.

Am inspirat adânc înainte să bat la uşă şi am intrat în baraca saunei fără să aştept un răspuns. Doctorul era la biroul lui, bând un suc. Nu l-am văzut niciodată bând alcool, deşi restul gardienilor şi ofiţerilor din lagăr nu se abţineau. Jacheta lui era descheiată şi părea abătut. Am fost surprinsă să-l văd aşa, pentru că înfăţişarea lui nu reflecta în niciun fel bărbatul arogant cu care mă certasem cu câteva ore înainte. Otto Rosenberg, unul dintre băieţii ţigani mai mari care îl serveau pe Mengele în lagăr, întotdeauna spunea că doctorul îşi petrecea majoritatea timpului privind în gol, dincolo de ferestrele murdare ale barăcii.

— Frau Hannemann, vă rog, veniţi şi luaţi loc, mi-a spus el, la fel de fermecător şi politicos ca atunci când mi-a cerut să discutăm prima dată despre ideea grădiniţei.

— Mulţumesc, Herr Doktor, i-am răspuns eu cu răceală şi m-am aşezat.

— Îmi cer scuze pentru felul în care m-am purtat în dimineaţa asta, a început el. Volumul de muncă creşte în fiecare zi, iar resursele sunt tot mai puţine. Aş vrea

să mă concentrez la experimentele mele, dar trenurile vin unul după altul şi trebuie să-mi petrec aproape tot timpul pe peron. E o sarcină dificilă, dar necesară. Majoritatea diavolilor ăstora amărâţi n-ar rezista nicio zi în Birkenau.

— Îmi pare rău pentru situaţia dumneavoastră, dar credeţi-mă, copiii din lagărul ţiganilor sunt pe moarte. Sunt îngrozitor de slabi şi se îmbolnăvesc.

— Ştiu, sunt doctorul lor. Chiar dacă acum trebuie să petrec tot mai mult timp în spitalul general pentru tot lagărul. Vă asigur că ne pasă de copiii ţigani, dar nu e uşor să obţinem vreun ajutor, mi-a spus el, ridicându-se în picioare.

Ştiam că asta era o minciună. Nu dădea nici doi bani pe vreunul dintre noi, dar propaganda naziştilor se ascundea întotdeauna după cuvintele lui ambigue şi fără sens.

A mers prin cameră până când s-a oprit chiar în spatele meu. Nu-l puteam vedea, dar trupul meu i-a simţit apropierea. Întotdeauna mirosea a apă de colonie, iar uniforma lui mirosea ca hainele de ofiţer spălate la maşină. Începeam să înţeleg că, pentru mulţi nazişti, primii ani în Auschwitz au fost ca o tabără de vară prelungită care se apropia, încetul cu încetul, de sfârşit.

— Voi cere comandantului să trimită lapte, pâine şi alte alimente la creşă, la fel şi toate rechizitele necesare pentru şcoală. Doctorii mi-au povestit despre o boală pe care o au mulţi copii ţigani. Se numeşte noma. Aţi auzit de ea?

M-am întors să mă uit la el. Era adevărat că dr. Senkteller şi Ludwika mi-au spus că unii dintre copii aveau o boală ciudată pe feţe şi organele genitale. Numărul cazurilor crescuse în ultimul timp şi, după lipsurile din acea toamnă, mulţi dintre copii aveau un fel de ulcer sângerând pe feţe. Am fost îngrozită că aveau să se molipsească şi copiii mei, dar, până atunci, niciunul nu făcuse.

— Noma e o boală endemică în Africa şi nu au fost cazuri în Europa până acum. E o infecţie cangrenoasă polimicrobiană a gurii şi organelor genitale. Are multe cauze, dar condiţiile care predispun includ condiţii neigienice de trai şi lipsa vitaminelor A şi B. De obicei, afectează copiii sub doisprezece ani, iar rata mortalităţii e foarte mare, până la nouăzeci şi cinci de procente din cei care se îmbolnăvesc.

Mi-am ţinut respiraţia. Până atunci, fuseseră puţine cazuri grave, dar nu mi-a venit să cred că boala era atât de mortală.

— De-asta am hotărât să nu las gemenii să se întoarcă la creşă sau la şcoală. Mă tem că se vor molipsi de acea boală, mi-a explicat Mengele.

— Dar e contagioasă? am întrebat eu.

Mi-am amintit vag că am auzit de acea boală în timpul şcolii de asistente, dar nu am văzut niciun caz atunci.

— Nu credem asta. Poate fi oprită cu antibiotice şi o dietă îmbogăţită. Nu pot garanta o provizie din prima categorie, pentru că majoritatea medicamentelor sunt trimise pe front sau în oraşele noastre bombardate zilnic de britanici şi de americani, dar putem îmbunătăţi parţial dieta elevilor tăi.

— Dar, Herr Doktor, dieta nu va fi suficientă.

— Cercetez noma cu dr. Berthold Epstein şi sper să găsesc un tratament mai eficient cât mai repede. De-asta i-am transferat pe unii copii, mai ales cazurile mai grave, la spitalul lagărului, a continuat el.

M-am ridicat în picioare. Măcar am reuşit să-l fac să fie de acord cu îmbunătăţirea anumite aspecte ale condiţiilor de trai ale copiilor ţigani din lagărul nostru.

— Să nu vă speriaţi dacă luăm şi nişte copii sănătoşi. Credem că noma are o componentă ereditară. Ţiganii sunt o populaţie endogamă. Sifilisul pe care îl au mulţi bărbaţi pare să fie legat de o predispoziţie pentru această boală. De exemplu, în lagărul familiilor de cehi, au fost foarte puţine cazuri.

Vocea lui era scurtă şi la obiect.

— Dar nu sunt aici de multă vreme, i-am spus eu.

Auzisem că naziştii le permiseseră evreilor cehi să trăiască în lagăre familiale. Aceasta era o mare excepţie în Auschwitz, deşi cei mai mulţi presupuneau că era un mod de a linişti vocile din afara Germaniei care se ridicau împotriva maltratării evreilor.

Doctorul mi-a zâmbit şi i-am văzut strungăreaţa dintre dinţii mari din faţă. Arăta ca un tânăr inofensiv şi jucăuş incapabil să facă rău cu adevărat, dar îşi pierduse puterea de a mă păcăli cu vorbele lui mieroase şi manierele lui politicoase.

— Voi lucra cu dumneavoastră atât timp cât vă ţineţi de cuvânt şi îmbunătăţiţi condiţiile pentru copii. Vă rog să nu uitaţi că şi ei sunt fiinţe umane ca noi. Poate că nu au sânge arian, dar tot au sânge, Herr Doctor.

I-au apărut riduri pe frunte şi expresia feţei i s-a schimbat imediat. Pentru un moment, m-am temut că am mers prea departe. Dar am simţit şi că Mengele mă respecta pentru că puteam să spun exact ce gândeam în faţa lui, chiar dacă asta putea declanşa consecinţe îngrozitoare. Nu mă îndoiam că, în condiţia mea de ariană germană, beneficiam de un nivel de protecţie faţă de mintea lui rasistă şi criminală, dar nimeni nu l-ar fi mustrat dacă m-ar fi împuşcat chiar atunci şi acolo.

— Într-o zi, veţi înţelege ce fac pentru Germania şi pentru lume. Nu vrem să exterminăm toate rasele, doar să le ajutăm pe fiecare să-şi ocupe locul corect. După război, va exista o colonie unde vor putea trăi toţi ţiganii. L-am auzit pe Himmler, *Reichsführer-SS,* vorbind despre chestiunea asta. Vă asigur că e un om onorabil care întotdeauna se ţine de cuvânt.

Nu i-am răspuns, ci doar mi-am aplecat capul ca să mă scuz, iar el m-a condus până la uşă. Deja se lăsase noaptea. Nu voiam să mă întorc şi să-mi iau rămas-bun din nou. În acea după-amiază, mi-am pierdut toate speranţele de a găsi ceva uman în Mengele. Îşi încheiase transformarea malefică în cele şase luni de când era în Birkenau, aproximativ aceeaşi perioadă de timp de când era şi familia mea

aici. Din erou de război şi nazist loial, a devenit un doctor însetat de sânge, fără niciun respect faţă de pacienţii lui, selectând oamenii pentru a fi ucişi cu impunitate.

Când m-am întors în baraca noastră, am descoperit că Ludwika deja îi culcase pe copii. A fost o uşurare pentru mine să nu supraveghez programul în seara aceea. Eram epuizată, stoarsă de toată puterea. Descurajarea se fixase cu putere în inima şi în trupul meu.

— Cum a fost? m-a întrebat Ludwika, şovăitoare.

— Bine, într-un fel. A promis să furnizeze hrana pentru şcoala copiilor.

Vocea mea era monotonă.

— Păi, astea sunt veşti bune.

— Eu nu sunt atât de sigură. Am simţit ceva sinistru în acel loc. Trebuie să ne pregătim pentru ce e mai rău. Soarta noastră e legată de evenimentele care se petrec dincolo de aceste garduri. Dacă naziştii pierd, vor vrea să şteargă toate urmele crimelor lor. Dacă vor câştiga, nu va fi nicio problemă pentru ei dacă vor termina atunci cu noi. Doar un miracol ne mai poate salva de la o moarte lentă şi sigură.

Ludwika s-a prăbuşit sub greutatea gândurilor mele sumbre. Eram relativ tinere şi voiam să credem că viaţa avea să continue, că aveam să găsim o cale de a merge înainte, dar nu eram într-o situaţie mai bună sau diferită de milioanele de oameni care deja muriseră în Europa şi în jumătate de lume din cauza acestui război. Moartea nu se oprea ca să deosebească pe cei vinovaţi de cei nevinovaţi. Câştiga cu sutele de mii de suflete care se alăturau pe lista ei macabră în fiecare an. Toate numele noastre apăreau pe acea listă. Doar un miracol ne putea salva.

PAISPREZECE

DECEMBRIE 1943

AUSCHWITZ

Sfârşitul anului se apropia, ceea ce, în mod normal, ar fi fost o perioadă de sărbătoare şi bucurie. Dar ne-a umplut de incertitudine. Aveam să supravieţuim să vedem anul 1944? Am primit veşti despre bombardamentele neîncetate ale Berlinului şi ale altor oraşe germane. Repercusiunile în Auschwitz erau următoarele: gardienii păreau îngrijoraţi, beau mai mult şi erau întotdeauna în cele mai rele toane. Mulţi dintre ei îşi pierduseră membri ai familiei şi unii începeau să se teamă că crimele lor nu aveau să rămână nepedepsite pentru totdeauna. Era mai bine să îi evităm complet şi să mergem neobservaţi.

Mengele s-a ţinut de cuvânt. Situaţia s-a îmbunătăţit în creşă în timpul lunilor octombrie şi noiembrie, dar proviziile au început să scadă din nou în decembrie. Explicaţia oficială era că atacurile Aliaţilor îngreunau transportul bunurilor materiale, dar, paradoxal, trenurile pline cu evrei şi alţi ostatici ai naziştilor continuau să sosească fără probleme în Birkenau. Logica nazistă nu coincidea niciodată cu cea a restului umanităţii. Pentru ei, ura era o sursă de energie care venea peste noi.

Populaţia lagărului ţiganilor scădea în fiecare lună. Iarna de la sfârşitul anului 1943 a fost şi foarte aspră. Cei mai mulţi nu aveau nici lemne de foc, nici cărbuni de ars. Creşa, şcoala şi spitalul erau singurele barăci în care se permitea acest lux.

Copiii puteau sta liniştiţi, la căldură şi curaţi, toată dimineaţa, dar după-amiaza şi, mai ales, în nopţile aspre, trebuiau să stea în barăcile noroioase şi îngheţate.

La sfârşitul lunii noiembrie, am trimis o cerere comandantului ca să permită copiilor mai mici să doarmă în barăcile creşei şi şcolii, dar cererea a fost respinsă. Cu fiecare zi care trecea, tot mai mulţi copii mureau, se îmbolnăveau sau sufereau din cauza simptomelor îngrozitoare ale bolii noma.

Lagărul era cu moralul la pământ, ca să mă exprim politicos. Aşa că am fost surprinsă când ne-au trimis o evreică estoniană, numită Vera Luke, să se alăture listei învăţătoarelor. Tânăra fusese asistentă în ţara ei şi, chiar dacă avea o înfăţişare bolnăvicioasă şi era foarte palidă, a fost ca o gură de aer proaspăt pentru grădiniţă în timp ce ne chinuiam să rezistăm într-o perioadă foarte grea.

Am adunat echipa de învăţătoare la prima oră a dimineţii, înainte să vină copiii, şi am vorbit despre ultimele săptămâni. Cel mai mult îmi făceam griji pentru

felul în care aveam să înfruntăm iarna în aceste condiţii extrem de adverse.
— Mă bucur să vă prezint o nouă colegă, Vera Luke, le-am spus eu tuturor.
Au încercat să o întâmpine cu căldură, dar majoritatea colegelor mele sufereau şi ele de efectele frigului, malnutriţiei şi ale fricii din cauza situaţiei disperate a copiilor.
Vera a zâmbit şi ne-a zis:
— Când mi-au spus că aveam să lucrez într-o grădiniţă din Auschwitz, am crezut că îşi băteau joc de mine, dar acum înţeleg că e posibil să creăm o oază în deşert.
Zâmbetul era o extravaganţă pe care nu ne-o mai permisesem de multe săptămâni.
— Mulţumesc, Vera. Acum, să vedem ce provizii ne lipsesc.
Am început să prezint o listă lungă care părea să se lungească în fiecare zi. Când am terminat, m-am uitat la celelalte femei. Îşi ţineau capetele aplecate din cauza descurajării.
— Cred că te uiţi la ce nu ai şi la ce stă între tine şi a nu mai avea nimic, mi-a spus Vera. Sunt în iadul acesta de două luni şi am învăţat să nu mai am aşteptări, să încerc să mă bucur de fiecare zi şi să nu mă mai gândesc la ziua de mâine. Sugerez un act de rebeliune. Haideţi să sărbătorim Crăciunul!
Toate ne-am uitat la ea, speriate. Pentru cele mai multe dintre noi, Crăciunul însemna sărbătoare şi speranţă, dar niciuna din ele nu exista în Auschwitz.
— Toate ştiţi că sunt evreică, dar, dacă vom sărbători Crăciunul, le vom reda acestor copii un pic din credinţa lor. Toţi vor avea noi speranţe, visuri, aspiraţii. Vă rog, nu-i lăsaţi pe nazişti să le fure şi lucrurile astea.
Vera ne-a privit cu un zâmbet radios, dinţii ei albi şi strălucitori sclipind ca nişte diamante înaintea ochilor noştri obosiţi. Am încercat să mi-i imaginez pe cei cinci copii ai mei sărbătorind Crăciunul acolo. Era perioada lor preferată din an, dar apoi au început să vină îndoielile. Cum am fi făcut rost de tot ce aveam nevoie? Ce le puteam oferi?
— Dar nu avem nimic cu care să putem sărbători Crăciunul, am spus eu, supărată.
Era pentru prima dată de când conduceam grădiniţa când nu mi-am permis să mă bucur de ceva pentru copii.
— Putem face rost de un pom, decoraţiuni şi cadouri, chiar dacă vor fi foarte simple. Vom încerca să obţinem un pic de zahăr şi făină ca să facem fursecuri. Restul vor fi doar colinde şi o mică scenetă, a spus Vera, veselă.
Entuziasmul a început să se răspândească şi am început să vorbim toate deodată. Am făcut gălăgie şi m-am uitat la Vera. Am înţeles ce încerca să facă. Voia ca noi să putem visa din nou, dar mă temeam că un nou eşec ar fi destrămat până şi puţina speranţă care ne mai ţinea uniţi.
— Foarte bine, vom sărbători. Vom încerca să îi convingem pe gardieni să ne

ajute, deşi sunt sigură că se vor opune. În ultimul timp, au fost tăcuţi şi ranchiunoşi. Avem doar două zile să o facem. Ar fi bine să ne apucăm de treabă! le-am spus eu, convingându-mă în timp ce vorbeam.

Ne-am petrecut următoarea oră plănuind şi împărţindu-ne munca. Celelalte lucruri de pe agenda zilei au fost puse deoparte. Lipsa hranei şi viitorul nostru nesigur nu erau importante atunci. Vera ne-a reamintit că cea mai bună hrană pentru suflet era speranţa.

Când trebuiau să vină copiii, am îndrumat-o pe Vera pentru noile ei sarcini, cum făceam în fiecare zi, iar educatoarele au stat la intrarea barăcii ca să îi întâmpine pe elevi. Ne-am uitat la strada largă, acoperită de zăpadă. Temperatura scăzuse atât de mult în timpul nopţii că cea mai mare parte a păturii albe îngheţase şi se întărise. Frigul ne-a biciuit feţele şi a trecut uşor prin hainele noastre înţepându-ne pielea. După zece minute de aşteptare afară, am hotărât să ne întoarcem în clădire.

Le-am făcut semn colegelor mele să se aşeze la o masă şi m-am uitat pe fereastră. Nu se vedea niciun suflet în tot lagărul.

— Ştie cineva ce se-ntâmplă? De ce nu vin copiii în dimineaţa asta? le-am întrebat eu, nervoasă.

Zelma şi-a ridicat mâna cu timiditate şi celelalte mame ţigănci s-au uitat la ea cu seriozitate.

— Mamele sunt îngrijorate şi preferă să nu-şi trimită copiii.

— De ce nu mi-aţi spus asta? Ce se-ntâmplă? Acesta e singurul loc din tot lagărul unde copiii pot sta la căldură câteva ore şi pot mânca un pic de mâncare bună.

Îşi puteau da seama, după vocea mea, că nu eram în toane bune. Mă simţeam trădată de nişte femei din echipa mea.

— Se tem că nu-şi vor mai vedea copiii dacă îi aduc la şcoală. Dr. Mengele a luat mulţi gemeni şi nişte copii ţigani care aveau ochi de culori diferite. Nu mai au încredere în noi. Le-am rugat să stea de vorbă cu tine, dar spun că eşti germană şi o colaboratoare a naziştilor.

De-abia am auzit ultimele cuvinte. Era clar că Zelma s-a simţit îngrozitor când mi-a dat acele veşti proaste.

— E ridicol. Majoritatea copiilor ar fi murit până acum dacă nu ar fi existat creşa şi şcoala. Iarna e o adevărată problemă. Mulţi au murit de foame şi frig, dar nu e vina noastră că nu le putem oferi mai mult.

Eram furioasă.

Una dintre mamele ţigănci s-a ridicat în picioare şi a arătat cu degetul spre mine. A început să strige toate lucrurile pe care, aparent, le-a ţinut în ea timp de câteva luni, tot ce credea că făceam greşit.

— Copiii tăi primesc mâncare mai bună decât ceilalţi. Locuiesc în locul acesta călduros şi confortabil. Cele mai multe dintre noi am pierdut cel puţin unul sau

doi copii, dar tu ţi i-ai păstrat pe toţi cinci în siguranţă şi sănătoşi. Eşti preferata doctorului, dar întrebarea e: ce-i dai în schimb? Ţi-a promis că-ţi va proteja copiii?

Faţa ei era schimonosită de o ură îngrozitoare. Întotdeauna încercasem să fac tot ce puteam ca să îmbunătăţesc condiţiile de viaţă ale tuturor copiilor. Am hotărât că era mai bine să nu răspund. În schimb, m-am ridicat şi am mers la uşă.

— Ce faci, Frau Hannemann? m-a întrebat Zelma.

— Voi merge din baracă în baracă, să vorbesc cu fiecare mamă, am spus eu, încheindu-mi haina în timp ce am ieşit pe strada îngheţată.

Toate m-au urmat în linişte. Prezenţa lor era un sprijin moral. Am mers la prima baracă şi am intrat hotărâtă. Copiii şi mamele lor se înghesuiau în mijlocul clădirii, departe de pereţi. Nu prea era nicio diferenţă între a fi înăuntru sau afară, deşi mirosul de transpiraţie, urină şi lemn putrezit mi-a amintit de primele zile în Birkenau. Greutăţile pe care le înfruntasem de atunci mi-au trecut prin faţa ochilor una câte una. Era aproape imposibil să rămâi zdravăn la minte într-un asemenea loc. Acele mame erau adevărate eroine, dar teama le paralizase complet.

— Îmi pare foarte rău pentru neîncrederea dintre noi. E grea viaţa aici, în lagăr. Iarna e aspră şi ştiu că circulă zvonuri despre tot felul de lucruri. Noi vrem doar să vă ajutăm. Vă oferim singurul lucru pe care îl avem, chiar vieţile noastre. Nu ne place să avem privilegii, le-am spus eu. L-am rugat pe comandant să-i lase pe copii să doarmă în barăcile creşei, dar mi-a refuzat cererile. Mi s-au înroşit degetele din cauza petiţiilor pe care le-am scris. Uneori, rămân fără hârtie pe care să le scriu. Herr Doktor ne-a ajutat. E adevărat că ia copii pentru experimentele lui, dar chiar el mi-a spus că fac cercetări ca să găsească un tratament pentru cangrena care afectează copiii ţigani.

Am tăcut pentru un moment şi m-am uitat la feţele lor înăsprite de foame şi teamă. Păreau nişte fantome care pluteau într-un cimitir întunecat.

— Dar trebuie să aveţi încredere în noi. Copiii voştri vor primi un pic mai multă mâncare decât ar primi dacă ar rămâne în barăci şi măcar pot sta la căldură câteva ore. Nu am niciun control asupra copiilor pe care îi duc ei la spital, dar voi încerca să îi păstrez de parcă ar fi propriii mei copii. Vă promit.

Ştiam că puteam face foarte puţin sau chiar nimic dacă gardienii îmi luau gemenii sau alţi copii, dar măcar puteam încerca să opresc transferul şi să cer o explicaţie despre motivul pentru care erau luaţi. Mamele le-au făcut semn copiilor lor şi micuţii ne-au urmat până la următoarea baracă.

În următoarele trei ore, am repetat scena în fiecare baracă din lagărul ţiganilor. A fost obositor şi, până am terminat, eram îngheţaţi şi epuizaţi cu toţii, dar cel puţin 95 de procente din copii au primit permisiunea de a ne urma. Apoi am mers la spital în timp ce celelalte învăţătoare şi-au început cursurile. Era deja amiază şi, de obicei, atunci îi vizitam pe cei mai bolnavi copii. De-abia traversasem

strada când am observat ceva cu adevărat şocant.
Gardianca Maria Mandel mergea prin zăpadă, trăgând o săniuţă de lemn. Pe ea stătea un copil ţigan, de vreo cinci ani, îmbrăcat în nişte haine drăguţe şi scumpe. Copilul părea să se bucure de plimbarea cu sania. Maria s-a oprit chiar în faţa mea.
— Prizonieră, vreau să ai grijă de acest copil. Numele lui e Bavol şi e fiul regelui ţiganilor din Germania. Familia lui e una dintre cele mai nobile familii de ţigani. Părinţii lui au fost aleşi de Herr Doktor Robert Ritter să reprezinte romii germani. Ei spun că au fost încoronaţi în Berlin acum trei ani şi că arhiepiscopul le-a oficiat încoronarea. Poate că asta i s-a urcat la cap tatălui lui, pentru că a organizat o revoltă a ţiganilor în ghetoul Lodz, de aceea i-au adus pe majoritatea aici. Au fost date ordine să-i fie executaţi părinţii, dar nu s-au dat ordine pentru copil. Ar fi bine să ai mare grijă de el. Valorează mai mult decât toţi ceilalţi puradei la un loc.
Am fost şocată să o văd pe acea bestie trăgând sania pe care stătea micul prinţ. M-am uitat la copil. Avea nişte ochi foarte mari şi negri. Înfăţişarea lui era impecabilă. Nu se vedea nicio pată pe hainele lui din catifea albastră.
— Când se termină cursurile, veţi veni după el? am întrebat-o eu, nervoasă.
Niciodată nu ştiam cum avea să reacţioneze Maria Mandel.
— Da, bineînţeles, a strigat ea. Dacă nu pot ajunge acolo, va veni un kapos după el. Copilul e sub supravegherea mea directă. Nimeni nu trebuie să se atingă de el. Apoi s-a aplecat, i-a zâmbit copilului şi i-a dat o bucăţică de ciocolată. Am avut o impresie clară că băiatul era ca un animal de companie pentru ea, ceva care să o distreze şi să-i ofere afecţiune. Existenţa noastră se sfârşeşte atunci când nu mai e nimeni în lume capabil să ne iubească.
Gardianca a început să meargă din nou spre barăcile din faţa lagărului, iar eu m-am uitat la Bavol. Am întins mâna spre el, i-am zâmbit şi l-am întrebat dacă voia să vină cu mine. Micul prinţ nu mi-a spus nimic, dar mi-a răspuns cu un zâmbet. Am urcat scările grădiniţei şi l-am prezentat unei învăţătoare. Am cercetat pereţii timp de câteva secunde. Vopseaua era ştearsă în comparaţie cu ziua inaugurării, dar încă era un loc minunat în care puteam uita de tragediile vieţii în lagăr.
— Îţi place să pictezi? l-am întrebat pe copil.
El a dat din cap energic şi a renunţat la postura arogantă ca să îmi ofere un zâmbet larg. Am presupus că, ani de zile, lumea îi tratase pe acest copil şi pe părinţii lui ca pe nişte membri ai unei familii regale, iar acum era doar încă o victimă a crudului şi arbitrarului sistem nazist.
Următoarele două zile au fost frenetice. Echipa noastră de educatoare a venit cu două ore înainte de cursuri ca să pregătească materialele şi am făcut o cărare între barăci şi birou, trimiţând cereri pentru toate lucrurile de care aveam nevoie. Doctorul Mengele a fost de acord să ne dea mâncare suplimentară în acea zi, iar

un kapo a apărut cu un brad pentru petrecere.

Ne-am petrecut toată dimineaţa repetând colindele de Crăciun şi pregătind o scenetă. Voiam ca totul să fie perfect.

În seara de 24 decembrie, Ajunul Crăciunului, eram pregătiţi pentru petrecere. Copiii mai mici aveau să cânte două sau trei cântece, cei mai mari aveau să prezinte o scenetă despre naşterea lui Iisus, apoi le-am fi oferit mâncare copiilor şi părinţilor lor. Nu credeam că avea să vină vreun gardian. Pentru ei, era mai uşor să continue să ne vadă ca pe nişte animale sau obiecte şi, prin urmare, să evite orice ezitare când venea vremea să ne pedepsească sau să ne ucidă.

Sărbătoarea a început la timp. Lumânările şi ghirlandele din baraca creşei evocau o atmosferă specială de Crăciun. Frumosul brad cu puţine lumânări şi panglici a transformat locul într-o cameră de zi spaţioasă şi confortabilă.

Părinţii au venit liniştiţi şi s-au aşezat. Majoritatea bărbaţilor au rămas în picioare, în timp ce mamele s-au înclinat ca să-şi găsească cele mai bune poziţii pentru a-şi vedea copiii. Blaz şi Otis se ocupau de aşezarea oamenilor pentru a evita orice probleme. Am atârnat un cearşaf lung în loc de cortină. Vera a apărut pe scena improvizată îmbrăcată într-un fel de tunică şi s-a adresat publicului:

— Dragi părinţi, bunici, fraţi şi surori, azi vom sărbători împreună Crăciunul, una dintre. Sărbătorile cele mai îndrăgite, atât de copii, cât şi de adulţi. Copiii au pregătit acest program cu mult drag, aşa că vă rog...

Brusc, Vera a înmărmurit din cauza şocului, de parcă ar fi văzut o fantomă. M-am întors şi, mai întâi, am simţit frigul care intra prin uşa pe jumătate deschisă. Apoi a apărut Maria Mandel. Uniforma ei, impecabilă ca de obicei, era parţial acoperită de o capă mare de culoare gri. Oamenii s-au îndepărtat de ea cu teamă. Toţi am crezut că era acolo pentru a întrerupe evenimentul sau că avea să înceapă să îi bată pe oaspeţi, dar ea doar s-a rezemat de peretele din spate şi a stat acolo, tăcută.

Vera şi-a recăpătat vocea.

— Prima dată, copiii vor cânta *O du Fröhliche*[3], a anunţat ea.

S-au auzit nişte aplauze timide şi fiii mei au ajutat la tragerea cortinei. Copiii purtau papioane mici, negre, şi bretele. Cămăşile lor albe străluceau la lumina lumânărilor. S-au uitat la Maja, educatoarea lor, şi au început să cânte în timp ce Blaz i-a acompaniat la vioară.

Vocile frumoase ale copiilor mici au vibrat între pereţii creşei în timp ce fulgii de zăpadă cădeau în noaptea neagră. Corul ne-a amintit tuturor de sărbători mai fericite. Minţile noastre au căutat imaginile cadourilor, aşteptării şi magiei care învăluia ieslea din Betleem în noaptea aceea. Melancolia a început să se răspândească în cameră şi, în cele din urmă, a pus stăpânire pe toţi. Brusc, unul dintre copii a început să plângă şi nu a durat mult până i s-au alăturat toţi copiii,

[3] Colind german de Crăciun (n. Red.)

în timp ce îşi aminteau darurile şi fericirea sărbătorilor trecute.

Lacrimile le-au înecat vocile, la început ca o şoaptă, apoi ca un torent care ne-a tras pe toţi în jos cu tristeţea lui. M-am uitat la Adalia, care stătea cu fetiţele şi, de departe, am privit frumoasele perle care dansau în ochii ei albaştri. M-am gândit la Johann, despre care nu am mai aflat nimic de la vizita mea scurtă în Kanada. Era prima dată când ne petreceam Crăciunul departe unul de celălalt de când am fost adolescenţi. Poate că acesta avea să fie ultimul nostru Crăciun. Nu vor mai fi mâncăruri speciale, nu vom mai cânta în faţa şemineului, nu vor mai fi cadouri sub pom în următoarea dimineaţă sau copii nerăbdători să rupă hârtia colorată, cu ochii cât cepele şi bucuria radiindu-le prin toţi porii trupurilor lor.

Am încercat să mă ridic deasupra tuturor acestor gânduri. Nu puteam permite ca noaptea să fie stricată de gânduri triste sau de jalea după cei care nu mai erau cu noi. M-am ridicat în picioare, am stat lângă copii, am luat-o pe Adalia de mână şi am început să cânt. La început, vocea mea a fost singura care s-a auzit în camera plină de oameni, dar apoi s-au alăturat celelalte educatoare şi, în scurt timp, toţi cei aflaţi în cameră au început să cânte frumosul colind.

Fetiţele au cântat încă două cântece, apoi copiii mai mari au jucat în sceneta naşterii lui Iisus cu multă graţie. Emily a fost îmbrăcată ca Fecioara Maria, iar Ernest a fost Iosif.

Apoi Zelma şi Kasandra au prezentat un spectacol de teatru de păpuşi pentru copii, care stăteau la picioarele mamelor lor atunci. Bavol, micul prinţ ţigan, a stat la picioarele Mariei Mandel. Părea să se bucure de spectacol, primul semn de omenie pe care l-am văzut vreodată la ea.

Când s-a terminat, toţi au mers la mese şi au început să mănânce. Chiar dacă cei mai mulţi dintre adulţi nu mai gustaseră niciuna dintre acele delicatese de foarte multă vreme, le-au lăsat aproape pe toate copiilor.

Maria Mandel nu s-a apropiat de masă ca să mănânce. L-a îmbrăcat pe Bavol în haina lui şi a ieşit cu discreţie din baracă. Când a plecat, m-am întrebat ce fel de suflete aveau acele gardience de puteau să acţioneze cu atâta brutalitate şi cruzime. Am ştiut că nu voi primi niciodată un răspuns. Răul e mult mai mare decât un comportament antisocial sau o deficienţă psihologică. Mai presus de orice, e o lipsă de iubire faţă de sine şi faţă de ceilalţi. Gardianca s-a purtat ca o mamă în acea seară, dar nu am ştiut cât de departe ar fi fost dispusă să meargă ca să îşi salveze noul animal de companie. Naziştii întotdeauna respectau regulile. Partidul era viaţa lor şi orice infracţiune i-ar fi separat de sursa de putere şi influenţă, transformându-i din nou în nimeni, aşa cum au fost înainte. Hitler le-a dat un motiv de a trăi. Erau câinii credincioşi ai unui stăpân fără inimă, dar măcar stăpânul îi lăsa să guste resturile puterii lui crude.

După o oră, familiile au plecat din baraca creşei cu ceva asemănător fericirii. Peste câteva minute, aveau să fie din nou în realitatea insuportabilă a vieţii din lagăr, dar ne-au mulţumit cu toţii pentru darul neaşteptat care le-a luminat viaţa,

chiar şi pentru un moment. Când petrecerea s-a terminat, educatoarele m-au ajutat să fac curat. Când totul a fost din nou în ordine, mi-am culcat copiii. Erau atât de obosiţi că de-abia s-au împotrivit. Blaz şi Otis au primit fiecare, în dar, o mică praştie, dar nu puteau să le scoată din baracă pentru că erau interzise în lagăr. Gemenii au primit o păpuşă cu o mână şi un căluţ vechi şi decolorat, dar Emily şi Ernest au crezut că erau cele mai scumpe jucării din lume în acea seară. Adalia îşi strângea noua păpuşă de cârpă şi mi-a dat un pupic atunci când s-a ghemuit în patul nostru.

M-am întors în camera principală şi am început să scriu în jurnalul meu. Trecuse ceva vreme de când scrisesem ultima dată, poate ca un refuz de a continua să îmi apăr amintirile. De-abia începusem, când am auzit cum se deschidea uşa. Mi-am ascuns jurnalul în haină şi m-am uitat cu teamă la umbra ale cărei contururi se formau în pragul uşii. Spre mirarea mea, era Maria Mandel din nou. Cu trupul uşor cocoşat, a intrat şi a făcut câţiva paşi spre mine. Am început să tremur. Femeia aceea nu a fost niciodată o purtătoare de veşti bune şi toţi se temeau de ea. S-a apropiat şi, la lumina lumânărilor, am văzut că avea ochii roşii şi o privire fioroasă.

— L-au luat, a fost tot ce a spus ea.

Ştiam că vorbea despre copilul pe care l-a luat sub ocrotirea ei, dar nu ştiam exact la ce se referea. Dar m-am temut prea tare ca să întreb. Ar fi putut reacţiona violent; poate că a venit să facă ceva copiilor mei.

— L-au luat. Au golit baraca orfanilor. Au dus o duzină la spitalul lagărului, dar restul nu vor mai exista peste câteva minute.

Vocea ei era răguşită, de parcă ar fi plâns foarte multă vreme. M-am întrebat dacă băuse, dar a părut trează în seara acelui Ajun de Crăciun.

— Pot să-ţi aduc ceva de băut?

— Nu, doar nu voiam să fiu singură în noaptea asta. Tot ce s-a întâmplat aici...

Nu şi-a terminat propoziţia.

— Îmi pare foarte rău. A fost un copil frumos şi inteligent.

— Ce ştii despre asta, curvo? Eşti o femeie germană cu o grămadă de copii jegoşi făcuţi cu un nemernic ţigan. Nu eşti deloc ca mine. Oamenii ca tine sunt doar gunoaie. Păstrează-ţi compasiunea pentru tine. În curând vei avea nevoie de ea pentru puradeii tăi.

S-a uitat urât la mine şi, pentru o fracţiune de secundă, în spatele straturilor imense de mândrie şi răutate, am văzut o sclipire slabă de ceva uman. Apoi s-a întors şi a ieşit afară, mărşăluind, în viscol. Cuvintele ei au trecut prin mine ca nişte pumnale de foc. La ce s-a referit? Mă ameninţa sau doar încerca să-şi verse furia pe mine?

Toate fiinţele umane sunt de neînlocuit, au o valoare infinită, şi nimic nu poate înlocui o viaţă luată. În acea noapte sărbătoream viaţa, naşterea copilului Iisus, dar mulţi copii trebuiau să moară, sacrificaţi flăcărilor urii şi răului. Mi-am lăsat

capul în jos şi m-am gândit la mesajul din iesle: „Slavă Domnului din ceruri, şi pe pământ pace şi bunăvoinţă între oameni”.

Războiul şi-a luat birul de moarte şi pustiire în acel Ajun de Crăciun. Am încercat să-mi umplu inima cu iubire. Nu voiam ca ura să-mi mănânce măruntaiele. Trebuia să-mi iubesc până şi duşmanii. Era singurul mod de a nu deveni şi eu un monstru.

CINCISPREZECE

MARTIE 1944

AUSCHWITZ

Iarna se apropia de sfârşit, dar ştiam că primăvara încă era departe de Polonia. Zăpada încă acoperea parţial lagărul şi avea să facă loc ploii neîncetate, noroiului şi unui număr jalnic de morţi. Mâncarea era tot mai puţină. Anumite familii cu mai multă influenţă în tabără au păstrat ceea ce era menit pentru alţii. Femeile fără soţi în lagăr, oamenii din comunităţile mai mici de ţigani şi copiii duceau greul împărţirii nedrepte a proviziilor insuficiente. Cei mai privilegiaţi membri ai lagărului erau foştii mei prieteni, ţiganii germani. De câteva ori, am mers la baraca 14 ca să îi rog să-şi schimbe obiceiurile, dar răspunsul lor a fost întotdeauna acelaşi: decât să moară de foame copiii lor, mai bine cei ai altor mame.

Într-un fel, lenea tot mai mare a gardienilor lagărului, care erau mai interesaţi să se îmbete şi să uite de războiul care îşi croia drumul încet şi implacabil prin Germania, i-a făcut să fie tot mai neatenţi la viaţa din lagăr. Am auzit poveşti despre viaţa desfrânată pe care gardiencele o duceau cu soldaţii SS. Am auzit chiar şi zvonuri că Irma Grese era însărcinată.

Germanii au închis şcoala pentru băieţi mai mari a lui Antonin Strnad şi m-am temut că aveau să închidă şi grădiniţa noastră în orice moment. Într-o dimineaţă de duminică, atunci când nu aveam cursuri şi copiii mei încă dormeau în camera din spate, am auzit o bătaie în uşă. M-am ridicat şi am deschis uşa încet, sperând să nu îi trezesc.

— Frau Hannemann, permiteţi-mi să mă prezint, mi-a spus o tânără cu ochi albaştri.

Vorbea germana corect, chiar dacă accentul ei părea ceh.

— Bună ziua, vă rog, continuaţi.

— Numele meu e Dinah Gottliebova şi sunt pictoriţă. Dr. Mengele m-a trimis să pictez portretele unor ţigani din lagăr. Voiam să vă cer ajutorul. Pentru că sunteţi directoarea şcolii, aţi putea să mă ajutaţi să ajung la copii şi la mamele lor.

Cererea tinerei m-a surprins, dar ştiam că Mengele era foarte interesat de cercetarea biologică şi antropologică. La început, nu mi s-a părut nimic rău în pictarea elevilor. Măcar ar fi fost ceva interesant pentru ei, ceva care să mai întrerupă monotonia chinuitoare a vieţii din lagăr. Părea încă un ordin absurd al

naziştilor. Naziştii erau obsedaţi de adunarea informaţiilor şi păstrarea documentelor. Dinah era frumoasă, cu ochi albaştri luminoşi şi păr roşcat. Mai târziu, am aflat că, într-adevăr, era cehă şi că Mengele i-a cerut să înregistreze nuanţele pielii romilor pe care fotografiile nu puteau să le surprindă.

— Pot să vă fac o listă şi să începeţi mâine. Nu vă pot garanta că adulţii vor participa. Oamenii de aici, din lagăr, sunt foarte supăraţi şi mă tem că unii vor refuza.

— Vă mulţumesc foarte mult pentru ajutor.

— Doriţi un ceai? am întrebat-o eu.

Băutura pe care am putut să o prepar nu prea semăna cu ceaiul, dar măcar era fierbinte şi păcălea stomacul pentru câteva minute.

— O, ceaiul e întotdeauna binevenit, a spus ea, zâmbind.

Nu a durat mult până am pregătit băutura pentru noi.

Când m-am întors unde stătea ea, părea fascinată de picturile murale.

— Cine le-a pictat?

— Ei bine, nu mai sunt aşa de vii precum au fost. Eu am făcut-o pe asta, dar cele mai mari au fost făcute de o ţigancă pe nume Zelma.

— Sunt foarte bine făcute. Picturile astea mi-au salvat viaţa, mi-a spus tânăra.

— Chiar aşa?

Eram intrigată.

— Da, chiar după ce am fost adusă în Auschwitz, cineva din baraca mea m-a întrebat dacă puteam să-i fac o pictură murală cu Albă-ca-Zăpada şi cei şapte pitici, din filmul Disney. Am crezut că gardienii mă vor pedepsi, dar dr. Mengele a văzut pictura murală şi s-a gândit că-mi putea folosi talentul.

— Dr. Mengele întotdeauna caută oameni care îl pot ajuta la experimentele lui, am spus eu, exasperată.

Ştiam că ne folosea pe toţi. Ne manipula ca pe nişte pioni ca să intre în istorie cu glorie.

— E adevărat, dar asta ne-a salvat pe mine şi pe mama mea. Avem condiţii mai bune de viaţă şi îmi place ce fac, a spus ea, sorbind din ceai.

— Au trecut câteva zile de când l-am văzut pe Mengele, am comentat eu.

— Sigur va veni la meciul de fotbal.

Dinah de-abia şi-a terminat propoziţia când am auzit o femeie ţipând pe stradă. Am fugit până afară şi am văzut o mamă la vreo zece metri depărtare, cu gemenii ei, Guido şi Nino, care aveau patru ani. Cu cinci zile în urmă, un ofiţer SS îi luase în ciuda împotrivirii mele. De atunci, mama lor a venit tot timpul la creşă ca să întrebe de ei. Am fugit amândouă până la ea. Se lovea în piept, iar copiii plângeau neconsolaţi. Când ne-am apropiat, am văzut că băieţii erau acoperiţi cu o pătură ruptă. Ţipau incontrolabil, iar feţele lor murdare erau strâmbate într-o expresie de durere puternică.

— Ce se-ntâmplă cu copiii? am întrebat eu, aplecându-mă ca să ridic copiii de

la pământ.
— Doamne! E un monstru! a ţipat ea.
Din cauza emoţiei nu se înţelegea ce spunea.
— Calmează-te, calmează-te! Ce-au făcut? am întrebat-o eu, devenind mai speriată.
— Uită-te şi tu. Diavolul ăla i-a mutilat!
Am ridicat pătura cu grijă. Apoi am văzut cum spatele şi braţele gemenilor fuseseră cusute împreună. Din rana mare ieşea puroi şi arăta oribil, toată decolorată şi umflată. De ce naiba ar face cineva aşa ceva? Gemenii au fost cusuţi unul de celălalt, venele lor au fost unite.
Apoi am mirosit-o. Pielea putrezea. În scurt timp, ar fi făcut o infecţie, apoi cangrenă şi ar fi murit. I-am dus la spital, împreună cu mama lor. Dr. Senkteller şi Ludwika erau acolo. Ne-au condus înăuntru imediat şi, după ce am lăsat-o pe mamă cu Dinah, pictoriţa, am mers să îmi ajut colegii.
— Cine le-a făcut asta? a întrebat doctorul, cu ochii holbaţi şi nevenindu-i să creadă.
— Mengele.
Practic i-am scuipat numele.
S-au uitat unul la celălalt, şocaţi. Rănile adânci şi murdare nu arătau ca lucrarea unui profesionist; păreau mai mult o ciopârţire şi o cusătură grosolană făcută de un măcelar.
— Infecţia a ajuns la os. Ar putea supravieţui câteva zile dacă le amputăm braţele, dar, pentru că nu avem morfină şi antibiotice, infecţia se va răspândi prin tot corpul şi vor avea parte de o moarte îngrozitor de dureroasă, a spus doctorul.
Transpiram şi mi s-a făcut greaţă, dar m-am abţinut să nu vomit. Ludwika mi-a cercetat faţa şi mi-a spus:
— Arăţi de parcă ţi se face rău.
— Sunt bine. Ce putem face pentru ei? am întrebat eu disperată.
Ce aveam să-i spun mamei gemenilor?
Cu câteva luni înainte, am jurat mamelor din lagăr că aveam să le apăr copiii, dar patru perechi de gemeni ai lui Mengele şi cinci copii ţigani dispăruseră sub pretextul de a-i vindeca de noma, chiar dacă niciunul dintre ei nu prezentase nici cele mai uşoare simptome. Dar asta era altceva. Mengele înnebunise de tot. Îi păsa doar de experimentele lui.
— Dacă nu facem nimic, copiii vor muri în mai puţin de douăzeci şi patru de ore. Putem să le dăm puţina morfină care ne-a mai rămas ca să îi adormim, să nu mai sufere, mi-a răspuns doctorul.
— Da, mulţumesc, i-am răspuns eu, incapabilă să îmi stăpânesc două lacrimi mari care mi se prelingeau din ochi.
Mi-am şters faţa repede şi am mers în camera unde aştepta mama.
Şi-a întors ochii rugători spre mine, dar, când am dat din cap, a început să ţipe,

să plângă şi să se lovească din nou în piept.

— Măcar nu vor mai suferi, i-am spus eu, strângând-o tare în braţe.

Am stat aşa pentru o vreme, plângând îmbrăţişate, până când s-a mai calmat un pic. Am plecat din spital şi ne-am întors încet la baraca ei. Brusc, şi-a smuls mâna dintr-a mea şi a fugit în direcţia gardului electric. Am fugit după ea, dar era cu mult înaintea mea. De la o distanţă de doar un metru de gard, a sărit şi l-a apucat strâns. O scânteie strălucitoare m-a oprit brusc. Femeia a avut convulsii câteva momente, până când şocul electric a aruncat-o pe spate. Când am ajuns la ea, am văzut groaza pe faţa ei. Moartea o găsise, în sfârşit, dar în ochii goi care se holbau la cerut înnorat de martie se putea vedea frica.

I-am îmbrăţişat corpul ars în timp ce alţi prizonieri au început să se adune lângă noi. Kapos m-au făcut să-i dau drumul şi, după ce au verificat dacă era moartă, au dus-o la mormanul de cadavre care se aduna în fiecare zi în spatele barăcii spitalului.

Dinah m-a ajutat să mă ridic. Faţa ei serioasă reflecta epuizarea pe care au produs-o toată violenţa şi moartea aceea. Cruzimea şi răul erau limbile ceasului care făceau Auschwitz-ul să ticăie.

De-abia făcusem doi paşi când un val de prizonieri care se îndrepta spre gardul din spatele lagărului ne-a ajuns din urmă. Trebuia să înceapă meciul de fotbal şi oamenii s-au îngrămădit ca să vadă cum SS şi *Sonderkommandos* de la crematorii concurau pe picior de egalitate timp de nouăzeci de minute. Prizonierii adorau momentele în care un jucător SS cădea şi o luau razna de bucurie când prizonierii dădeau un gol în poarta germanilor.

Dacă ne uitam într-o parte, puteam vedea cadavrul mamei gemenilor, care era cald încă, zăcând peste o duzină de cadavre, dar nimeni nu mai era atent la asta. Toţi se concentrau la meci, indiferenţi faţă de foştii camarazi. M-am uitat spre scările care duceau la saună şi l-am văzut pe Mengele. Stătea cu o mână rezemată de balustrada de lemn. Zâmbea uitându-se la terenul de fotbal, de parcă ar fi fost aşezat într-o boxă privată dintr-un stadion. Am fost atât de furioasă că nu m-am putut opri. Mi-am croit drum prin mulţime şi m-am dus direct la el. Am urcat scările, iar el s-a încruntat când şi-a dat seama de prezenţa mea.

— Herr Doktor, doi gemeni din şcoala mea s-au întors într-o stare jalnică. Doctorii cred că vor muri în douăzeci şi patru de ore.

M-am forţat să rămân calmă.

— Nu acum, vă rog. Mă uit la meci! a spus el, încercând să mă ignore.

Am stat drept în faţa lui. Eram un pic mai înaltă decât el şi îi blocam priveliştea. M-a împins brusc într-o parte şi aş fi căzut în zăpadă dacă nu aş fi reuşit să mă apuc de balustradă.

— Ce le-aţi făcut, Herr Doktor? am insistat eu.

M-a apucat cu mâinile lui reci şi furioase, şi a început să mă scuture.

— Femeie blestemată! Te-am ascultat întotdeauna. Ţi-am tratat familia bine, ţi-

am permis mari privilegii. Am răsfăţat lagărul cu o grădiniţă şi o orchestră, dar trebuie să-mi continui cercetarea. Tot ce ai primit vine de la instituţia mea. Dacă ar fi fost după cei care conduc lagărul, toţi ţiganii ar fi murit acum câteva săptămâni. Ai înţeles?

Am fost uimită şi îngrozită. În inima mea, ştiam că spunea adevărul, dar era atât de odios că nu-l puteam accepta. Atunci, mi-am dorit din toată inima să mor. Mi-am dorit să am curajul să mă arunc pe gard, aşa cum o făcuse mama gemenilor, şi să scap de toată suferinţa.

— Copiii germani flămânzesc şi suferă consecinţele războiului! Femeile însărcinate îşi pierd copiii! Bătrânii mor pe străzi cerşind pâine! Nu poţi cere mai mult de la mine, fac tot ce pot. Dacă trebuie sacrificaţi câţiva pentru binele Germaniei, atunci aşa să fie. Mor ca să-i salveze pe mulţi alţii. Vrei ca următorii să fie copiii tăi?

Ochii lui roşii păreau gata să explodeze. Şi-a scos Luger-ul şi l-a ţinut la capul meu. Chiar am crezut că avea să se termine totul pentru mine, dar apoi toţi au început să strige. Germanii au dat un gol. Doctorul a renunţat, şi-a pus arma deoparte şi m-a împins de pe scări. Am căzut repede în zăpada rece şi umedă. M-am simţit distrusă, complet epuizată şi gata să renunţ pentru totdeauna. Apoi a apărut Blaz şi m-a ajutat să mă ridic în picioare.

— Hai să plecăm, mamă, mi-a spus el, purtându-mi greutatea instabilă pe umerii lui.

Am plecat din mulţime şi am mers spre drumul principal, apoi pe distanţa scurtă până la baraca creşei. Încă era cald înăuntru. M-am trântit la una dintre mese, pe care încă mai stăteau ceştile noastre de ceai de dimineaţă.

— Îţi fac nişte ceai, mi-a spus Blaz.

— Nu, voi fi bine. Du-te să te uiţi la meci.

M-am dus la soba noastră improvizată şi am încălzit nişte apă. După câteva minute, a apărut o cană aburindă în faţa mea. Am simţit lichidul fierbinte coborându-mi pe gât şi m-am gândit la Johann. Sigur se uita la meci de partea cealaltă a gardului, atât de aproape şi totuşi incredibil de departe. Ştiam că m-ar fi protejat de acel monstru, dar şi-ar fi pierdut viaţa în acelaşi timp. Uneori, lucrurile care ne lipsesc sau obstacolele pe care le înfruntăm devin aliaţi care ne ajută să rezistăm. Atunci şi acolo, am hotărât că nu aveam să mă dau bătută. Aveam să lupt până la ultima răsuflare. Chiar dacă lumea se prăbuşea în jurul meu, eu aveam să rămân fermă. Poate că primăvara îi va smulge pe locuitorii înfometaţi ai Auschwitz-ului din ghearele morţii.

ŞAISPREZECE

MAI 1944

AUSCHWITZ

Zvonurile circulau ca nişte scântei prin Auschwitz. Uneori, chiar gardienii sau kapos lăsau la vedere un ordin sau o schimbare bruscă a condiţiilor din lagăr, alteori prizonierii care lucrau pentru nazişti ca secretari sau în altă poziţie administrativă cu acces la informaţii privilegiate răspândeau veştile. Cumva, întotdeauna aflam ce plănuiau autorităţile lagărului.

Aliaţii ocupaseră aproape toată Italia, iar oamenii spuneau că, în curând, avea să fie alt front la Atlantic. Ruşii îi împingeau încet pe germani înapoi spre graniţele lor şi scăpau Uniunea Sovietică de nazişti. Bombardamentele Aliaţilor distruseseră cele mai importante oraşe germane, iar Hitler avea nevoie de tot mai mulţi sclavi ca să continue să fabrice armament. În aprilie, SS au luat peste opt sute de bărbaţi şi aproape cinci sute de femei din sectorul BIIe. Lagărul ţiganilor era golit în mod constant, de parcă eram grămada de gunoi din Birkenau care era curăţată puţin câte puţin. Pe măsură ce populaţia lagărului nostru se micşora şi rămâneau doar cei care erau inutili pentru nazişti, condiţiile de viaţă s-au înrăutăţit şi mai mult.

Singurul lucru care părea să se îmbunătăţească în acele zile era vremea. Ploua tot timpul, dar măcar nu era zăpadă şi temperatura era suportabilă. Munca noastră în creşă şi şcoală se redusese drastic. Mai erau doar vreo douăzeci de copii în fiecare clasă şi numărul lor scădea în fiecare lună. Nu am mai vorbit cu dr. Mengele de la ultima întâlnire cu el. Am comunicat cu el doar prin rapoarte scrise despre muncă şi cereri pentru copii care erau ignorate sistematic. Asistentele mele arătau semne de epuizare şi ne confruntam cu teama suplimentară că şi ele aveau să fie luate.

În acele zile de mai, una dintre kapos, Wanda, ne-a adus o fetiţă germană, numită Else Baker. Avea opt ani. Wanda nu era, în niciun fel, cea mai rea kapo din lagăr, dar nu era neapărat un înger, de aceea am fost surprinse când a spus că avea grijă de copila nou-venită de aproape o lună.

Elsa Baker era o fetiţă frumoasă, cu trăsături fine şi o expresie inteligentă. Arăta încă bine şi delicată – era clar că nu suportase greutăţile prin care trecuseră cei mai mulţi dintre ţigani în Birkenau. M-am dus la ea şi i-am spus, zâmbind:

— Ai vrea să stai aici, cu noi? Poţi să stai aici de dimineaţa devreme, până după-amiaza târziu.

Ea a încuviinţat din cap şi, în timp ce Wanda pleca, am condus-o pe Else până la baraca şcolii. Chiar dacă aveau doar şapte ani, gemenii mei, Emily şi Ernest, erau acolo cu restul grupului. În ultimul timp, acceptasem copii de toate vârstele, chiar dacă nu prea aveam ce să le oferim în afară de câteva ore de distracţie. Proiectorul era stricat, nu mai aveam hârtie şi rechizite de şcoală şi, cel mai rău, nu mai aveam mâncare.

De-abia deschisesem uşa, când am întâlnit chipul disperat al Verei Luke. Ieşea afară în fugă şi nu a observat-o pe fata cea nouă.

— Tocmai te căutam. I-au luat pe gemeni, a spus ea, disperată.

M-am uitat la ea, nevenindu-mi să o cred. Era ceva neobişnuit ca gardienii să ia copii din grădiniţă fără să ne informeze, dar în Auschwitz nimic nu avea vreo logică. Am simţit o gheară în piept şi m-am aplecat în faţă. Trebuia să fac ceva. Am încercat să ţip pentru ca mintea mea să mă facă să mă mişc şi să fug după ei, dar o panică absolută mă paraliza.

— Trebuie să mergem la secretară sau să căutăm copiii direct în saună. Dacă vor fi scoşi din lagărul ţiganilor, nu se vor mai întoarce, a spus Vera.

Am dat drumul mâinii Elsei şi am fugit cu Vera pe drum. Nu era nici urmă de ei acolo. Am crezut că au fost duşi la saună, acolo unde Mengele îşi făcea adesea experimentele. Am fugit în timp ce burniţa şi, în scurt timp, am fost ude leoarcă. Cenuşiul cerului accentua verdele intens al curţilor dintre barăci şi pădurea se legăna la capătul îndepărtat al lagărului. Am urcat în fugă scările din spatele saunei şi ne-am oprit chiar în faţa uşii.

— Întoarce-te la copii, i-am spus Verei.

Nu voiam să-i fac probleme. Până la urmă, miza era fiul meu şi fiica mea. Eram dispusă să risc totul pentru a-i salva, dar altcineva nu trebuia să suporte consecinţele.

Am dat buzna în laborator fără să bat la uşă. Zosia era acolo, cu nişte dosare, gata să plece din cameră.

Şi-a ridicat privirea, alarmată.

— Ce faci aici? mi-a şoptit ea, uitându-se în jur cu frică.

— I-au luat pe gemeni.

Am simţit că mă sufoc între hohotele de plâns.

— E o nebunie azi. Autorităţile lagărului au cerut aproape toţi bărbaţii tineri care au mai rămas şi încă optzeci de femei. Poate copiii tăi au ajuns pe listă din greşeală, sunt doar numere pentru SS, mi-a explicat ea.

— Poate că da, poate că nu. Nu ne-au anunţat la şcoală. Cum pot face o asemenea greşeală cu *gemenii?* am spus eu cu o neîncredere sporită.

Nu mai puteam crede niciun cuvânt pe care mi-l spunea. Ea l-a ajutat pe Mengele la experimentele lui.

— Nu ştiu ce să-ţi mai zic, mi-a spus ea, dând din cap.

Mi-a tăcut semn cu mâna ca să îmi indice că trebuia să plec din birou, dar am

reuşit să trec pe lângă ea şi să alerg spre laborator.

Am auzit vocea Zosiei în urma mea în timp ce am deschis brusc uşa. Înăuntru, locul se schimbase de când fusesem ultima dată acolo. Nu mai arăta ca un centru de cercetare. Era mai mult o temniţă unde Mengele tortura copii nevinovaţi. Pe pereţi, erau aliniaţi globi oculari de diferite culori, înrămaţi, fotografii îngrozitoare ale unor experimente de-ale lui şi recipiente cu organe umane de vârste şi mărimi diferite. Unele borcane pline cu lichid dezinfectant conţineau fetuşi deformaţi de gemeni.

Doctorul era în partea din spate a camerei, cu spatele la mine, halatul lui alb şi impecabil ascunzând parţial picioarele a doi copii aşezaţi pe un pat lung. Credeam că erau copiii mei. Am fugit spre Mengele, hotărâtă să îl atac dacă era necesar, dar, înainte să ajung la el, s-a întors şi s-a uitat la mine cu asprime.

— Ce faceţi aici? a mârâit el.

Am mers în spatele lui şi am văzut copiii. Nu erau ai mei. S-au uitat la mine cu nişte feţişoare triste, implorându-mă în tăcere să îi scot de acolo. Mengele m-a tras de mânecă până afară, pe hol.

— Aţi înnebunit de tot? Era să vă omor o dată. Ar fi bine să nu vă mai încercaţi norocul.

— Unde sunt copiii mei? l-am întrebat eu. Cineva mi-a luat gemenii.

— Nu sunt aici. Trebuie să fi fost o greşeală. Semnez ordine în fiecare zi pentru venirea şi plecarea prizonierilor. Fabricile au nevoie de forţă de muncă şi unii tineri pleacă să lucreze în alte lagăre, dar nu copiii, mi-a spus Mengele cu seriozitate.

Dar am simţit că nu îmi spunea tot adevărul.

Apoi am auzit zgomotul camioanelor şi am fugit până la uşă. Vehiculele erau parcate pe drum şi aproape o sută de soldaţi au sărit din ele şi au început să adune ţigani de toate vârstele. Nu ştiam ce să fac. Trebuia să mă întorc şi să-mi apăr ceilalţi copii de orice intenţionau să facă soldaţii, dar trebuia să-mi caut şi gemenii.

În cele din urmă, am decis să-mi caut copiii dispăruţi. Ştiam că asistentele şi-ar fi dat vieţile ca să-i apere pe ceilalţi copii din grădiniţă. Am fugit până la camioane. La început, prizonierii nu au opus nicio rezistenţă dar, brusc, un băiat mai mare a aruncat cu o piatră într-un soldat, lovindu-l direct în faţă. Nasul tânărului soldat a început să sângereze şi l-a împuşcat imediat pe băiat. Ţiganii martori la acea scenă au sărit pe soldat şi au început să îl bată. Nu a durat mult până când i-au urmat restul prizonierilor. Bărbaţii şi femeile, bătrânii şi adolescenţii, cu toţii au început să arunce cu orice găseau în soldaţi şi să dea în ei cu beţe şi bâte improvizate. S-au auzit nişte împuşcături, dar sergentul SS le-a ordonat soldaţilor să se retragă.

Unii ţigani adulţi i-au ajutat pe copii şi pe adolescenţi să se urce pe acoperişuri, în timp ce alţii au aprins torţe şi au dat foc unor prelate de pânză ale

camioanelor. Şoferii au reacţionat mergând cu viteză spre intrarea în lagăr şi haosul a pus stăpânire peste tot.

Soldaţii s-au retras şi s-au ascuns între barăcile 6 şi 4. Reacţia prizonierilor i-a luat complet prin surprindere. De obicei, era puţină rezistenţă împotriva brutalităţii din Auschwitz dar, în acea zi, şi-au găsit nişte adversari pe măsură.

Am fost mândră de acei ţigani. Majoritatea oamenilor îi considerau antisociali, dar ei au fost singurii capabili să îşi apere familiile şi să se împotrivească atunci când erau duşi să fie măcelăriţi.

Soldaţii au împuşcat şi au ucis un băiat care arunca cu pietre de pe un acoperiş din apropiere şi l-am zărit pe Blaz, nu departe, cu praştia lui. Un soldat şi-a îndreptat arma spre el. Am fugit şi l-am împins pe soldat cu putere, iar germanul s-a dezechilibrat, trimiţându-şi glonţul inofensiv în spaţiu.

— Blaz, dă-te jos de pe acoperiş şi întoarce-te la baraca noastră! am strigat eu.

Apoi alt soldat m-a lovit cu patul puştii în faţă.

Blaz a coborât de pe acoperiş şi s-a aruncat la gâtul soldatului. Un grup de băieţi i s-a alăturat şi cei doi soldaţi au fugit spre restul camarazilor lor.

Blaz m-a ajutat să mă ridic. L-am prins de umeri şi l-am întrebat:

— I-ai văzut pe gemeni?

El a încuviinţat din cap, dar unul dintre prietenii lui a arătat spre unul dintre puţinele camioane rămase, parcate la porţile lagărului. Prelatele de pânză erau rupte şi am văzut un grup de cel puţin treizeci de prizonieri care încercau să evadeze. Gemenii erau printre ei.

Chiar dacă le-am ordonat lui Blaz şi celorlalţi copii să se întoarcă în barăcile creşei, toţi m-au urmat. Am fugit până la camionul care încerca să se întoarcă, dar era blocat de restul convoiului dinaintea lui. Unii soldaţi îi goneau pe aceia dintre noi care încercau să ajungă la prizonierii din camioane, dar majoritatea SS se retrăgea. Când am ajuns la camion, a reuşit să se întoarcă şi s-a îndreptat spre poartă. Kapos au format un zid uman ca să nu trecem, dar forţa oamenilor i-a trântit la pământ şi am fugit spre camion. Am ajuns într-o parte a lui şi mi-am văzut copiii. Eram la doar nouă metri de gard. Soldaţii erau aliniaţi dincolo de poartă, gata să împuşte pe oricine ar fi încercat să plece din lagăr. Apoi le-am strigat gemenilor să sară. S-au uitat la distanţa de doi metri şi jumătate până jos, dar Ernest s-a urcat pe partea de lemn şi a luat-o pe Emily de mână. Au sărit pe pământul noroios şi s-au rostogolit câteva secunde înainte să se oprească. Camionul a ieşit pe poartă şi soldaţii au închis-o repede. Majoritatea ţiganilor au reuşit să scape. Doar aproximativ o duzină a rămas în camioane.

Oamenii au început să alerge ca nebunii spre barăci, temându-se că naziştii aveau să tragă la întâmplare cu mitralierele, dar nu au mai fost atacuri.

În acea noapte, toţi copiii din lagăr au stat cu grupul nostru de educatoare în barăcile creşei şi ale şcolii, în timp ce restul ţiganilor s-au pregătit pentru încă un atac împotriva lagărului. Au golit primele barăci şi au făcut razii în depozit şi în

bucătărie. Au ridicat un fel de baricadă şi ne-am petrecut toată noaptea stând de pază, aşteptând un atac al SS.

La ora zece, în acea seară, când toţi copiii dormeau, un calm încordat domnea în lagăr şi nu ştiam când avea să se sfârşească. Copiii erau împrăştiaţi pe podeaua barăcii şi toate educatoarele se odihneau la uşă. Podeaua de lemn îngheţa şi mă dureau oasele. Gemenii au refuzat să plece de lângă mine şi aveam câte unul de fiecare parte.

Zelma mi-a şoptit:

— Cred că acesta e sfârşitul.

Nu am ştiut cum să-i răspund. Mă gândeam la acelaşi lucru. În fiecare zi, veneau mai multe trenuri cu evrei din Ungaria şi se părea că devenisem o pacoste pentru nazişti.

— Unora le-a sunat ceasul chiar când au coborât din tren. Noi măcar am reuşit să facem ceva frumos înainte să murim, i-am răspuns eu, chiar dacă nu eram deloc convinsă că a meritat să prelungim agonia copiilor care căzuseră în ghearele lui Mengele.

— A fost o plăcere să te cunosc şi o adevărată onoare să lucrez cu tine.

— Zelma, nu gândi aşa. Naziştii au nevoie de tineri care să lucreze în fabricile lor de armament. Sunt sigură că tu şi celelalte educatoare veţi scăpa vii din locul acesta. Eu am avut o viaţă împlinită. Sunt tristă pentru copiii mei, dar cine ştie ce fel de lume îi va aştepta după război. Poate că moartea e o clemenţă pentru noi toţi.

Nu am renunţat; eram gata să lupt până la ultima răsuflare. Mi se părea că apărarea vieţilor noastre era ultimul act de libertate care ne mai rămăsese, dar moartea părea atât de sigură că nu mă opuneam ideii.

— Klaus, unul dintre băieţi, şi-a dat seama că cineva mic şi slăbuţ poate trece din latrinele saunei până în terenul de fotbal. De acolo, trebuie să treacă de crematorii, apoi să se ascundă în pădure, mi-a spus Zelma cu seriozitate.

— Asta e o nebunie. Nimeni nu are cum să ajungă atât de departe, i-am răspuns eu.

— Dar unii au reuşit în ultimele luni. Cei mai mulţi nu ajung foarte departe, dar unii au scăpat.

— Suntem înconjuraţi de soldaţi. Ar fi o sinucidere curată să-i lăsăm pe copii să iasă prin latrine, i-am spus eu, încheind subiectul.

A tăcut şi liniştea a domnit din nou. Auschwitz a devenit un crematoriu gigant, iar noi eram nişte suflete în purgatoriu, încă nesigure de destinul nostru final.

Mi-am petrecut restul nopţii dormind incomod, iepureşte. Am ascultat respiraţia copiilor care reuşiseră să supravieţuiască încă o zi în lagăr. Apoi un fluierat strident ne-a trezit în zori şi toţi am mers la uşile barăcilor ca să auzim mai clar vocea care striga la un megafon din faţa lagărului. Oamenii stăteau în faţa clădirilor ca nişte grupuri de vecini curioşi care se întrebau pentru ce a fost

tot tărăboiul.

Am recunoscut vocea lui Johann Schwarzhuber, *Obersturmführer*-ul lagărului ţiganilor. Nu prea l-am văzut prin lagăr, dar vocea lui ascuţită era inconfundabilă.

— Prieteni romi, nu e intenţia noastră, aşa cum a fost raportat greşit în lagăr, să eliminăm ţiganii din Auschwitz. Sunteţi oaspeţii noştri invitaţi şi, după război, veţi putea să trăiţi într-un loc bun. Ieri, nişte bărbaţi şi femei au fost transferaţi la alte lagăre de muncă pentru a ajuta Germania în războiul ei împotriva comunismului. Ca populaţia de ţigani să vadă bunăvoinţa noastră, nimeni nu va fi pedepsit pentru actele de rebeliune de ieri. În următoarele zile, vom informa bătrânii comunităţii despre numele prizonierilor pe care îi vom transfera, cu detalii despre lagărele în care vor lucra. Astăzi, kapos vă vor oferi o raţie dublă de mâncare şi, mâine, viaţa din lagăr va reveni la normal.

Ne-am uitat în jur, unii la ceilalţi, surprinşi. Nu aveam încredere în cuvintele ofiţerului SS, dar măcar părea că naziştii cereau un armistiţiu cu noi. Poate că se temeau că revolta avea să se răspândească şi în alte părţi ale lagărului. După două ore, kapos ne-au înmânat mâncarea şi totul a revenit la normal.

După zece zile, naziştii s-au ţinut de cuvânt şi au luat peste cinci sute de prizonieri. La sfârşitul lunii mai, erau mai puţin de patru mii de supravieţuitori din cei peste douăzeci de mii care erau în lagăr în acea perioadă a anului trecut, în mai 1943.

Imediat după ce a plecat ultimul grup de prizonieri, condiţiile din lagărul ţiganilor s-au înrăutăţit şi mai mult. Trenurile soseau la peron zi şi noapte. Mii de oameni erau trimişi în marş la crematorii şi dispăreau pentru totdeauna în timp ce acea primăvară întunecată se apropia de sfârşit. Pentru prima dată în istorie, strânsoarea rece a morţii stingea viaţa promisă de venirea verii.

ŞAPTESPREZECE

AUGUST 1944

AUSCHWITZ

Căldura insuportabilă părea să prevestească infernul prin care aveam să trecem. Provizia noastră deja insuficientă de apă scăzuse la niveluri intolerabile, hrana fusese redusă până la punctul în care mulţi prizonieri umblau prin lagăr de parcă erau roboţi, iar rata mortalităţii printre copii era copleşitoare. Aproape de sfârşitul lunii mai, naziştii mi-au transferat majoritatea ajutoarelor. Cele două asistente, Maja şi Kasandra, nu mai erau cu noi, nici două dintre mamele ţigănci care m-au ajutat de la început. Singurele care mi-au rămas erau Zelma şi Vera Luke, care a devenit mâna mea dreaptă. Dar aveam tot mai puţini copii de care să avem grijă. Baraca şcolii a fost închisă, la fel şi unele dintre barăcile spitalului. Ludwika a fost singura persoană cu pregătire medicală rămasă în acest loc.

Nopţile erau sufocante. Dar căldura şi umiditatea nu erau partea cea mai rea. Cel mai insuportabil aspect al condiţiilor noastre grele de trai era mirosul înecăcios al fumului de la crematoriile şi focurile în aer liber care ardeau încontinuu în vara aceea. Şuieratul trenurilor care veneau zi şi noapte din Ungaria se auzea nonstop. Uneori erau două sau trei trenuri unul după celălalt şi prizonierii trebuiau să aştepte înăuntru mai mult de o zi înainte să meargă la abatoarele pe care naziştii le pregătiseră pentru ei.

Am auzit nişte veşti bune de pe front: Aliaţii recucereau Franţa, iar ruşii continuau să mărşăluiască prin Polonia. Bombardamentele erau atât de intense că am văzut bombardiere zburând deasupra noastră zi şi noapte. Dar noi, cei care ne chinuiam să rămânem în viaţă în lagărul ţiganilor, simţeam că veştile bune nu aveau să ne elibereze din ghearele răpitorilor noştri.

Mengele nu prea mai stătea prin lagărul ţiganilor. Îl vedeam când era pe peron şi făcea selecţiile bieţilor evrei din Ungaria care veneau la Auschwitz în valuri neîncetate. De la acea distanţă, părea calm şi stăpân pe sine, îmbrăcat cu aceeaşi precizie imaculată ca întotdeauna, de parcă prăbuşirea celui de-al Treilea Reich şi descompunerea rapidă a Auschwitz-ului nu erau treaba lui. Din când în când, ne trimitea hrană în secret. Într-un anume mod, continua să îmi protejeze familia. Poate că era ultima urmă de omenie rămasă în el. Pe de altă parte, gardienii erau abătuţi şi furioşi în acelaşi timp. Ucideau prizonieri când aveau chef. Îşi petreceau aproape toată ziua bând, îmbătaţi şi de sânge şi de ură, ca nişte câini

turbaţi, închişi în cuşti, care săreau cât puteau înainte să fie duşi departe.

Haosul domnea pretutindeni. Naziştii erau copleşiţi şi ştiam că, într-un fel, lagărul nostru era o durere de cap pentru autorităţile din Birkenau. Cu câteva săptămâni înainte, soldaţii SS lichidaseră singurul lagăr evreiesc familial din Auschwitz. De-a lungul câtorva zile, aproape toţi locuitorii lagărului fuseseră transportaţi în camioane până la camerele de gazare. Cehii opuseseră puţină rezistenţă, chiar dacă erau mult mai numeroşi decât noi. În lagărul nostru, rămăseseră puţini bărbaţi. Cei mai mulţi erau copii, femei şi bătrâni. Eram ţinte uşoare pentru nazişti.

În acea dimineaţă, kapos şi gardienii, care nu prea îndrăzniseră să intre în lagăr în ultimele săptămâni, au făcut prezenţa şi ne-au spus că o mie de prizonieri aveau să fie transferaţi în următoarea zi în alte lagăre. În timp ce ascultam zumzăitul monoton al numelor, am fost surprinşi să auzim numele Elsei Baker. Copila petrecuse o parte din timp cu noi, din primăvară.

M-am dus la ea, am luat-o de mână şi am felicitat-o.

— Else, mâine vei pleca din Auschwitz. Sper că îţi vei revedea părinţii în curând, i-am spus eu, mângâindu-i părul.

— Mulţumesc, Frau Hannemann, mi-a spus ea, zâmbind.

Părea foarte fericită. După câteva luni în Auschwitz, faptul că pleca din acel purgatoriu, chiar dacă asta însemna să meargă în altul, părea cea mai bună veste din lume. Apoi Elisabeth Guttenberger, secretara lagărului, a venit la mine, discret. M-a întrebat dacă puteam să mă plimb cu ea puţin şi am mers spre baraca creşei. Eram complet epuizată. Foamea afecta tot ce făceam. Aveam oboseală cronică şi apatia era cea mai constantă emoţie a mea. Doar copiii mei şi copiii din lagăr îmi dădeau putere să merg mai departe.

— S-a terminat.

— Ce vrei să spui cu asta? am întrebat-o eu, nedumerită.

Ea m-a luat de mâini şi s-a uitat la mine cu seriozitate.

— Nu-ţi pot spune totul, dar naziştii au nevoie de toate barăcile astea pentru prizonierii din Ungaria. Ţiganii nu mai contează.

— Pe unii îi vor transfera. Ce vor face cu restul? Până mâine, poate vor mai rămâne doar trei mii dintre noi.

— Uită-te în jur. Singurii rămaşi sunt cei incapabili de muncă. Spitalul a fost desfiinţat şi tuturor lucrătorilor din lagăr li s-a ordonat să fie la poarta principală în seara asta. Mâine nu va mai fi niciun kapo, gardian, secretar sau bucătar în lagărul ţiganilor.

Atunci eram la marginea lagărului şi ne-am întors. M-am uitat la barăcile primitive din lemn care erau, de fapt, nişte grajduri construite pentru animale. Am cercetat drumul prăfuit şi gardul electric care se întindea pe toată lungimea graniţelor acestei naţiuni ţigăneşti închisă cu forţa. Eram în Birkenau de peste un an. În tot acest timp, îmi părăsisem închisoarea doar o dată; într-un fel, acel

nenorocit petic de pământ era casa noastră. Nu ştiam ce răutăţi ne pregătiseră naziştii şi de ce credeau că eram atât de periculoşi. Cei mai mulţi dintre prizonierii ţinuţi în Auschwitz nu comiseseră niciodată o infracţiune.

— Nu cred că Mengele va permite, pur şi simplu, să fim ucişi. Chiar şi acum, are grijă de familia mea într-un fel. Chiar dacă a făcut lucruri inumane şi condamnabile, nu cred că va permite ca o femeie germană şi cei cinci copii ai ei să fie ucişi.

Am încercat să par încrezătoare, dar ştiam că logica lagărului nu avea niciun Dumnezeu. Cele mai absurde ordine erau îndeplinite cu o eficienţă uimitoare chiar dacă erau clar barbare.

— Păi, oricum, am trimis o petiţie în numele tău comandantului, prin care am cerut un transfer. Sper că răspunsul va sosi mâine-dimineaţă, la prima oră. Am pregătit totul pentru tine. Nu te vom lăsa aici, cu familia ta, mi-a spus Elisabeth, îmbrăţişându-mă.

M-am simţit de parcă ne luam rămas-bun pe un peron de gară, dar nu eram două prietene vechi care-şi petrecuseră o frumoasă vacanţă împreună şi trebuiau să-şi ureze drum bun, ci, mai degrabă, eram două naufragiate rătăcite în mijlocul mării furioase a războiului şi nebuniei omeneşti. Hitler declarase un război total. Naziştii trebuiau să scape de orice nu îi ajuta în marşul spre victoria finală, iar noi făceam parte din gunoaiele războiului.

După-amiaza a trecut încet în lagăr. Mi-am adunat copiii ca să mâncăm ceva înainte să mergem la culcare. Am încercat să menţin nişte reguli în fiecare zi ca să îi ajut să nu mai fie foarte temători. Cei trei mai mici au adormit repede, iar Otis i-a urmat în scurt timp. Dar Blaz a fost deosebit de neliniştit în acea noapte.

— Mâine vor pleca cei mai mulţi. Doar câţiva dintre noi vor mai rămâne. Oamenii spun că ne vor face aceleaşi lucruri pe care le-au făcut cehilor. Lucrătorii din lagăr nu dorm aici în noaptea asta şi vor veni mâine doar ca să ia oamenii de pe listă.

— Ştiu, dragul meu. Nu-ţi face griji. Elisabeth se ocupă de lucrurile astea, ca să fim în următorul transfer.

— Mamă, nu vor mai fi transferuri. Trebuie să încercăm să ne furişăm printre oamenii care pleacă în alte lagăre, a spus Blaz, de parcă ar fi fost uşor pentru o familie cu cinci copii să dispară dinaintea ochilor naziştilor.

— Asta nu e aşa de uşor cum spui tu.

— Poate ne va pune Elisabeth pe listă.

— I-au ales pe cei mai puternici şi pe cei care s-au distins luptând în Marele Război, i-am răspuns eu.

Blaz s-a uitat amărât la pământ dar, în scurt timp, a continuat discuţia.

— Putem ieşi prin latrine.

— Fraţii tăi sunt prea mici, iar eu sunt prea mare, i-am răspuns eu.

— Păi, nu putem sta aici fără să facem nimic.

Şi-a încrucişat braţele pe piept.

— Ne vom gândi la ceva mâine. Poate ne va scoate Elisabeth de aici, am spus eu, mângâindu-i părul.

Când respiraţia regulată a fiului meu cel mai mare m-a asigurat că dormea dus, m-am dus în camera principală. Am făcut ordine în ea cât de bine am putut. Nu aveau să fie cursuri a doua zi şi nu ştiam dacă mai aveau să fie vreodată, dar voiam să las lucrurile curate şi în ordine. Am zăbovit ca să mă uit la imaginile de pe pereţi, la mesele mici, la bucăţile rămase de creioane colorate. Am fost mulţumită. Mi-am amintit cuvintele Ludwikăi din urmă cu câteva luni. Toată această muncă nu a fost în zadar. Într-un fel, ne-a redat simţul demnităţii umane şi dreptul de a fi trataţi mai bine decât nişte animale sălbatice.

Mi-am scris ultimele gânduri în jurnalul meu. Mi-am vărsat sentimentele cu mai multă intensitate decât în orice altă noapte de scris.

Totul se încheie ca o dramă shakespeariană. Tragedia e inevitabilă, de parcă autorul acestei piese de teatru macabre a vrut să-şi lase publicul cu gurile căscate. Minutele mărşăluiesc implacabile spre actul final. Când cortina va cădea din nou, Auschwitz-ul va continua să-şi scrie povestea de teroare şi răutate, dar noi vom fi devenit suflete în purgatoriu, bântuind zidurile castelului lui Hamlet, chiar dacă vom fi incapabile să avertizăm pe cineva despre crimele comise împotriva ţiganilor. Mi-e dor de Johann. Nu ştiu ce s-a întâmplat cu el, dar, în haosul care pune stăpânire pe Auschwitz, mă tem că naziştii vor elimina fiecare martor incomod la crimele lor.

În scurt timp, m-am întors în pat, dar nu ca să dorm. Amintiri din întreaga mea viaţă mi-au trecut prin faţa ochilor, una după cealaltă. M-am bucurat că m-am măritat cu soţul meu. Unii credeau că era vrednic de dispreţ pentru că era ţigan; dar pentru mine, el era una dintre cele mai mari comori ale lumii. M-am gândit la părinţii mei. Erau bătrâni şi nu credeam că puteau supravieţui în timpul războiului. Şi ei au avut o viaţă plină şi fericită. Copiii mei erau lângă mine, odihnindu-se în timp ce soarele puternic de vară începea să se ivească deasupra orizontului. Am simţit o teamă profundă. M-am rugat Domnului să alunge din mintea mea toate presimţirile rele. Am acceptat voia Lui şi, cu această certitudine, am adormit chiar în zorii zilei.

Mi s-a părut că trupurile noastre încercau să se relaxeze în acea dimineaţă. Când m-am trezit, în cele din urmă, era ora zece. Nu am avut ce să le dau copiilor, dar am încălzit nişte ceai. L-am sorbit în linişte, în timp ce ascultam zgomotele făcute de oamenii care se aliniau pentru selecţie.

Cineva a bătut la uşă şi m-am dus să o deschid. Zelma stătea acolo, cu copiii ei. Puţinele ei lucruri erau învelite într-un fel de cearşaf agăţat pe umărul ei. Chipul ei era trist, dar mi-a dăruit unul dintre zâmbetele ei frumoase.

— Frau Hannemann, am venit să-mi iau rămas-bun. A fost o onoare să vă

cunosc.

— Şi pentru mine să te cunosc, i-am spus eu, îmbrăţişând-o.

— Nu vă voi uita niciodată familia.

Copiii au ieşit repede ca să-şi ia rămas-bun, iar ea i-a îmbrăţişat şi i-a sărutat pe fiecare, unul câte unul, iar noi am făcut la fel cu fiul şi fiica ei. Când a terminat, ochii ei mari şi verzi erau plini de lacrimi. M-am simţit foarte tristă când i-am privit mergând spre ţiganii aliniaţi.

Ludwika a ieşit din baraca fostului spital şi s-a îndreptat spre locul în care eram noi. Era mai puţin expresivă decât Zelma, dar şi-a luat rămas-bun în felul ei.

— Elisabeth mi-a spus că va obţine un ordin ca să fiţi transferaţi toţi în alt lagăr. Nu ar fi trebuit să te aducă niciodată aici, mi-a spus ea, chinuindu-se să-şi stăpânească lacrimile.

— De ce nu? Nu sunt mai bună decât nimeni de aici. Păr blond, ochi albaştri, părinţi germani – totul e o întâmplare. Mă simt ca o ţigancă. Aş vrea să mă accepte ca pe una de-a lor. Au trăit foarte multă vreme aşa, persecutaţi şi dispreţuiţi de toţi, dar au inimi mari şi o nobleţe pe care lumea a pierdut-o.

Ludwika a plâns pe umărul meu. Până la sfârşit, îi consolam pe cei care voiau să mă ajute în această situaţie imposibilă. În timp ce copiii au fost distraşi de joacă pentru o vreme, noi două ne-am amintit unele lucruri prin care am trecut împreună. Nu a fost totul rău.

Apoi naziştii au ordonat prizonierilor care au fost aleşi să urce în camioanele care erau parcate între bucătărie şi barăcile depozitului.

Majoritatea prizonierilor rămaşi s-au întors în barăcile lor înainte de căderea nopţii. Căldura era sufocantă, dar, cumva, se simţeau mai în siguranţă în grajdurile de lemn. Dar eu am preferat să mai stau un pic afară, doar ca să mai privesc acea zi de august.

Pe la ora cinci, Elisabeth a venit la baraca noastră. A mers singură pe drumul larg al lagărului care părea gol, pustiu.

În timp ce se apropia, mi-am amintit de vremurile în care strada era plină de familii care încercau să-şi omoare timpul făcând o plimbare înainte de o cină săracă.

Secretara s-a oprit la câţiva metri de mine. A dat din cap şi nu a urcat pe scările barăcii. A început să plângă şi şi-a acoperit gura cu mâna întunecată, încercând să-şi înăbuşe hohotul de plâns care întrerupea calmul după-amiezii.

— Cât mai avem? am întrebat-o eu cu seninătate, de parcă singurul lucru care conta în acel moment era programul.

— Vor fi aici peste două ore.

— Mulţumesc. Mulţumesc pentru tot, i-am spus eu.

S-a întors şi a mers înapoi, încet, pe drum. Am intrat în cameră şi m-am jucat cu copiii în următoarele două ore. Aşteptam ca SS să dea buzna în orice minut, dar, spre mirarea mea, Domnul ne-a dăruit un pic mai mult.

Am scris în jurnalul meu pentru o vreme, apoi l-am lăsat pe masă. Mi-am dres glasul ca să le spun copiilor ce avea să se întâmple, dar am auzit o bătaie în uşă.

A intrat dr. Mengele, îmbrăcat într-o haină lungă din piele. Ne-a salutat politicos şi m-a întrebat dacă puteam discuta între patru ochi. Am trimis copiii în camera noastră din spate, iar noi doi ne-am aşezat la una dintre mese aşa cum ar fi făcut-o doi vechi prieteni, doar că asta nu era o prietenie.

A tăcut pentru un moment, apoi a pus o foaie de hârtie pe masă.

— Ce e acest document? l-am întrebat eu, curioasă.

— E un permis de liberă trecere. Dumneavoastră nu sunteţi o prizonieră a celui de-al Treilea Reich. Cu acest permis, vă puteţi întoarce acasă, a spus el cu seriozitate şi cu o faţă întunecată.

— Putem pleca acasă? l-am întrebat eu.

Eram mai mult confuză decât fericită.

— Nu, doar dumneavoastră puteţi să plecaţi acasă. Copiii dumneavoastră trebuie să rămână.

A formulat totul concis.

— Familia mea e aici. Nu pot pleca fără ei. Sunt o mamă, Herr Doktor. Voi toţi purtaţi războaie pentru idealuri măreţe, vă apăraţi credinţele fanatice despre libertate, patrie şi rasă, dar mamele au doar o patrie, un ideal, o rasă: familia noastră. Voi merge cu copiii mei oriunde îi va duce soarta.

Mengele s-a ridicat în picioare şi şi-a netezit nervos părul. Cuvintele mele l-au tulburat cumva. Nu eram modelul de femeie ariană din mintea lui.

— Toţi vor fi ucişi în noaptea asta în camerele de gazare. Vor face parte dintr-o grămadă de cadavre mutilate; cadavrele lor vor fi devorate de flăcări şi vor fi transformate în cenuşă. Dar dumneavoastră vă puteţi continua viaţa. Veţi avea alţi copii şi le veţi putea oferi lor ce nu le-aţi putut oferi acestora. V-aţi irosit viaţa. Uitaţi-vă la dumneavoastră; sunteţi o fantomă în comparaţie cu ce aţi fost. Sunteţi doar piele şi os.

Am zâmbit. În acel moment, mi-am dat seama că întotdeauna le-am fost superioară lui şi asasinilor care stăpâneau acel infern. Erau capabili să stingă zeci de mii de vieţi în câteva secunde, dar nu puteau crea o viaţă. O mamă bună valora mai mult decât toată maşinăria criminală a regimului nazist.

Mi-am luat mâna de pe hârtie. Pentru un moment, m-am gândit să mă arunc la picioarele lui şi să-l implor să cruţe vieţile copiilor mei, dar am rămas tăcută şi cu o inexplicabilă pace interioară. Mengele şi-a recuperat documentul de pe masă şi l-a vârât în buzunarul hainei lui, iar ceva care nu mai era dispreţ, dar încă nu era chiar respect, i-a sclipit în ochi.

— Frau Hannemann, nu înţeleg ce faceţi. Acest act de individualism e deplorabil. Puneţi sentimentele personale deasupra binelui poporului dumneavoastră. Partidul Naţional Socialist a încercat să facă exact opusul. Suntem un corp naţional în care individul nu e important. Sper că sunteţi sigură

de decizia dumneavoastră. Nu există cale de întoarcere.

Ofiţerul s-a întors ca să plece. Copiii au ieşit pe furiş când au auzit că eram singură din nou. Toţi m-au îmbrăţişat deodată. Eram un singur trup cu şase inimi care băteau la unison.

— Ne vor duce într-un loc mai bun, le-am spus eu, cu un nod în gât. Poate că era o minciună, dar chiar mi-am crezut vorbele.

Gândul la moarte, în acea zi, avea gustul dulce al eternităţii. Peste câteva ore, aveam să fim liberi pentru totdeauna.

În scurt timp, cei mici s-au întors la jocurile lor, dar Blaz a rămas lângă mine.

— Dragul meu, cred că ar trebui să fugi. Poate ne-au mai rămas doar cincisprezece minute. Ţi-am împachetat mâncarea pe care o păstram pentru o urgenţă şi nişte bani. Nu mă întreba cum am făcut rost de ei. I-am auzit pe nişte oameni spunând că, în afara lagărului, rezistenţa poloneză îi ajută pe prizonierii care reuşesc să scape.

— Dar nu te pot părăsi, a spus Blaz, năucit.

— Mergi să-ţi săruţi fraţii şi surorile. Vor trăi prin tine. Ochii tăi vor fi ochii lor, mâinile tale vor fi mâinile lor. Familia noastră nu va fi ştearsă complet de pe faţa pământului.

Blaz a început să plângă. M-a îmbrăţişat şi i-am absorbit căldura corpului pentru ultima dată. Şi-a luat rămas-bun de la fraţii lui, care l-au îmbrăţişat cu indiferenţă şi s-au întors la jocurile lor, fără să ştie ce însemnau acele îmbrăţişări. I-a sorbit din priviri, memorându-le feţele slabe. Cu lăcomia lui, timpul întotdeauna devorează amintirile şi chipurile celor pe care îi iubim. Memoria luptă să le păstreze prin puterea lacrimilor şi suspinul dureros al iubirii.

I-am pus pălăria cu fermitate şi l-am condus până la uşă. I-am strâns bocceaua şi i-am şters faţa cu o batistă. Apoi l-am sărutat pentru ultima dată înainte să se îndrepte spre saună. Când a dispărut printre barăci, am auzit o sirenă. Mi s-a strâns stomacul şi mi-am ţinut respiraţia. Era o linişte stranie în tot lagărul, apoi s-au auzit sunetele motoarelor şi ale câinilor care lătrau. M-am întors în baraca noastră. Copiii mei încă se jucau. M-am aşezat lângă ei şi am început să decupez hârtii în timp ce lumea dispărea de sub picioarele noastre, învăluită în foc şi cenuşă. Mi-am amintit chipul zâmbitor al lui Johann şi am vrut să cred că el va supravieţui distrugerii şi că, într-o zi, îl va găsi pe Blaz şi, împreună, vor reconstrui edificiul ruinat al existenţei noastre.

În acele ultime momente, m-am gândit la mirosul cafelei adevărate din apartamentul nostru şi la minutele dinaintea micului dejun, în care toţi dormeau sub umbra aripilor mele.

„Binecuvântată să fii, viaţă de zi cu zi, nimic să nu te distrugă, nimic să nu te rănească, nimic să nu îţi nege frumuseţea şi liniile frumoase pe care le pictezi în sufletele noastre”, am scris eu în jurnalul meu înainte să îi închid copertele pentru totdeauna.

EPILOG

Nu voiam să-mi amintesc. E adevărat, camaraderia din acei ani, visurile şi idealurile noastre destrămate întotdeauna îmi apăreau pentru scurt timp în faţa ochilor, dar voiam ca acel trecut să rămână într-un nor înceţoşat care acoperea totul.

Am azvârlit caietul pe scaunul de lângă mine şi mi-am închis ochii, încercând să-mi liniştesc respiraţia. Cititul m-a obosit, ca o urcare prea rapidă pe un munte abrupt. Mi-am petrecut tot zborul transatlantic citind şi eram obosit, dar copleşit de amintirile deosebite ale lui Helene Hannemann. Imaginile mi-au lovit ochii ca un bici furios şi răzbunător, încă o mai văd condusă de soldaţi, în acea noapte de 2 august 1944. Lagărul ţiganilor era ca o casă de nebuni plină de strigăte şi rugăminţi, dar ea a rămas calmă, de parcă şi-ar fi dus copiii la o plimbare de după-amiază în parc. Oamenii mei au trebuit să le ofere pâine şi cârnaţi ţiganilor ca să îi convingă că îi duceau în alt lagăr, dar Helene a luat mâncarea pur şi simplu şi, după ce şi-a ajutat copiii să urce în camion, le-a spus să mănânce încet ultimele bucate din viaţa lor.

Nu voiam să mă apropii prea tare. Nu puteam să-mi explic, dar curajul ei a avut un efect asupra mea. M-a umplut de îndoieli, m-a făcut să îmi pun întrebări legate de ceea ce credeam. Am privit-o de departe. Era în partea din spate a unui camion. Când vehiculul a început să se mişte, Helene şi-a îmbrăţişat copiii cei mai mici. Ceilalţi prizonieri jeleau şi continuau să meargă, lovindu-se în piepturi, îngroziţi de camerele de gazare, dar ea a început să cânte un cântec de leagăn. Vocea ei a învăluit acele creaturi nenorocite şi le-a legănat cu calm. Până când camionul a ajuns la porţi şi s-a întors spre crematorii, strigătele au amuţit şi bocetul a făcut loc tăcerii profunde a morţii.

Am rămas cu soldaţii ca să cercetăm barăcile. Am prins câţiva ţigani care încercau să se ascundă de soarta lor, dar vocea lui Helene Hannemann continua să fredoneze vechiul cântec de leagăn în mintea mea. Cuvintele ei au zburat împreună cu existenţa ei când am părăsit lagărul ţiganilor în acea noapte şi nu m-am mai întors niciodată. Atât de mult curaj, atât de multă iubire în mijlocul întunericului absolut: m-a orbit pentru un moment. Dar am înţeles că soarta oamenilor e un mister în mintea zeilor şi că noi eram zei, chiar dacă gloria noastră apunea.

LĂMURIRI ISTORICE

Povestea lui Helene Hannemann şi a celor cinci copii ai ei este în întregime adevărată. Helene a fost o femeie germană căsătorită cu un bărbat ţigan. În mai 1943, ea şi membrii familiei ei au fost trimişi la Auschwitz şi ţinuţi în lagărul ţiganilor, la Birkenau. După sosirea dr. Josef Mengele la Auschwitz, Helene a fost aleasă pentru a înfiinţa şi conduce un *Kindergarten* în lagăr, o grădiniţă pentru copii. Ea era asistentă şi Mengele a ales-o pentru că credea că o femeie germană ar fi făcut o treabă mai bună decât oricine altcineva. Helene a avut câteva ajutoare ţigănci, două asistente medicale poloneze şi o asistentă cehă numită Vera Luke.

Creşa şi şcoala erau găzduite în două barăci, care erau aprovizionate cu rechizite şcolare, un proiector de filme şi chiar şi un leagăn. Mengele a folosit grădiniţa ca pe un ţarc pentru copiii pe care avea să-i folosească, mai târziu, ca pe nişte cobai pentru experimentele lui.

Din seara de 2 august până în dimineaţa zilei de 3 august 1944, lagărul ţiganilor a fost exterminat. În ciuda promisiunilor lui Mengele, Helene Hannemann şi cei cinci copii ai ei au fost ucişi în camerele de gazare. I-a fost oferită opţiunea de a pleca singură, dar ea a refuzat să-şi abandoneze copiii. În roman, Blaz primeşte o şansă de a supravieţui astfel încât cititorul să rămână măcar cu o rază de speranţă, dar realitatea este că toţi cei cinci copii au murit în noaptea aceea.

Am schimbat numele copiilor şi soţului lui Helene, dar am păstrat numele adevărate ale majorităţii personajelor din viaţa reală care au trăit şi au suferit în lagărul ţiganilor de la Auschwitz.

Ludwika Wierzbicka, prietena asistentă a lui Helene, a fost o prizonieră reală care a lucrat în spitalul ţiganilor. Toată echipa medicală menţionată în această carte a fost reală.

Elisabeth Guttenberger, secretara lagărului, a fost o persoană reală care a reuşit să supravieţuiască masacrului ţiganilor şi celui de-al Doilea Război Mondial.

În profilurile gardiencelor naziste Irma Grese şi Maria Mandel, am încercat să rămân cât mai aproape de realitatea istorică. S-a zvonit că Irma Grese, o tânără foarte frumoasă şi crudă, a fost amanta dr. Mengele şi a pierdut copilul lui în timp ce era în lagăr. Maria Mandel, una dintre cele mai crude gardience, a îndrăgit un copil ţigan, dar a trebuit să îl predea pentru a fi ucis. Atât Grese, cât şi Mandel au fost executate prin spânzurare după ce au fost găsite vinovate de crime de război.

Dinah Gottlieba (mai târziu, Dinah Babbitt) a fost şi ea o persoană reală. Mengele a pus-o pe tânăra artistă evreică-cehă să picteze portretele prizonierilor

ţigani.

Grădiniţa lagărului ţiganilor de la Auschwitz chiar a existat şi a fost deschisă din mai 1943 până în august 1944.

Conform datelor oficiale, 20.943 de etnici ţigani au fost închişi în Auschwitz, chiar dacă multe alte mii au fost ucise la sosirea în lagăr, fără nicio numărătoare sau urmă a prezenţei lor; şi un număr estimat de 371 de copii ţigani s-au născut în lagăr. Dar anchetatorul Auschwitz-ului, Michael Zimmermann, afirmă că, de fapt, au fost 22.600 de prizonieri în lagăr, dintre care 3.300 au supravieţuit când au fost transferaţi în alte lagăre, pe la mijlocul anului 1944. Ţiganii proveneau, în general, din Germania, protectoratele Boemiei şi Moravei şi din Polonia, deşi unii erau şi din alte locaţii.

Cele două încercări de a extermina lagărul au fost reale, la fel cum a fost şi rezistenţa ţiganilor din luna mai a anului 1944, care a întârziat eliminarea lagărului până în luna august a aceluiaşi an.

Himmler nu a vizitat Auschwitz-ul în primăvara anului 1943. În vara anului 1942, a fost pentru ultima dată în lagărul de exterminare.

Josef Mengele a fost transferat în lagărul de concentrare Gross-Rosen în 17 ianuarie 1945. A luat cu el două cutii pline cu documente, în timp ce restul cercetărilor lui a fost distrus de SS înainte de sosirea iminentă a ruşilor în lagăr. Mengele a evadat pe 18 februarie, furişându-se printre miile de soldaţi capturaţi de Aliaţi. Sub identitatea falsă de Fritz Hollman, a fugit, prin Genova, în Argentina. În ciuda preţului mare pus pe capul lui, Mengele nu a fost prins niciodată şi s-a înecat, probabil în timp ce înota, în Brazilia, la data de 7 februarie 1979.

În februarie 2010, un nepot al unei victime a Holocaustului a cumpărat jurnalul lui Mengele. În 2011, au mai fost vândute treizeci şi unu de volume ale jurnalelor lui, care au fost achiziţionate de un colecţionar anonim.

Nu ştim dacă Helene Hannemann a scris un jurnal, dar credem că ar fi fost asemănător cu mărturia la persoana întâi a protagonistei care şi-a spus povestea în această carte.

În 1956, dr. Mengele a călătorit în Elveţia, pentru a-şi vedea fiul. Se crede că aceasta a fost ultima dată când a pus piciorul pe pământ european.

CRONOLOGIA LAGĂRULUI ŢIGANILOR DIN AUSCHWITZ

1942

16 decembrie. Heinrich Himmler, comandantul SS al Reich-ului, semnează decretul pentru încarcerarea ţiganilor în teritoriul ocupat de nazişti şi pentru crearea unui lagăr pentru ţigani în Auschwitz.

1943

1 februarie. Lagărul pentru ţigani din Auschwitz se deschide oficial, chiar dacă acolo deja erau ţigani închişi pentru infracţiuni de drept comun.

26 februarie. Primii ţigani sosesc în lagărul de exterminare.

Martie. Sosesc treizeci şi trei de transporturi cu 11.339, etnici ţigani.

23 martie. Aproximativ 1.700 de bărbaţi, femei şi copii sunt exterminaţi după sosirea la Auschwitz pentru a controla răspândirea tifosului.

Aprilie. Sosesc încă 2.667 de etnici ţigani.

Mai. Dr. Josef Mengele soseşte la Auschwitz ca medic al lagărului ţiganilor.

Mai. Alţi 2.014 prizonieri sosesc în lagărul ţiganilor. Se înfiinţează grădiniţa din lagărul ţiganilor.

25 mai. Mengele ordonă asasinarea a 507 bărbaţi şi 528 de femei pentru a evita o nouă epidemie de tifos.

1944

15 aprilie. Aproximativ 884 de bărbaţi şi 437 de femei sunt transferaţi în Buchenwald şi Ravensbrück.

16 mai. Prizonierii lagărului ţiganilor se împotrivesc exterminării lor cu atât de multă forţă că încercarea de a-i elimina e oprită.

23 mai. Alţi 1.500 de prizonieri sunt transferaţi în alte lagăre.

21 iulie. Ultimii ţigani sosesc în lagărul ţiganilor.

1 august. Aproximativ 1.408 prizonieri sunt trimişi în alte lagăre. Restul, 1.897 de bărbaţi, femei şi copii sunt ucişi în camera de gazare din Birkenau.

9 noiembrie. O sută de noi prizonieri ţigani sunt transferaţi în lagărul Natzweiler pentru experimente legate de tifos.

1945

27 ianuarie. Sovieticii eliberează cei 7.600 de prizonieri rămaşi în Auschwitz.

1947

Primul proces al Auschwitz-ului, în Cracovia, Polonia. Aproximativ patruzeci de foşti ofiţeri SS şi soldaţi sunt condamnaţi şi unii sunt spânzuraţi.

1963

Al doilea proces al Auschwitz-ului, în Frankfurt. Douăzeci şi doi de nazişti sunt judecaţi şi şaptesprezece sunt condamnaţi.

GLOSAR

Arbeit macht frei: Munca te eliberează.
Baxt: noroc
Beng: diavol
Blockführer: supraveghetorul blocului
Gadje: care nu e rom, nu e ţigan
Guten Morgen: Bună dimineaţa.
Kindergarten: creşă, şcoală şi centru de îngrijire a copiilor
Knirps: băieţel
Obersturmführer: conducător superior al trupelor de asalt
Sonderkommandos: grup de prizonieri evrei, bărbaţi, care au fost forţaţi să arunce cadavrele din camerele de gazare şi crematorii
Zigeunerlager: numele sub care era cunoscut lagărul familial al ţiganilor

MULŢUMIRI

Amintirea lui Helene Hannemann şi a familiei ei va rămâne pentru totdeauna în paginile acestei cărţi, dar şi mai mult în minţile şi inimile celor care au citit-o. Când niciunul dintre cei menţionaţi mai jos nu va mai fi, totuşi mulţi vor şti valoarea imensă a acestei mari femei şi mame.

Vreau să îmi exprim recunoştinţa Muzeului Auschwitz, care ne-a permis un tur ghidat pentru a vizita şi descoperi atât Auschwitz I, cât şi Auschwitz II-Birkenau.

Recunoştinţa mea merge şi la următorii: la mărturia scrisă a lui Miklós Nyizli, asistentul lui Mengele. La lucrarea lui Sławomir Kapralski, Maria Martyniak şi Joanna Talwiez-Kwiatkowska despre ţiganii din Auschwitz, *Romii în Auschwitz* (Oświęcim: Muzeul de Stat Auschwitz-Birkenau, 2011). Mărturiei călăului şi comandantului lagărului Auschwitz, Rudolf Hoss, care a scris o carte ruşinoasă pentru a-şi uşura conştiinţa, dar care, cu toate acestea, ne-a oferit detalii preţioase. Biografilor lui Mengele, Gerald L. Posner şi John Ware. Mărturiei supravieţuitorului ţigan Otto Rosenberg. Relatării sfâşietoare a dr. Olga Lengyel şi jurnalistului Laurence Rees pentru cartea lui *Auschwitz: naziştii şi „soluţia finală*” (Londra, BBC Books, 2005).

La Miguel Palacios Carbonell, membru distins al Comunităţii Ţiganilor Spanioli, care mi-a spus frumoasa poveste a lui Helene Hannemann şi a familiei ei.

Preşedintelui Harper Collins Español, Larry Downs, care are ochi şi urechi într-o lume oarbă şi surdă.

Întregii echipe de la Harper Collins Español: Graciela, Roberto, Jake, Carlos, Alfonso şi Lluvia.